

स्थाना राजण्याविषयी मुचलका घेण्याचा हुकूम आल्यास कां होऊं नये त्यांचे कारण दाखवावयाकरितां, समन्सांत लिहिलेल्या घेजेस व ठिकाणीं हजीर होण्याविषयीं समन्स त्या यत्नुष्यास करण्याचा अधिकार न्याल आहे.

१. माजिलेताकडे कोणा माणसाच्या गैर वर्तणुकीविषयी प्रतवेवर कोणी किराई लेखी दिली असून ती खबर त्या माजिलेतास खरी वाटेल तर तितक्या बद्दनाच त्या गैर वर्तणुकीच्या माणसाचा मुचलका घेण्यास हरकत नाही. किराई करणाराची जबाबदारी मुचलका घ्यावयाच्या माणसासमोर हलकिल पाहिजे असें नाही. घात्य प्रमाणे दुसरा ठराव असून त्यांत जी जागील मुचलका घेण्याची रक्कम ठराविली असेल तितके रुपये आरोपिताने अमानत ठेविले असल्यास घेण्यास कांही हरकत नाही असे ठराविले आहे. (क. हा. को. नं. ७ ड. ३० ता. १ फेब्रुवारी सन १८९१)

२. अपायार्जे कैदेंत ठेविलें अशी किराई एका माणसावर झाली होती ती नासाबूद झाली सज्ज त्या माणसापासून ह्या कलमाप्रमाणे जागील मुचलका घेण्यास ती किराई भरवसा ठेवण्यासारखी नाही. (क. हा. को. नं. ६ ड. १ ता. ९ जुलै सन १८९८)

३. खबरप्रमाणेच कलकत्ता हा. को. की. ठ. नं. १० ड. १/२ इमजवर ही एक कच्चा ठाणला आहे. त्यातील मूळ किराई अपायार्जेची मंडळी असल्यावरून होती ती किराई आरोपितावर नाशान्वीत झाली असून त्यापासून जातमुचलका ५००० रुपयांचा घेण्याचा माजिलेताने ठराव केला, तो क. हा. को.ताने रद्द केला. कारण झालेली किराई जर मुन्हा झपाडी करण्यास विधास ठेवण्यालायक नाही तर ती किराई जात मुचलका घेण्यासाठी लायक नाही असे स्पष्ट समजले पाहिजे.

४. ह्या कलमांत अपायार्जे जागील मुचलका घ्यावयाच्या त्यास वसा जागील मुचलका त्यापासून कां घेऊं नये हें दाखविण्यासाठी समन्स कराने जसे लिहिले आहे सज्ज नेमल्या तारखेत तो हजर झाल्यावर ज्या पुराव्यावरून असा हुकूम करणे माजिलेतास योग्य वाटेल तो पुरावा त्याच्या समोर झाला पाहिजे. (क. हा. को. नं. १० ड. ४६ क. हा. को. नं. ८ की. ठ. ड. ७९.)

५. मुख्य पोलीस असलदार ह्यांस दंगल वगैरे होईल असे वाटल्यास त्याने काय कायें झालरून सन १८९१ चा भावत १ क. १७ पहा.

६. राणी घाहेनांची मुजा खणविणाऱ्या युरोपियनांवर ह्या व पुढील कलमाप्रमाणे काम चालविण्यास निव्वड माजिलेस किंवा पूर्वी अधिकारी माजिलेस ह्यांस ते जस्टिस ऑफ द पीस नसले तरी अधिकार आहे. असे सन १८९१ चा भावत ५ क. १६ ह्यांत सांगितले आहे.

७. ताब्यातील भागित्वातें कोलेज रिपोर्त ह्या फलनाप्रमाणें काम चालविण्यास पुरे आहे. (म. हा. का. १४. १३ व कायद्यानेच कोलेज अंमलदाराचा रिपोर्त पुरे आहे.)

८. असा हुकूम क. १८९ प्रमाणें करण्याच्या पूर्वी फिर्यादी व आरोपित माजिस्ते-तापुटें हजर असले पाहिजेत असे नाहीं. असें करण्याची मकर इतकीच की, आरोपिता-च अनुपस्थितीस दोष झालविण्याची संधी मिळवी. (क. हा. को. का. ८४. ७९)

९. भागित्वातें अरण्या हुकुमांत असे लिहिलें पाहिजे की, ज्या मनुष्यास मुचलका देण्याविषयी हुकूम केला आहे तो मनुष्य दंगा करी करणार आहे किंवा जेणेकरून दंगा करी होईल असा संभव आहे अशावरून अरण्यात भरवता देण्याजोगी सवर लागली आहे. (क. हा. को. का. ६४. ९१)

१८१. जातमीचें दाखील, मुचलक्याची रकम, व ती किती दिवस चाला-समस्त कसे व्हावें. या, व जामीन पाहिजे असल्यास किती जामीन असावे, व प्रत्येक जामिनाच्या जामीनकदव्याची रकम किती असावी, हें सर्व त्या समन्सांत लिहिलें पाहिजे. ज्या मनुष्यावर फिर्याद दाखी त्यावर समन्स बजाविण्याची जी रीत ह्या भाकांत सांगितली आहे त्या रीतीने हें समन्स बजाविलें पाहिजे.

१८२. मुचलका व्यावयाचा तो ह्या भाकाच्या लेखांनी मोडलेल्या काम-दंड. हांतील (१) निवाणीच्या नमुन्याप्रमाणें, अगर त्याच्या अभिप्रायाप्रमाणें, असावा. त्यांत हंडाची रकम लिहावयाची ती ज्या गोष्टी-बद्दल मुचलका व्यावयाचा त्या गोष्टीच्या स्वरूपाकडे व ज्या मनुष्यापासून मुचलका व्यावयाचा त्याच्या ऐपतीकडे बरोबर नजर देऊन ठरविली पाहिजे. आणि जामीनकदव्यांत जी रकम किडून व्यावयाची ती मुचलकांतील हंडा-च्या रकमेहून उपास्त असावी.

फौजदारी खटल्यांत मुचलके घेवें ते साध्या कागदावर धावे. (सन १८६७ चा अक्ट १६ परिशिष्ट व क. १)

१८५. ज्या मनुष्यास समन्स द्यालें तो नेमलेल्या दिवशीं हजीर न झाला, अरण्याविषयी अरत. तर समन्स बरोबर बजाविलें होतें अशी मागें सांगि-तलेल्या माजिस्तेताची अगर दुसऱ्या कामगाराची आतरी दाखी असता, त्याला तो मनुष्य अरण्याविषयी वारंत करण्याचा असत्यार आहे. परंतु पोलीस कामगारानें रिपोर्त केव्हापर्यंत, अगर जरी यावाचवाजोगी कांहीं जातमी-कागल्याबद्दल, मागें सांगितलेल्या माजिस्तेतास अगर दुसऱ्या कामगारास असें वाटेळ की, कोकांचा स्वस्थपणा मोडला जाण्याचें अथ मानण्यास योग्य

कारण आहे, तरी मनुष्य मनुष्य सामान्य धरिता असता त्याचा प्रतिबंध लादण्यासारखा आहे, तर तो मनुष्य धरण्याविषयी कोणत्याही वेळेस बांधकामाचा अधिकार त्या माघिखेतास आहे. पोलीस कामगाराने केलेल्या विघाताचे अगर कामलेल्या बातमीचे इशीक लिहून ठेविले पाहिजे.

२८६. मागे सांगितलेल्या माघिखेतास अगर दुसऱ्या कामगारास, पुरजे ज्या मनुष्याविरुद्ध बातमी त्या कारण विसर्गे तर ज्या मनुष्याविरुद्ध बातमी त्या शरीर त्यास जालेले इशीक होण्याची त्याला जाताने इशीक होण्याची माफी देण्याची आणि आपल्या तर्फेने काम घालविण्यास चाळीप्रमाणे मुख्यत्वा घालेच्या मनुष्याच्या मार्फतीने इशीक होऊन माघितलेला मुचलका देण्याची किंवा आपणास मुचलका देण्याचा हुकूम करी होऊ नये याचे कारण घालविण्याची परवानगी होण्यास असल्यास त्यास आहे.

१. कलकत्ता हायकोर्टाने असे ठरविले आहे की माघिखेताने अदोषित व ज्या मनुष्याविषयी काही खबर लागली आहे असा मनुष्य हास अगर राहण्याविषयी हुकूम केला असता त्यावर अपील नाही. (नं. ५६७ सन १८९९) कायदेशीर मुक्तपारा विषयी क. ४३२ बाबतील टीप पहा.

२. सन १९ क. १०० हास असे लिहिले आहे की ज्या बाबेप्रमाणे साक्ष किंवा पुरावा येणे तो कलमे २६०, २६८ हात सांगितल्याप्रमाणे भ्यास. (या कायद्याची कलमे २६०, २६८ पहा)

२८७. ज्या मनुष्याच्या विरुद्ध बातमी लागली तो इशीक कामगार अगर ज्या मनुष्याविरुद्ध बातमी त्या मुख्यत्वाच्या मार्फतीने इशीक होण्याची परवानगी त्यास सिलाली असल्यास त्याचा मुचलका इशीक कामगार, छोटांचा स्वस्थपणा राहण्याविषयी त्यापासून मुचलका देण्यास कारण आहे अशी मागे सांगितलेल्या माघिखेताची अगर दुसऱ्या कामगाराची बातरी न हावी, तर त्या मनुष्यास सोडून देण्याविषयी ज्याने हुकूम केला पाहिजे.

२८८. छोटांचा स्वस्थपणा राहण्याकडितां माघिजासुद्धा अगर माघिजा मुचलका देण्याचा हुकूम आहे. सोडून तरा मनुष्यासूच मुचलका घेणे जरूर आहे सोडाने केला असता तो न मानि- अशी मागे सांगितलेल्या माघिखेताची अगर दुसऱ्या कामगाराची बातरी हावी, तर त्याने त्याप्रमाणे हुकूम केला पाहिजे; माघि त्या मनुष्याने तो हुकूम न मानिला, तर त्या मागे सांगितलेल्या माघिखेतास अगर दुसऱ्या कामगारास तो मनुष्य मुदंगात पावविण्याचा अधिकार आहे.

१. ह्या कलमाप्रमाणे झालेले हुकुमांवर अपील बालेणार नाही. झालेला हुकूम गैर कायदा आहे असे जज्मास वाटल्यास त्याने क. ४३४ प्रमाणे हायकोर्टास रिपोर्ट करावा. (क. हा. को. नं. १०१४ सम १८६३)

२. ह्या कलमा प्रमाणे जामीन घेण्याचा ठराव करण्यास माजिस्तेतासमोर कायदे-धीर बुरावा पाहिजे. (मु. हा. ता. ११ स. त. १८५९ जीवनेजीचे कज्यांत)

२८९. लोकांच्या स्वस्थपणा राखण्याविषयी जामिनासुद्धा अगर जामिना-देवेची मर्यादा. पांचून कोणा मनुष्यापासून मागे सांगितलेल्या माजिस्तेताने अगर दुसऱ्या कामगाराने मुचलका व्यावयाचा त्याची मुदत एक वर्षाहून अधिक नसावी. मागास कलम २८८ ह्याच्या आधारेने कोणी मनुष्य तुहंगांत पाठविला असता, त्या मागे सांगितलेल्या माजिस्तेताच्या अगर दुसऱ्या कामगाराच्या हुकुमावरून तो एक वर्षाहून अधिक तुहंगांत राहू नये; आणि त्या मुदतीच्या आंत त्या मनुष्याने तो हुकूम केव्हाही मानिला तर ते-व्हांच त्याला सोडून दिले पाहिजे.

१. कोणी मनुष्यास जामीन न दिव्यावरून तुहंगांत घातल्यास त्यास मजुरी कर-ण्यास लाऊं नये. (मि. पू. १४३)

२९०. लोकांच्या स्वस्थपणा राखण्याकरिता कोणापासून एक वर्षाहून अ-देवेची मुदत वाटविणे. थिक मुदतीचा मुचलका घेजे जरूर आहे, असे मागे सांगितलेल्या माजिस्तेतास अगर दुसऱ्या कामगारास वाटल्यास तें पाहिजे वर्षे पुढे होण्याच्या पूर्वी ह्याविषयी आपला अधिप्राय व त्याची कारणे लिहून सेवान कोर्ताच्या हुकुमाकरिता त्याकडे त्या वाटल्याचे कागद पाठविण्याचा अह-त्यार त्याला आहे; आणि सेवान कोर्ताने मागे सांगितलेल्या माजिस्तेताने अगर दुसऱ्या कामगाराने केलेल्या कामाचा तपास केव्हावर, आणि त्या कोर्तास जरूर वाटेल तसा मागची तपास केव्हावर, कारण दिसल्यास एका वर्षाहून अधिक माई अशा दुसऱ्या मुदती पर्यंत त्या मुचलक्याची मुदत वाढविण्यावि-षयी अधिकार त्या मागे सांगितलेल्या माजिस्तेतास अगर दुसऱ्या कामगारास देण्याचा अहत्यार त्या कोर्तास आहे. आणि सेवान कोर्ताच्या हुकुमावरून जी मुदती मुदत मागे सांगितलेल्या माजिस्तेत अगर दुसरा कामगार नेमीन त्या मुदती पर्यंत लोकांच्या स्वस्थपणा राखण्याविषयी मुचलका आणि जामीन बाळगितल्यास जामीनासुद्धा, जो मनुष्य न देईन, तर त्या मर्यादा मुदती पर्यंत अगर त्या मुदतीच्या आंत तो मुचलका देई तो पर्यंत, त्यास केवळ ठेवण्याचा अहत्यार आहे.

१९१. मागे सांगितलेल्या माजिखेताच्या अगर दुसऱ्या कामगाराच्या नज मुचलकी व जामीनकदवा काढून देत घेण्या कारणे आहेत असता, कोणाचा स्वस्थपण राखणे.

राखण्याविषयी मागील कलमाच्या आधाराने घेतलेला मुचलका व जामीनकदवा काढून देण्याचा अखत्यार त्याला आहे; आणि मुचलका न दिल्याबद्दल अगर जामीन न दिल्याबद्दल कैदेत ठेवलेल्या मनुष्यास सोडून देण्याविषयी हुकूम करण्याचा अखत्यार त्याला आहे.

१९२. कोणी मनुष्य जातीने हजीर होण्याविषयी दुसरा मनुष्य जामीन (जामीनकी) देण्याविषयी. राखिला असता त्यास आपली जामीनकी काढून देण्याविषयी मागे सांगितलेल्या माजिखेतास अगर दुसऱ्या कामगारास कोणत्याही वेळेस अर्ज करण्याचा अखत्यार आहे, तसा अर्ज झाला असता, उदा मनुष्यास तो दुसरा मनुष्य जामीन झाला तो आपल्यापुढे हजीर होण्याविषयी अगर तो भाणण्याविषयी त्या माजिखेताने समन्स अगर वारंट केले पाहिजे, वारंताप्रमाणे अगर आपल्यापुढे तो मनुष्य हजीर दान्यावर, मागे सांगितलेल्या माजिखेताने अगर दुसऱ्या कामगाराने त्या जामिनाचा जामीनकदवा रद्द करण्याविषयी हुकूम करून त्या मनुष्यास दुसरा जामीन देण्याविषयी हुकूम केला पाहिजे; आणि त्याने जामीन न दिल्यास त्यास कैदेत ठेविले पाहिजे.

१९३. या बाबेच्या आधाराने घेतलेला कोणताही जातमुचलका अगर दुसरा मुचलक्यांत लिहिलेला दंड व- मुचलका ह्यांत लिहिल्याप्रमाणे वर्तणूक झाली नाही असे करणाऱ्याविषयी.

असे मागे सांगितलेल्या माजिखेतापुढे अगर दुसऱ्या कामगारापुढे मावून घाले असता, कोणत्या पुराव्यावरून ही गोष्ट मावून घाली ते त्याने लिहून ठेविले पाहिजे, आणि, त्या मुचलक्याच्या मालकाने मुचलक्यांत लिहिलेला दंड त्याचा अगर न देण्याविषयी कारण दाखवावे, असा हुकूम केला पाहिजे; आणि त्याने पुरेसे कारण न दाखविले व दंड न दिला, तर मागे सांगितलेल्या माजिखेताने अगर दुसऱ्या कामगाराने त्या मुचलक्याच्या मालकाचा वी कांही वेगवेगळे जिल्ह्याच्या माजिखेताच्या अधिकाऱ्याने वहीत सापडेल तो खप्त करून व त्रिकून दंड वसूल केला पाहिजे. आणि दंड न भरल्यास व तशी तशी व विक्री करून तो वसूल होत नसल्यास, त्या मुचलक्याच्या मालकास दिवाणी तुरुंगांत कैदेत ठेवण्याविषयी हुकूम करण्याचा अखत्यार मागे सांगितलेल्या माजिखेतास अगर दुसऱ्या कामगारास आहे. परंतु त्या कैदेची मुदत सहा महिन्यांहून अधिक नसावी.

दंडाचा पैसा माजिखेतास कमी करण्याचा अधिकार नाही. (मु. हा. को. अ. ११ जानेवारी सन १८९४) वीरभद्र विन दयाप्पा यांच्या कड्यांत.

२१४. एखाद्या जामीनकडच्यांत लिहिल्याप्रमाणे वर्तणूक दाली नाही असे जामिनापासून दंड वसूल करणे. मार्गे सांगितलेल्या माजिखेतापुढे अगर दुसऱ्या कामगारापुढे राखून घाले असता, त्याच्या विचारास आल्यास, ज्या दंडास तो जामीन पात्र झाला असेल तो देण्याविषयी, अगर तो कां देई नसे त्याचे कारण दाखविण्याविषयी, त्यास नेतीस देण्याचा अहत्यार मार्गे सांगितलेल्या माजिखेतास अगर दुसऱ्या कामगारास आहे; आणि त्याने घुरते कारण न दाखविले आणि दंड न दिला, तर मुचलक्याच्या मालकापासून दंड वसूल करण्याच्या रीतीप्रमाणे त्या जामिनापासून मार्गे सांगितलेल्या माजिखेताने अगर दुसऱ्या कामगाराने तो दंड वसूल केला पाहिजे.

बाब १९.

चांगल्या वर्तणुकीविषयी जातमुचलका व जामीन.

२१५. ज्याची उपजीविका कांहींच दिसत नाही अगर आपल्या ठावटिकासहा महिने पर्यंत चांगल्या वर्तणुकीविषयी जातमुचलका व जामीन अगुण्याचा अखत्यार माजिखेतास देण्यास आहे. त्याचा मजकूर खातरी होण्याजोगा ज्याच्याने सांगवत नाही असा मनुष्य आपल्या अधिकाराच्या हद्दींत उरून राहिला आहे असे तिन्हाच्या माजिखेताच्या अगर माजिखेताचा अधिकार चालविणाऱ्या कामगाराच्या नजरेस केव्हांही आले असता, त्या मनुष्यास सहा महिन्यांहून अधिक नाही अशा मुदती पर्यंत चांगल्या वर्तणुकी विषयी जातमुचलका व जामीन देण्याविषयी हुकूम करण्याचा अधिकार पर सांगितलेल्या माजिखेतास अगर दुसऱ्या कामगारास आहे.

१. या १९ बाबे प्रमाणे अटकेत राहिलेला मनुष्य पळून गेल्यास त्याला शिक्षा देण्याबद्दल नियम सन १८९० चा आक्ट नं. ३ क. ३ बाबत सांगितला आहे.

२. आधा सदर कोर्ट व पंचाबचे जुडिशियल कमिशनर व सेटल प्राव्हिन्सेसचे जुडिशियल कमिशनर यांनी असा ठराव केला आहे की ही बाब राणी साहेबांची प्रजा म्हणविणाऱ्या युरोपियनास लागू नाही. (मि. पृ. १४५)

३. क. १०१ वरून पोलीस ऑफिसदारांस माजिखेताच्या हुकुमांविषय क. १०० परंतु सांगितलेले मनुष्य पकडण्याचा अधिकार आहे. क. १९५ बाबत सांगितलेली तरकीब केव्हामुळे अपराध झाला असता किंवा गुन्हा झाला असता ती कांही तजवीज होणार तीस बाध पेट नाही. (क. हा. को. य्हा. १ फी. ठ. नं. १४)

४. सेशन जजाने चौकशी करून कैदी सोडल्यावर योग्य वाटल्यास त्यापासून चालल्या वर्तणुकीचा जामीन घेण्यावरून आपले मत द्यावे. (मुं. हा. को. नं. १ ए. २६ भिण्या बळद सुरजीम याच्या कज्यात.)

५. कोणा मनुष्यास चौकीच्या चांजीवर शिक्षा मिळाल्यास त्यापासून चालल्या वर्तणुकीवरून जामीन मागता येत नाही; कारण कायद्यात लिहिल्याप्रमाणे छपून बसल्या होत असे म्हणता येत नाही. (क. हा. को. नं. ७ ए. ५७)

६. ह्या कलमाप्रमाणे माजिस्त्रेताने केलेल्या हुकुमावर सेशन कोर्टाकडे अपील चालू ते. (क. ४०९ पहा.)

७. महाराज हा. कोर्टाने असे ठराविले आहे की नव १९ इंग्लिश खटल्यांत सर्वांचे नेट माजिस्त्रेतास ह्यास अधिकार नाही. (प्रि. प्र. १४५)

२१६. एखाद्या मनुष्याच्या भावविषयी त्या मागे सांगितलेल्या माहितीचे एक वर्ष पर्यंत चांगल्या वर्तणुकीविषयी ज्ञानमुचलका व जामीन मागण्याचा अधिकार माजिस्त्रेतास झाला त्यावरून तो मनुष्य जवरीची चौकी करणारा केव्हा आहे. अगर घरफोड्या, अगर चोर, अगर चोरीचा माल समजून उचलून घेणारा, अगर दुष्ट रीतीने उपजाविका करणारा, म्हणून प्रसिद्ध आहे असे त्याच्या नजरेस केव्हाही आले असता, एक वर्षाहून अधिक नाही अशा मुदतोपर्यंत चांगल्या वर्तणुकीविषयी ज्ञानमुचलका व जामीन देण्याविषयी त्या मनुष्यास हुकूम करण्याचा अधिकार त्या मागे सांगितलेल्या माजिस्त्रेतास अगर दुसऱ्या कामगारास आहे.

१. फक्त पोलिसांच्या रिपोर्टवरूनच ह्या कलमाप्रमाणे जामीन घेऊ नये. (मुं. हा. को. ता. १८ जानेवारी सन १८६६ गुलाब ह्याच्या कज्यात.)

२. ह्या कायद्याचे कलम २९५ ह्यावरील टीप पहा.

३. ह्या कलमाप्रमाणे तजवीज केली तरी गुन्हा झाला असता त्यावरून निराळी तजवीज करण्यास बाध येत नाही. हीच टीप कलम २९५ ह्यास लागू आहे.

४. माजिस्त्रेताने कोणा मनुष्याची चौकशी करून कैदीची शिक्षा दिल्यावर असा हुकूम केला की, कैद संपताच त्याच्या वर्तणुकीचा एक वर्ष पर्यंत जामीन देण्याविषयी हजर करावा. तो हुकूम मुं. हा. को. वेकायदा म्हणून रद्द केला आणि असे ठराविले की, कैदी सुटल्यावर कायद्याप्रमाणे तजवीज करावी. [मुं. हा. को. नं. ३ ए. ३६ को. के.] छप्पाजी बापूजी गाहकवाड ह्याच्या कज्यात.

५. कोणी मनुष्य चांगल्या वर्तणुकीविषयी दुसऱ्यास नेहमी जामीन होतो येवढ्याच झाले त्या मनुष्याचाही जामीन मागणे बरोबर नाही. (अग्रा हा. नं. ५ नं. १४९)

१. जिल्हेचे ठरलेली शिष्टेची मुदत संपल्यावर चांगले वर्तणुकेचा एक वर्ष मुदतीचा जामीन देण्याकरिता कैदीस अमचें समोर आणावा असे एका मानिलेताऱ्याने लिहिले होते, परंतु तसे लिहिण्यास सदर कलमानुसारे अधिकार नसल्यामुळे हा कोर्ताने तो ठराव रर केला. (मु. हा. को. व्हा. २ फी. ट. प्र. ३९)

२९७. एकाद्या मनुष्याच्या मातृविषयी त्या मातेने सांगितलेल्या मानिले-
 एक वर्षाहून अधिक मुदती पर्यंत तापुडें अगर दुसऱ्या कामगारापुडें जो साक्षी पुरावा व चांगल्या वर्तणुकीविषयी मुचलका बाला स्थापकून त्या मनुष्यास जवरीची खोरी कर-
 वसे करार. ण्याची अगर घर कोठण्याची अगर खोरी करण्या-
 ची अगर खोरीचा माळ समजून उमजून घेण्याची संघय आहे, किंवा तो मनुष्य इतका साहसी व धातकी आहे की, एक वर्षाच्या लहानशा मुदतीच्या अर्ती जातमुचलका व जामीन घेतल्यावांजून त्यास सोडिले असतां जोकांच्या विश्वास भय होईल, असे त्या मानिलेताऱ्याच्या अगर दुसऱ्या कामगाराच्या नदरेस येण्याची शक्यता असता, त्यानें हा आपला अभिप्राय लिहून ठेविला पाहिजे, आणि त्या मनुष्यापासून घ्यावयाच्या जातमुचलक्याची व जामीन कदण्याची एकत्र किती असावी, व जामीन किती असावे, व तीन वर्षांहून अधिक माई अशा कोणत्या मुदती पर्यंत ते जामीन राहिले पाहिजेत, त्या विषयी वें आपलें मत असेल तें लिहून त्यानें केला हुकूम पाहिजे.

१. हा कलमाप्रमाणे व क. २९८ प्रमाणे जामीन देण्याविषयी मानिलेताऱ्याने हुकूम केला तर त्यावर हायकोर्तात अपील चालणार नाही. (मु. हा. को. ता. २ मार्च सन १८९४ दिवतारामपंत छात्र्या कज्यात.)

२. पीनलकोडची कलमे ४००, ४०१, ४१३ ही पहा.

३. सेशन जजाने पीनलकोडचे क. २०७ प्रमाणे खून करण्याचा प्रयत्न केल्यावरून एकास शिक्षा दिली. हायकोर्ताने ती शिक्षा रर केली, परंतु कैदी हा नाईट चालीचा असून सहास काम करणारा होता सबब त्यास नुसता भोकळा सोडला असतां जोकांस उपद्रव होण्याचा संभव आहे म्हणून त्यापासून चांगल्या वर्तणुकीचा जामीन घेण्याचा हुकूम केला. (क. हा. को. व्हा. १ प्र. २३ नेहारी जर्ज करीमबख छात्र्या कज्यात.)

४. कोणी मनुष्य वेंडेल आहे असे दिसते तेवढ्याप्रमाणेच त्यापासून कलम २९७ प्रमाणे जामीन घेणे बरोबर नाही. (क. हा. को. व्हा. १ प्र. ६)

५. कलम २९७ प्रमाणे मानिलेताऱ्याने वारंवार दिव्यात त्यास सेशन कोर्ताचा हुकूम येईपर्यंत कैदी अटकेंत ठेवला असे लिहिले, परंतु ती कैद तीन वर्षांपेक्षा अधिक असे नये. (क. हा. को. व्हा. १ फी. प. नं. १)

२९८. मागील कलम २९७ हात सांगितल्याप्रमाणें जातमुखलका व जागीन देण्याविषयी कोणाला हुकूम झाला असता हुकुमाप्रमाणें त्यानें मुखलका व जागीन न दिल्यास त्या खटल्याचे कागद कामाच्या धोरणाचें जितके लवकर होईल तितके सेवान कोर्तापुढें हकीम केले पाहिजेत; मग त्यांचा तपास केल्यावर, व नवी माहिती व नवा पुरावा जरूर वाटला तो आणविल्यावर, त्या कोर्ताला योग्य दिसेल त्याप्रमाणें मागे सांगितलेल्या मागिजेताचे अगर दुसऱ्या कामगाराचे हुकूम बहाल करण्याचा, अगर त्यांत केरकार करण्याचा, अगर ते रद्द करण्याचा, अधिकार त्या कोर्ताला आहे.

१. ह्या कलमाप्रमाणें सेवान जज्मानें केलेल्या हुकुमावर अपील नाही. (आ.प्र. व्हा. ३ नं. १०८) मागिजेताचें कलम २९५, २९६ प्रमाणें केलेल्या हुकुमावर कलम ४०९ प्रमाणें अपील आहे. (मि. प्र. १४७)

२. सेवान कोर्तानें एखाद्या खटल्याचा निकाल केला असता हुकुमाची नकल व ते बजाविण्याचें करत जिल्ह्याच्या मागिजेताकडे अगर हुदंगावरील अधिकाऱ्याकडे पाठविले, आणि त्यानें तो हुकूम बजावा. (क. हा. को. व्हा. ९ पी. प. नं. १)

२९९. तसा मनुष्य लागलाच सोडून देण्याविषयी हुकूम केला असता तीन वर्षांहून अधिक नाही अ- बहुत करून कांहीं अनर्थ होईल असें सेवान कोर्तास का मुदती पर्यंत मुखलका व जा- मीन कामगाराचा भक्षत्वार सेवान वाटलें, तर त्या मनुष्यानें हुकुमाप्रमाणें जातमुखलका व जागीन न दिल्यास त्यास कैदेत ठेवण्याविषयी तीन वर्षांहून अधिक नाही अशी मुदत त्या कोर्तानें ठरविली पाहिजे.

१. कलम ३०१ व कलम २९८ यांतील टीप नं. १ ची पहा.
२. कलम २९९ प्रमाणें सेवान जज्मानें केलेल्या हुकुमावर अपील नाही. (आ.प्र. व्हा. ३ नं. १०८) परंतु कलम ४०४ प्रमाणें हायकोर्तास त्या हुकुमाची तपासणी करण्याचा अधिकार आहे. (क. हा. को. व्हा. ५ प्र. १८)

३००. चांगल्या वर्तणुकीविषयी जातमुखलका व जागीन देण्याविषयी मुखलका व जागीन देण्यावि- सेवान कोर्तानें किंवा मागे सांगितलेल्या मागिजे- ताचें हुकुमांत काय भसायें. त्यानें अगर दुसऱ्या कामगारानें हुकूम करावयाचा असेल तेव्हां मुखलकांत व जागीन कदव्यांत रकम किती लिहावी, व जागीन किती असावे, आणि न्यायासून मुखलका व जागीन मागितले त्याच्या चांगल्या वर्तणुकीची जबाबदारी किती मुदती पर्यंत त्या जागिनांवर असावी हें त्या हुकुमांत लिहिलें पाहिजे. मुखलका व जागीनकदवा ह्या भावनांचा

शेवटीं जोडलेल्या कायदांशीन (क) निष्ठाशील्या नमुन्याप्रमाणे, अगर त्याचा
अभिप्रायाप्रमाणे, असावा.

३०१. मागील कलमांच्या आधारेने ज्ञातमुक्ताका व जामीन देण्याविषयी
मुक्ताका व जामीन न दिल्यास कोणास हुकूम घाला असेता, त्याने हुकुमाप्रमाणे
मुक्ताका देणारें.

फांतु.

कोणपासून ज्या मुदतीचा मुचलका व धामीन मागितला असेल त्या मुदती-
पुन अधिक मुदती पर्यंत त्यास वैधत्व ठेवू नये.

१. चांगल्या वर्तणुकीचा जाहीन कोणापाशी मागितल्या असून तो त्याने न दिव्या-
मुळे तो मनुष्य कैदेत राहिला असेल तर त्याच्या कैदेची मुदत संपतांच तो मनुष्य
बाईट चालीने आपल्या निर्वाह करील किंवा लबाडीचे व्यापार करील अशाविषयी नवा
पुरावा घेतल्याशिवाय त्यापासून पुनः जाहीन मागता येणार नाही. (क. हा. को. नं.
६४. १९ ता. २ दिसेंबर सन १८६५)

२. जामीन न दिव्यावरल कैद कोणत्या प्रकारची असावी ह्यावरल वाहिवाट सार-
खी चालत नाही. (फ. हा. को. आग्रा सदर कोर्ट) व अयोध्याचे जुझिशियल क-
मिशनर यांनी असा ठराव केला आहे की, कायदात कैदेत ठेवावे येवढेच लिहिले आहे
तेव्हा ती कैद साधी असावी. (फ. हा. को. सरकपुलर नंबर २३ सन १८६२)
पंजाबचे जुझिशियल कमिशनर यांनी असा हुकूम केला आहे की, कैद सक्तमजुरीची
असावी, परंतु साप्या दिली असता चालेल. (ता. २८ जून सन १८६२ नं. ३१५५)
मद्रास हायकोर्टाने काही स्वष्ट न लिहिता कायदाप्रमाणे करावे असा हुकूम दिले तेव्हा
मुद्रंगाचे अधिकारी ह्याम योग्य वाटेल तसे त्याने करावे असे दिसते.

१. जमीन न दिव्यावरल कोणी मनुष्य कैदेत असतां पळून जाईल किना पळून जाण्याचा प्रयत्न करील तर तो एक वर्षाच्या सक्तमजुरीच्या अगर साध्या कैदेस अगर दंडास अगर दोन्ही शिक्षेस पात्र आहे. (सन १८६३चा आक्ट नंबर ४ क. ३)

३०२. **मिल्याचा माजिसेत भगर माजिसेताचा अधिकार चालविणारा**
 मुलकाचा व जमीन देणारिचें दुसरा कामगार भगर त्याच्या ताब्यांतील कोणी
 कर्तास हुकुम साला थारे तशा मनु- कामगार हाच्या हुकुमाप्रमाणें खांगल्या बर्तणुकी-
 ष्यास साजिसेतचें केंडा सेवून शिरीं जाणवतका व जमीन व मिलाक

विषयी जातप्रचलका न सामीन न दिव्यावाह

स दुसऱ्या कोणत्याही अधिकाऱ्यास न विचारिता कोणत्याही वेळेस त्या मनुष्यास सोडण्याचा अधिकार त्याला आहे.

३०३. हुकुमाप्रमाणे चांगल्या वर्तणुकीविषयी जातमुचलका व जामीन लागे रिपोर्ट केला करता. न दिव्याबद्दल सेशन कोर्ताच्या हुकुमावरून कोणी मनुष्य कैदेंत ठेविला असून, तो मनुष्य तसा मुचलका व जामीन घेतल्या वाचून सोडिला असता अर्थार्थी भय नाही, असें मागे सांगितलेल्या माजिस्तेतार्चे अगर दुसऱ्या कामगारार्चे मत असतें, तर ज्या कोर्तानें मुचलका व जामीन देण्याविषयी त्या मनुष्यास हुकूम केला होता त्या कोर्ताच्या हुकुमाचाटी त्या माजिस्तेतार्चे अगर त्या दुसऱ्या कामगारार्चे लागलाच त्याविषयी रिपोर्ट केला पाहिजे.

३०४. कोणा मनुष्यास दुसरा कोणी मनुष्य चांगल्या वर्तणुकीविषयी जामीनकी करणे. जामीन राहिला असता, त्यास आपली जामीनकी काढण्याविषयी मागे सांगितलेल्या माजिस्तेतार्स अगर दुसऱ्या कामगारार्स कोणत्याही वेळेस अर्ज करण्याचा अधिकार आहे. तसा अर्ज घाला असता ज्या मनुष्याकरिता तो दुसरा मनुष्य जामीन घाला तो आपल्यापुढें हजीर होण्याविषयी अगर आपण्यविषयी मागे सांगितलेल्या माजिस्तेतार्ने अगर दुसऱ्या कामगारार्ने समन्स अगर वारंट केलें पाहिजे. वारंताप्रमाणे अगर आपण्णुशीने तो मनुष्य हजीर घाल्यावर, मागे सांगितलेल्या माजिस्तेतार्ने अगर दुसऱ्या कामगारार्ने त्या जामीनाचा जामीनकदबा रद्द करण्याविषयी हुकूम करून त्या मनुष्यास चांगल्या वर्तणुकीचा दुसरा जामीन देण्याविषयी हुकूम केला पाहिजे, आणि त्यानें जामीन न दिव्यास त्यास कैदेंत ठेविलें पाहिजे.

३०५. कोणा मनुष्यास दुसरा कोणी चांगल्या वर्तणुकीविषयी जामीन राहिल्यामिनास दंड देणे माग पाव- ला असून तो जामीन राहिल्यानंतर, ज्यास जामीन द्याविषयी काय करारें.

राहिला त्या मनुष्यानें कांहीं अपराध केला असें जाबुत झाल्यामुळे त्या जामिनानें दिलेला जामीन कदबा अंमलांत आणिला पाहिजे, असें मागे सांगितलेल्या माजिस्तेतार्चे अगर दुसऱ्या कामगारार्चे मत असेल तेव्हां, जामीनकदबांत ठिविलेला दंड देण्याविषयी अगर तो कां देऊं नये याचे कारण दाखविण्याविषयी त्या जामिनाला त्यानें नोटिस दिली पाहिजे, आणि पुढे कारण न दाखविलें तर त्या सिव्वाच्या माजिस्तेतार्च्या अधिकाराच्या बद्दींत त्या जामिनाचा जो कांहीं खंम माल सांपडेल तो जप्त करून व वि- द्यास तो दंड वसूल केला पाहिजे. आणि दंड दिला नाही, व जामीन नाही.

विक्री करून त्याचा पसुळ होत नाही, असे असल्यास, त्या जामिनास सहा महिन्यांहून अधिक नाही अशा मुदतापर्यंत दिवाणी तुरुंगाला कैद करण्याचा आज्ञाकार मार्गे सांगितलेल्या भाजिलेलास अगर दुसऱ्या कामगारास आहे.

१. कलम २९३ ह्यातील टीप नंबर १ ची पहा.

३०६. ज्या मनुष्याविषयक बातमी जामली तो जामीने हजर होण्याबद्दल समन्स भाजि भरण्याविषयी या- जामीन बाब १८ ची हीत समन्स व भरण्याचे वारंते देत करणे.

करण्याविषयी जे नियम सांगितले आहेत ते ज्या मनुष्यास यागल्या वर्तवुकीविषयी जातमुखलक व जामीन देण्याविषयी हुकूम जबाबदाऱ्या ते मनुष्य जामीने हजर होण्याबद्दल ह्या बाबेच्या अन्वये समन्स अगर वारंते जबाबदाऱ्या त्यास लागू आहेत.

३०७. १८ ह्या बाबेच्या अगर ह्या बाबेच्या अन्वये जी साक्ष व्याख्याची बाब १८ ची अगर बाब १ ची असेल ती ह्या भागांतील कलम २६८ पासून अनु- विषय अन्वये साक्ष देण्याची होत.

लक्षून कलम २६७ ह्यांत लिहिल्या रीतीने घेतली पाहिजे.

१. कलम २६७/२६८ ही पहा.

बाब २०.

विशेष ठिकाणच्या पोळांविषयी.

३०८. कोठ्याची रक्षणीच्या रक्षणांतून अगर लोकांच्या जाण्या येण्याच्या पोळा दूर करण्याविषयी हुकूम जामेलूम कायदेशीर नसे असा कोठ्याची अज्ञात व करण्याचा आज्ञाकार जाबिले- अगर अशी कोठ्याची पोळा दूर केली पाहिजे.

अथवा रक्षादे कसब अगर रक्षादा भंडा लोकांच्या आरोग्यास अगर सुखास अपकारक असल्यामुळे दूर केला पाहिजे अगर दुसऱ्या ठिकाणी नेला पाहिजे.

अथवा अमुक इमारत बांधू दिली असता अगर चमूक ठिकाणी अमुक इमारताची पदार्थ ठेवू दिला असता मोठी भाग वेष्टण्याचे क्षम आहे म्हणून ती इमारत बांधू देऊ नये अगर ती इमारताची पदार्थ तेथे ठेवू देऊ नये.

अथवा अमुक इमारत जोडकळीस आल्यामुळे पदावपासली आहे आणि पदवी असता येणाऱ्या जाणाऱ्या लोकांस दुष्पयत होईल म्हणून ती इमारत नकावली पाहिजे.

अथवा साधारण सर्व लोकांच्या आज्ञ्या घेऊन्या रस्त्या जवळ एकाचें लोकां
अगर बिहीर आहे त्या पासून लोकांस मुकसाम न होई अशा रीतीने त्या
भोंवती आचार बांधतें पाहिजे असे कोणतेही मित्याचा अगर जिन्याचा
विभागाच्या माजिखेतास कधी वाटेस तेव्हां,

अमुक वेळेच्या आंत तो बंदबळा अगर ती पीडा दूर करावी,

किंवा तें कसब अगर तो धंदा बंद करावा अगर दुसऱ्या ठिकाणी न्यावा

किंवा ती इमारत बांधणें बंद करावें.

किंवा ती इमारत काढावी.

किंवा तो व्यालाभाही पदार्थ दुसरे ठिकाणी न्यावा.

किंवा तें तजें अगर तो बिहीर याच्या भोंवती आचार करावें.

(जसें असेल तसें)

किंवा केलेला हुकूम जमनांत कां मागूं नये याचें कारण हाचविण्याकरिता
अमुक वेळाचे आंत आपणापुढें अगर माजिखेताचे अधिकार चालविणाऱ्या
इतर कोणा अमलदारापुढें अगर पक्षिने धर्माचे बाब्यांतोळ माजिखेतापुढें हजीर
व्हावें असा हुकूम तो अथवाळा अगर ती पीडा करणाऱ्या मनुष्यास किंवा
तें कसब अगर तो धंदा करणाऱ्या मनुष्यास किंवा त्या इमारतीचा अगर त्या
पदार्थाचा अगर त्या तळ्याचा अगर त्या बिबिरीचा धनी अगर बहिषाददार
अगर दिमतदार असेल त्यास करण्याचा अथवातार मित्याचा अगर जिन्याचा
या विभागाच्या त्या माजिखेतास भावे.

१. खासगी गळीच्या रकणांत अदक्षन करणे किंवा तो बंद करणे ह्या कृत्यांचा
ह्या कलमांत समावेश होत नाही. अशा क्रमांत विद्वत्पक्षकारांस नोटिस दिली पाहिजे.
ही पीडा राज रक्यावरिक्त नसण्यामुळे त्याबद्दल दिवाणी कोर्तात किर्याद खाली
हें योग्य आहे. कलम १४ परची टीप बघा. (क. हा. को. पी. ठ. व्या. १४. ३६)

२. ह्या कलमाप्रमाणें पीडा दूर करण्याविषयी दिशित माजिखेतांनी हुकूम करणे ती
आकडून पीडा दूर करण्याची खाल पीडा दूर कां करूं नये ह्याचें कारण हाचविण्यावि
षयीच्या योग्य मुद्दीची मंटीस विल्याधीकून करूं नये. आला नोटिस केली त्या
बरी नेमण्या तारखेस आपले तक्रार जाहीर केली नाही किंवा दाखल केली नाही
आणि काम तहकून असेल तर आ कोणत्या मुद्दीस तारखेस तें काम चालेल त्या नेम
ती तक्रार माजिखेतास कळविण्यास त्याने ती ऐकिली पाहिजे.

३. एके तळ्यातील काही भागांत पाणी नसून गांवचे लोक केरकबरा टाकी
होते. तो तळ्याचा भाग भरून काढण्याविषयी माजिखेतांनी ठराव केला.

कामात सेशन जज्याचा असा अधिप्राप्त होणा की, तसें हें पाणी मांडविण्याची केवळ जागा आहे. सबब त्याला मोताखून कठडे घालणें इतकेंच माजिस्त्रेतास करणें काय-वेईर होईल. एण हायकोर्तानें असें ठरविलें की ह्या तळ्यांत कांहीं जागा रिकामी असून तेथें घाण पडत होती. ती सार्वजनिक पीढा समजून माजिस्त्रेतानें जी तजवीज केली ती नरोबर आहे. (क. हा. को. न्हा. १० पृ. २७)

४. एका रस्त्याच्या नजूस तसें होतें. त्याची घाण घेत असण्यामुळे ह्या कलमाप्रमाणें तें तसें धवून मोठें करावें म्हणून तळ्याच्या मालकास माजिस्त्रेतानें नोटिस दिली. त्या कामांत क. हा. कोर्तानें असा ठराव केला की, तळ्याच्या पाण्यापासून जर लोकांस पीढा होत असेल तर ती पीढा दूर करावी असा हुकूम करण्यास माजिस्त्रेतास अधिकार नाही; कदाचित मालकाच्या मनातून ते तसें नुमवून टाकून पीढा दूर करण्याची असेल तर देखील होऊं शकेल. (क. हा. को. न्हा. १० पृ. ५१)

५. एका मनुष्याचे घर सार्वजनिक रस्त्यास अडवण आहे असें समजून तें काढण्याविषयी माजिस्त्रेतानें ह्या कलमाप्रमाणें नोटिस दिली. नंतर क. ३१० प्रमाणें पांच दिवसांच्या जुरीकडे पंधरा दिवसांच्या आंत त्यांनीं माजिस्त्रेताचा हुकूम सयुक्तिक व योग्य आहे किंवा नाही याबद्दल रिपोर्ट करण्यासाठी ते काम पाठविले अमुक तऱ्हेनें जुरीद्वारानें काम करावें ह्याविषयी कांहीं एक हुकूम नव्हता. सबब प्रत्येक जुरीद्वारानें हें काम कसें करावें ह्याविषयी निरनिराळे धोरण मनांत आणिले. परंतु जुरीद्वारांपैकीं चार गृहस्थांनीं तंट्याचें घर पाहून एकमतें असें ठरविलें की तंट्याचें घर सार्वजनिक रस्त्यावर मुळींच नाही. हा रिपोर्ट माजिस्त्रेताकडे पावल्यानंतर पांच दिवसांनीं माजिस्त्रेतानें घराच्या मालकास अशी नोटिस दिली की जुरीद्वारांनीं नेमण्या वेळांत रिपोर्ट पाठविला नाही, सबब ही नोटिस पोहचताच पंधरा दिवसांच्या आंत तुम्ही आपलें घर पाहून टाकावें. घराच्या मालकानें क. ३१३ प्रमाणें कारण दाखविलें, परंतु माजिस्त्रेतानें त्याचा कांहीं विचार न करितो पाहिल्याप्रमाणें पुनः हुकूम दिले. सेशन जज्यानें घराच्या मालकाच्या अर्जावरून माजिस्त्रेताकडून कलम ४३४ प्रमाणें कागद पत्र मागविले. परंतु माजिस्त्रेतानें सेशन जज्यास तुम्हास ह्या कामांत ह्या घालण्याचा अधिकार आहे किंवा नाही ह्याविषयी प्रश्न केला. आणि जज्याची वाट न पाहता फीनलकोर्टचे क. १८८ प्रमाणें घराच्या मालकास २५ दिवसांच्या कैदेची शिक्षा सरकारी हुकूम न मानण्यावरून दिली आणि तंट्याचें घर पाहून टाकविलें, शेवटीं तंट्याचे कागद पत्र माजिस्त्रेतानें सेशन जज्याकडे पाठविले. सेशन जज्यानें माजिस्त्रेताच्या हुकुमांत हात घालण्यास कांहीं कारण दिसत नाही असें लिहून कागद पत्र पाठविले. ह्या कामांत माजिस्त्रेतानें घराच्या मालकास दिलेली शिक्षा हर कळून हायकोर्तानें असें ठरविले

की, सेवान जज्जाचा हुकूम वेतांचे माजिस्तेतार्चे क. ४३४ प्रमाणे कागद पत्र पाठविने नकर होते. अपण केलेला हुकूम कायदेशीर आहे किंवा नाही याचा विचार अपील कोर्ते करित असता घराच्या मालकास शिक्षा दिली हे अगदी गैरहित केले. घराचा मालक आप्णे क. ३१३ प्रमाणे जे कारण बरखविले ते माजिस्तेतार्चा हुकूम संपुर्णिक व योग्य नाही असे मानण्यास बरोबर होते. माजिस्तेतार्ने घर पाडून टाकले यावरून घराच्या मालकाने निर्वाद करण्यास सन १८५० च्या १८ व्या आक्ता प्रमाणे हरकत देते की, काय आविषयी ठराव करण्यास आमच्या जबळ इल्ली साधने नाहीत सबब त्याविषयी आम्ही ठराव करू शकत नाही. पण सर्वहु आक्तावरून अशी हरकत घेत असेल तर त्या आक्तात फेरकार केला पाहिजे की काय आविषयी विचार करावा लागेल. (मुं. हा. को. न्हा. २४. ४०७)

६. क. ६२ वरून या कलमांत सांगितल्यापैकी क्रितीक खटन्यांत संक्षिप्त चौकी करण्याचा अधिकार माजिस्तेतार्स आहे. (क. ६२ वरील टीप पहा.)

७. पीनलकोडचे क. २६८ पहा.

८. माजिस्तेतार्ने एकरां क. ३०८ प्रमाणे काम सुरू केल्यावर कलम ६९ प्रमाणे पास संक्षिप्त रितीने काम चालविता येव याही. या बाबेत सांगितल्याप्रमाणेच काम चालविले पाहिजे. (क. हा. को. न्हा. ८४. ३०)

९. कोणा मनुष्याने आपल्या घरापासून राखरुपापयेंत असलेली बाट बंद केली असता ती बाट पुनः सुरू करण्यावरून माजिस्तेत हुकूम देऊं शकत नाही; कारण ती बाट राजमार्ग नव्हे. ज्या मनुष्याचे नुकसान झाले असेल त्याने दिवाण्यांत इलाज करावा. (क. हा. को. न्हा. २४. ३६)

१०. कोणी राजरुपांत अडचण केली असता माजिस्तेतार्ने विसाव्या बाबेत सांगितल्या प्रमाणे तजवीज करावी. कलम ३२० प्रमाणे करूं नये. (क. हा. को. न्हा. ५४. ५)

११. विद्याव्या बाबेत सांगितलेल्या गोष्टीवरून दिवाण्या कोर्ताच्या अधिकाराविषयी क. ३११ व त्यावरील टीपा पहा.

१२. एखादी विहीर अगर तलाव कोणा मनुष्याच्या खासगी जागेत असेल आणि तेथे लोक जात येत असतात तर कोणत्या धोक्या होऊं नये म्हणून त्या विहिरीच्या अगर तलावाच्या भोंवती कठडा बांधण्याचा हुकूम करण्यास या कलमावरून माजिस्तेतार्स अधिकार आहे. (पो. म. ग. वा. ७ अगस्ट सन १८६२ नं. १५२८)

३०१. तो हुकूम ज्या मनुष्यास केला आहे त्याजवर खुद्द तो बजाविणें हुकूम बजावणे अगर काहीर घेईल तर बजाविला पाहिजे; परंतु खुद्द त्याजवर बजावितां येत नसल्यास, तो हुकूम दंडादी पिढ्या

सिद्ध केला पाहिजे, आणि तो हुकूम बाज्याची अगर त्या मनुष्यास कडाव-
साकारितां बाजल्या सोडल्या एक अगर अनेक जाती त्या हुकुमाची नेकी जा-
हिरात ठरविली पाहिजे.

१. ह्या कलमाप्रमाणे जाहिरनामा करणे तो क. १८१ चांत गैरहजर असलेल्या आग्नेवे-
जकड जाहिरनामा करण्याची जी रीत सांगितली आहे त्याप्रमाणे करावा. (मि. १. १५१)

२. कोणास पीडा दूर करण्याकड माजिलेताने हुकूम केला असून त्याने तो मान-
का नाही आणि आपणास नोटास पोचली नाही असे तो म्हणेक, परंतु जर असे दिसून
येईल की, ही हरकत त्याने माजिलेतापुढे काढली नाही तर तशा त्याच्या म्हणण्यावरून
माजिलेताच्या हुकुमांत हात घालता येत नाही. (क. हा. को. म्हा. ५ व. १)

३१०. ज्या मनुष्यास सदर हुकूम बाज्या त्याने तो हुकूम त्यांत
आ मनुष्यास हुकूम बाज्या त्याने छिडिलेल्या मुदतीच्या आंत मानला पाहिजे यगर
तो मानला पाहिजे किंवा जुरी मा- भागे सांगितल्याप्रमाणे कारण दाखविण्याकरितां
ज्या माजिलेतापुढे त्याने हजीर व्हावे म्हणून त्या हुकुमांत कर्माविळें बसेल
त्या माजिलेतापुढे हजीर व्हावे पाहिजे किंवा तो हुकूम योग्य व बाजवी आहे
किंवा नाही याची चौकशी करावयाकरितां जुरी नेमण्याचा हुकूम देण्यावि-
षयी सदर हुकूमचे माजिलेतास अर्जा देण्याचा अवतार आहे.

सदर हुकूमचा अर्जा बाज्यावर माजिलेताने लागलाच जुरीचा हुकूम
जुरी करी करावे. केला पाहिजे. त्या जुरीतील मसाल्याची संख्या
बाज्याहून कमी नाही अशी विषम असावी. व त्यापैकी प्रमुख व बाकीच्या
असामीपैकी अर्धे असावी सदर हुकूमचे माजिलेताने नेमाचे आणि बाकीचे
असामी अर्जद्वाराने नेमाचे.

ही चौकशी बाजली आहे तो पर्यंत तो हुकूम यमळांत बाजण्याचे काम
हुकूम नव्हत देणे. तहकूब ठेवावे व ज्या माजिलेताने हुकूम दिला
त्याने बहुतांच्या मताप्रमाणे जुरीचा ठराव जो होईल त्याप्रमाणे घालावे.

इयगप कडून अगर इतर टीतीने यर्जदार जुरी नेमण्यास प्रतिबंध करील
जुरी नेमण्यास आली अगर किंवा सदर प्रमाणे नेमलेल्या जुरीचे नेमणुकीच्या
जुरीने इयगप केले तर अर्धे हुकुमांत छिडिलेल्या बाज्याची मुदतीच्या आंत त्या
जुरीने कोणतेही कारणाने ठराव कडून रिपोर्ट व केला तर माजिलेताने
मुदाम हुकूम कडून त्याचा अधिकार पुढे जाऊ देवळा नसल्यास ती मुदत
वरल्या तारखेपासून तो अधिकार नाहीसा झाला असे समजावे.

वर सांगितलेल्या कारणांपैकी कोणत्याही कारणानुषंगे जुरीकडून ठराव

आला नसण्यास या भावतांत पुढें लिहिण्याप्रमाणें माजिखेताचा हुकूम बळकांत आणला पाहिजे.

१. ह्या कलमाप्रमाणें जुरी नेमण्याविषयी अर्ज करणे असल्यास तो आठ अठप्यांच्या स्वाक्षरे लिहिला पाहिजे. (सन १८६७चा अक्ट नं. २१ परिशिष्ट ब क. १०)

२. ह्या कलमाप्रमाणें जुरी नेमली असता त्यांनी आपला रिपोर्ट किती दिवसांत करतात हे ठरविलें पाहिजे. विशेष प्रसंगी माजिखेतास आपल्या हुकुमाप्रमाणें एकदा अंमल करण्याची मुलतवारी आहे. (क. २१४ पहा.)

३. जुरीने नेमलेल्या वेळीत रिपोर्ट केला नाही, परंतु काही वेळा नंतर केला. त्यावेळी मुंबई हायकोर्टाने असे ठरविलें की, माजिखेताने तो रिपोर्ट माग्य करामा आणि क. ११३ प्रमाणें हुकूम आपणावर करे बजाविल्या जाऊनये। याचें कारण हुकूम केलेला मनुष्य दाखविला असता ते ऐकण्याचे नाकबूल करून एकदा हुकूम अमलांत आणूनये. आपली हायकोर्टाने असे सुचविलें की, कायद्याचा उद्देश असा आहे की, अशा कार्यास माजिखेताने त्यापासकडे लक्ष पुरविलें, सीधेत रीतीने काम चालविण्याचा जो अधिकार दिल्या आहे तो चालविण्याच्या कामांत माजिखेताने लक्षपूर्वक लोकांच्या हक्काचा विचार करून आपला अंमल चालविला पाहिजे. (मु. हा. को. नं. १४. ४१०)

१११. कलम ३०८ ह्यांत सांगितलेला हुकूम कोणा मनुष्याला दाला असे

असा मनुष्यास हुकूम दाला तो तो हुकूम तो न मानील,
त्याने तो मानला नाही अगर ह-
यग्य केला तर, कसे करावे.

किंवा या भावतांत पुढें लिहिण्याप्रमाणें त्या हुकुमाविरुद्ध कारण न दाखविले किंवा हुकुमांत लिहिलेल्या मुद्दतोच्या आंत सुरीविषयी अर्ज न देईल तर हिंदुस्थानच्या अपराध्यास शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यातील कलम १८८ यांत याबद्दल जो दंड सांगितला आहे त्या दंडास तो पात्र होईल.

याचि ज्या माजिखेताने तो हुकूम केला त्याने त्या मनुष्याच्या लक्षांनी तो हुकूम अमलांत आणावयाचा व त्या कामास जो कर्च पडेल तो त्या हुकुमावरून काढलेली इमारत अगर काढलेली धोरकस्त अगर काढलेला दुसरा माल विकून किंवा त्या मनुष्याच्या जंगम मालाची मनी व विक्री करून घमूल काढण्याचा अधिकार त्यास आहे.

सदर प्रकारचा हुकूम अमलांत आणावयाकरितां जें कृत्य करणें जरूर होई अगर वाजवी होई तें कृत्य केव्हाबद्दल दया चालणार नाही.

१. पीनल कोडचे क. १८८ व त्यातील समजूत पहा.

२. ह्या कायद्यास जोडलेल्या परिशिष्टाप्रमाणे क. १८८ प्रमाणें साजेल्या अपराधांचा

शिकारी निरुद्धाया माजिसेताने व सकारितेत माजिसेताने १. मार्गच करणी.
(वि. २. १५३)

२. " जगम बाळ " या खट्याची व्याख्या क. ६ हात केली आहे.

३. माजिसेताने अमुक रस्ता सार्वजनिक आहे असे ठरविण्यावर तो रस्ता जाणून खासगी आहे असे ठरविण्याविषयी दिवाणीत कोणी तो माजिसेतचा हुकूम रर करण्याविषयी किर्याद केली अथवा ती चालेल किंवा नाही याविषयी हायकोर्टाचे ठराव निरनिराळे आहेत. माजिसेतन मुर्गी (भारतीयलस रिपोर्ट ३. ११३) याच्या खटल्यांत असे ठरविले आहे की, माजिसेताने सार्वजनिक रस्ता असे ठरविण्यावर कोणाचीही दिवाणीत किर्याद चालू नये, परंतु (क. हा. को. व्हा. १. ३. ११३ सिविल केस) हायदास याच्या खटल्यांत असे ठरविले की, माजिसेताने अधिकार नसून त्याने हुकूम केला आहे तो फिरविण्यावरल किर्याद आहे सचन ती चालेल. असे दिसते की, ज्या हुकुमावर या अर्जा हाज्या होत्या ते हुकूम सन १८४९ या अक्ट ११ प्रमाणे चाले होते, परंतु तो अक्त आता रर आहे. (क. हा. को. व्हा. १. ३. ११३ दिवाणी मोकरा) केदरनाथ मुर्गी याच्या खटल्यांत असा ठराव चालू की, क. २०८ प्रमाणे माजिसेताने केलेला हुकूम रर करण्याविषयी किर्याद चालणार नाही. (क. हा. को. व्हा. ३. ११ दिवाणी खटला) बकसाम हाडू याच्या खटल्यांत असा ठराव चालू की, माजिसेताने सार्वजनिक रस्ता आहे असे चौकशी करून ठरविण्यावर कोणाचा आहे हे ठरविण्यावरल किर्याद चालणार नाही. परंतु (क. हा. को. व्हा. ३. ३८ दिवाणी खटला) अशी मुर्गीगाजी याच्या खटल्यांत असे ठरविले की, माजिसेताने क. २०८ प्रमाणे केलेला हुकूम खासगी जमिनीवरल आहे सचन त्यावरल नुकसान झालेला मनुष्याची किर्याद चालण्यास हरकत नाही.

३१२. एकाद्या हुकुमाची चौकशी करण्याकरिता जुरी नेमली असता या माजिसेताना हुकूम योग्य आहे किसेताने केलेला हुकूम योग्य व वातची आहे असा असा ठराव जुरीने केला वर. ठराव जुरीने केलेला असा मनुष्यास तो हुकूम केला असा त्या ठरावाची नोटिस हुकूम ज्या माजिसेताने केला त्या माजिसेताने दिली पाहिजे, आणि पूर्वी केलेला हुकूम असूक मुदतीच्या आंत मानला पाहिजे व न मानल्यास हिंदुस्थानच्या अपराधांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा याचे कलम १८८ यांत सांगितलेले रंदास तो पाह घोरक असा हुकूम त्या नोटिसाबरोबर दिला पाहिजे.

सर्दई प्रकारचा दुसरा हुकूम न मानला तर कलम ३११ यांत सांगितल्या प्रमाणे चालण्याचा अक्त हा त्या माजिसेताना आहे.

३१३. ज्या मनुष्यास माजिखेताने हुकूम केला त्यानें हजीर होइन तो त्या मनुष्यास हुकूम लागू हुकूम योग्य न वाजवी नाही अशी हुकूम करण्याबद्दल हुकूम योग्य नाही अशी मा- माजिखेताची जातरी होण्यासारकी त्या हुकुमाबद्दल त्रिसेनाची खातरी केली तर क- कारणें दाखविहीं तर त्या विषयीं पुढें कांहीं काम चालवूं नये.

३१४. जुरीकडून चौकशीचे काम जाणवें असतां लोकस ताबडतोब हो- जुरी कडून चौकशीचे काम जाण्या अन्वये भय किंवा ताबडतोब होणारें मोठे चालवें असतां ताकीद करणें. मुकसान निवारण्याकरितां भयकर तजवीज केली जाहिजे असें ज्या माजिखेताने तो हुकूम केला त्यास तादळें तर तसें भय भय र मुकसान निवारण्याकरितां भय त्याचा प्रतिबंध करावयाकरितां जी ताकी- द कळम १०८ यांत याविषयी सांगितलेल्या मनुष्यास करण्याचा अधिकार त्या माजिखेतास आहे.

सर्वहु प्रकारचे ताकिदीत ज्या जकर तजवीजी सांगितल्या असतील त्या त्या मनुष्यानें जागण्यास न देण्यास, त्या माजिखेताला तें भय निवारावयाक- रितां अगर त्या मुकसानाचा प्रतिबंध करावयाकरितां जे उपाय जकर असतो- क ते स्वतः करण्याचा अगर करविण्याचा अधिकार आहे.

त्या कामाकरितां जें कृत्य करणें जकर अगर वाजवी होतें तें केव्हाचही त्या वाचा चालणार नाही.

३१५. (मद्रास ह्याक्याच्या कानूनीक मुकसानाच्या येकिसाचा चांगला जातो नियमांस ह्याचा नव्वु बंदोबस्त करावयाकरितां) सन १८५९चा भाकत नाही.

१४ वा ह्यातीक कळम ४८ ह्यातीक नियमास अगर (येकिसाचा बंदोबस्त करावयाकरितां) सन १८६१चा भाकत ५वा ह्यातीक कळम ३४ ह्यातीक नियमांस, ह्या बाबेनें हरकत आहे. असें समजूं नये.

बाब २१.

बाबका व मुलें ह्यांच्या पोमणविषयी.

३१६. कोणा मनुष्याला पुरती ऐपत असून तो आपल्या बायकोचें अगर बाबका व मुलें ह्यांचे पोषण ज्यास आपलें पोषण करण्याचें सामर्थ्य नाही असे करण्याविषयी हुकूम करण्याचा अधिकार माजिखेतास आहे. आपल्या उवाच्या बायकोच्या पोटी काढून

किंवा मुसन्ना वायकोल्या पोटीं झालेल्या बायकोला मुसन्ना पोषण करण्याविषयी हयगय करील अगर नाकबूल होईल, तर त्याचा वायको पुराचा झाल्यावर, त्याच्या त्या वायकोल्या अगर त्याच्या तमा मुसन्ना पोषणाकरितां मदिन्यास एकंदर पन्नास रुपयांहून अधिक नाहीं अशी मी नेमपूक विन्यास्या माजिखेतास अगर माजिखेताचा अधिकार चालविणाऱ्या मुसन्ना कामगारास योग्य असेल ही मदिन्याची नेमपूक करून देण्याविषयी हुकूम करण्याचा अधिकार माझे सांगितलेल्या माजिखेतास अगर मुसन्ना कामगा-

हून भेदतां आणण्याविषयी राख आहे. आणि तो हुकूम मानण्याविषयी तो मनुष्य बुद्धिपूर्वक हकगथ करील, तर त्या मदिन्याची नेमपूक त्यानें दिडी नाहीं तथा इरएक मदिन्याची नेमपूक, इंड वसूल करण्याची मी रीत सांगितली आहे त्या रीतीनें वसूल करण्याविषयी चारंत करण्याचा अन्वय मागे सांगितलेल्या माजिखेतास अगर मुसन्ना कामगारास आहे; किंवा एक मदिन्याहून अधिक नाहीं अशा कोणत्याही मुदतीपर्यंत, सत्कमसुरी सुद्धा अगर ती वांचून, त्या मनुष्यास कैद करण्याविषयी हुकूम करण्याचा अधिकार त्याला आहे. परंतु माझी वायको

असतोंवर राहिल तर विनें पोषण मी करीत, असे तो मनुष्य म्हणत असून, त्याची वायको त्यावरदेखर सहाण्यास नाकबूल होईल, तर नाकबूल होण्याची कारणें वायको सांगेल त्याचा विचार करण्याचा अधिकार माझे सांगितलेल्या माजिखेतास अगर मुसन्ना कामगारास आहे; आणि, तो मनुष्य कारकर्म करीत असतो, किंवा मालगजा वायकोला त्यानें कुरपणानें नेहेमी वायविनें आहे, अशी त्या माजिखेताची अगर मुसन्ना कामगाराची मानी वाली, तर तो मनुष्य वर सांगितल्याप्रमाणें म्हणत आहे तरी त्या कलमांत सांगितलेला हुकूम करण्याचा अन्वय स्याक आहे. कोणी वायको इतकें करीत असेल, अगर योग्य कारण नसतां ती आपल्या अत्ताटाबरीवर राहण्यास नाकबूल असेल, तर त्या कलमाच्या आधारांनें आपल्या अत्ताटाबरीसून नेमपूक देण्याचा हक तथा कोणत्याही वायकोला नाहीं.

१. हा अवेदमाणें केलेले हुकूम गुण्याची शक्तीसंबंधी अगर कीजवारी चौकशी संबंधी नाहींत म्हणून त्या हुकूमाला क्र. ३०९-४३९ प्रमाणें अशील होत नाहीं. (मो. म. हा. को. ता. १९ जानेवारी सन १८९१ च. पु. हा. को. ता. १९ फेब्रुवारी सन १८९४).

२. हा कलमामागे केलेला हुकूम जवळ पाहतां झालेल्या पुराण्यावरून केला

पाहिजे. दुसऱ्या बाबती मी काही माहिती बांधिलेलाच नाही असेक तिच्या ठपपोस बाबत कल्पांत कसं नये. (क. हा. को. नं. ८३. १५)

३. कोणी बांधको नवरा बांधण्यास बांध देतो असे बांधण्या रीतीने शाकीव करी बर्षा निराळी राहते म्हणून असाबखबरदख दावा करीक तर भिळणार नाही. (क. हा. को. नं. १४. ५९)

४. कलम ३१६ नकून बांधणीक विषयी झितीव नवऱ्यावर असाबखची किर्याव काढण्यास बांध वेतो असे नाही. (क. हा. को. नं. ६५. ५७ दि.)

५. निष्काचे लून पुसकथान लोकांत घाले म्हणजे त्या लोकांस धीनलकोटाचे क. ४९३, ४९५ हांतील नियम लागू होतात म्हणून तबत लून घालेच्या बांधकोने ह्या कलमाप्रमाणे असाबख बांधण्यास हरकत नाही. (क. हा. को. नं. १४. ९०)

६. एका औरतेस एका माणसापासून गर्भ राहिल. तेव्हा ती बाळंत होईपर्यंत व पुढे मुल्ल्या रक्षणकरिता त्या बांधकोस त्या माणसापासून सवरील लबाककरिता नेमणूक देण्याचा ठराव केल. कलकता हायकोर्टाने माजिलेताचा हुकूम रर करून असे ठरविले की, माजिलेतास बापाकडून त्याच्या लम्याच्या किंवा दुसऱ्या औरतेपासून झाले त्या मुल्लस; तसेच नवऱ्याकडून त्याच्या लम्याच्या बांधकोस पोटाकरिता नेमणूक करून देण्याचा अधिकार आहे. परंतु जिचे बरोबर लून झाले नाही असा औरतेस नेमणूक करून देता येत नाही. (क. हा. को. नं. १०८९ सन १८९३)

७. ह्या कलमाप्रमाणे माजिलेताने केलेल्या हुकुमावर अपील नाही. परंतु सेवान कोतसि मकर दिसल्यास माजिलेताचे पोखिडिंग पाहण्यास बागवाने आणि माजिलेताने केलेला हुकूम गैर कायदा आहे असे पाहण्यास तो रर करण्याकरिता क. ४२४ प्रमाणे हायकोर्टाकडे रिपोर्ट द्याव. (क. हा. को. नं. १२८ सन १८९३)

८. नवऱ्याची ऐत पाहून वरल्याच्या धरमहा बांधकोस मी नेमणूक देण्याचा ठराव माजिलेताने केल असेक तो अगर्बी कायदेशीर आहे तो योग्य नाही असे नवऱ्यास पाहण्यास क. ११० प्रमाणे त्याच माजिलेताकडे नवऱ्याने अर्ज केल पाहिजे. दुसरा हुकूम नाही. (क. हा. को. नं. १ को. ठ. ह. १) यामवरून असे स्पष्ट दिसते की, माजिलेताचे ठरावावर अपील तिलकूल बाळणार नाही.

११७. बांधण्या बांधकोच्या असा असाच्या मुळाच्या अगट होईल्या नेमणूक वकीदरबांधिबोअम. पोवजाकरिता यागील कलम ३१६ ह्याच्या अन्वये बांधण्याची नेमणूक करून देण्याविषयी कोणा मनुष्याला हुकूम द्यावा असता, मी नेमणूक करी करण्याविषयी माजिलेताला वेजोविकी मर्ज करण्याचा बाळणार त्या मनुष्याला आहे. माजि, त्या मनुष्याच्या अगट त्या बांधकोच्या

अगर त्या मुळाव्या स्थितीत तत्का केरफोर घांका आहे की ती नेमनूक कमी करणे वाजवी आहे असा पुढचा प्राप्त्यास, त्या माहितीलास योग्य वाटेक तितकी नेमनूक कमी करण्याचा धाड्यवार त्याका आहे.

बाब २२.

जमिनीची बहिषाट किंवा कांहीं जमीन अगर पाणी
घाच्या भोगवट्याचा एक घाविषयीच्या नव्याबाबद.

११८. आपल्या अधिकाराच्या हद्दीतील कोणत्याही जमीन, अगर घर जमीन वगैरे विषयी तटा पड बारी, अगर पाणी, अगर मासे धरण्याची जागा, अगर पिके, अगर जमीनीचे दुसरे कांहीं उत्पन्न, घाविषयी तटा पडका असून त्यामुळे लोकांचा स्व-
व्यपणा मोडण्यासारखा आहे, अशी विन्यायाच्या माहितीलाची अगर माहि-
तीलाची अधिकार चालविण्याच्या दुसऱ्या कामगाराची जातरी दानी असतां,
आपली जातरी होण्याची कारणे निहून ठेवून त्या तट्यातील सर्व पक्षकारांस,
घाविषयी तटा दाना आहे त्याची बहिषाट वास्तविक कोणाकडे आहे या
बाबत आप आपल्या दाव्याबाबेची तक्रार दाखवाकरितां अमुक मुदतीच्या आंत
जातीने अगर पुढल्याच्या मार्फतीने आपल्या कोतीत हत्तीर पडवें, असा

क्या विषयावरून राद आहे तो हुकूम त्याने केला पाहिजे. बहिषाटीच्या हकाविषयी
घाच्या ताब्यात आहे तो कामगार कोणत्या पक्षकाराचा दावा करू आहे याचा विचार
त्याने काढिला आहे पर्यंत तो पक्षकार त्याच्या दाव्यास राहास.
न करितां, दादाचा विषय सध्या कोणाच्या बहिषा-
टीत आहे या गोष्टीचा तपास मागे सांगितलेल्या माजिलेताने अगर दुसऱ्या
कामगाराने करावा, आणि बहिषाटीविषयी त्याची जातरी दान्यावर, ती विष-
य अथव्याच्या बहिषाटीत आहे असा माझा ठराव आहे, व कायद्याप्रमाणे
तो मनुष्य काढिला जाई तो पर्यंत त्याविषयाची बहिषाट आपणाकडे राख-
ण्याचा हक त्या मनुष्याचा आहे, आणि त्या वेळपर्यंत त्याच्या बहिषाटीस
कोणीं हरकत करू नये, असा हुकूम त्याने लिहून ठेविला पाहिजे.

१. क्रियाद करणाराची आणि तक्रार करणाराची जबाबी व पुराणीस लिहून घेणे
इतकी चौकशी नसे नाही. कोणत्या पक्षकाराचे म्हणणे खरे आहे हे घालीवरून शा-
मीद किंवा नाशाबांदे ठरविले पाहिजे. व या कस्यवास्तुम स्वस्वपणा मोडणार आहे
असे शक्तीद घाले पाहिजे. (क. द. को. नं. २ सी. ड. १४४)

१. क्रियाद करणाराची आणि तक्रार करणाराची जबाबी व पुराणीस लिहून घेणे
इतकी चौकशी नसे नाही. कोणत्या पक्षकाराचे म्हणणे खरे आहे हे घालीवरून शा-
मीद किंवा नाशाबांदे ठरविले पाहिजे. व या कस्यवास्तुम स्वस्वपणा मोडणार आहे
असे शक्तीद घाले पाहिजे. (क. द. को. नं. २ सी. ड. १४४)

१. क्रियाद करणाराची आणि तक्रार करणाराची जबाबी व पुराणीस लिहून घेणे
इतकी चौकशी नसे नाही. कोणत्या पक्षकाराचे म्हणणे खरे आहे हे घालीवरून शा-
मीद किंवा नाशाबांदे ठरविले पाहिजे. व या कस्यवास्तुम स्वस्वपणा मोडणार आहे
असे शक्तीद घाले पाहिजे. (क. द. को. नं. २ सी. ड. १४४)

१०. डा. जयदेवराजे केलेले हुकूम सैन्यादारी गुन्हाच्या कायदेशिबिधीची किंवा सीक-
 शिबिधीची नसलात. म्हणून त्यावर क. १०९, १११ प्रमाणे सजाय करावत नाही.
 (प्रो. न. डा. को. ता. १९ जानेवारी धन १८९१)

११. इस कल्पवृक्षमन्त्रमन्त्रितेन सर्वस्य कामस्य निषिद्धीभवात्कर्मणां हस्त प्राप्ता येन मर्त्ये परंतु त्यागकर्म स्वीकृती शक्ति कोट्याधी कारये कस्यप्यस्य संभव उभे कही मन्त्रिकी तापी स्वात्री साम्यास पाव हस्त शुभमन्त्र. व कही खात्री होण्याची कारणे त्याने कसल्या धोडीदिगांत किंजुन ठेवार्थ. (म. हा. को. भा. ५, टी. उ. प. १३).

५१९. वादाचा विषय कोणत्याही पक्षकाराच्या दृष्टिगोचरीत नाही, असा
 विवादाचा विषय कोणता नसतो. इतरांचे काही साक्षिदारांचे साक्षिदारांचे असे दुसऱ्या
 पक्षात, वादाचा विषय असतो. इतर-
 पक्षाचा पक्षकार साक्षिदाराचा
 आहे.
 पक्षकाराच्या दृष्टिगोचरीत आहे साक्षिदारी त्याची
 जातरी होत नसल्यास, कोणत्या पक्षकाराचे दृष्टिगोचरीत असे पक्षकाराच्या दृष्टिगोचरीत
 इतरांचे पक्षकार, किंवा तो विषय कोणत्या दृष्टिगोचरीत असल्या साक्षिदारी
 इतरांचे पक्षकार, तो विषय असल्याचा पक्षकार त्याचा आहे.

१. हा प्रस्ताव व त्या निघणीच्या पूर्वीचा कायदा एकत्रित करून १८४० च्या आक्ट
३ क. १ प्रतीक करक लष्करी ठेगिना पाहिले. सन १८४० च्या आक्ट ३ च्या
अटी प्रमाणानुसार कलेक्टर यांना जमीनी सत्ता देणे बाबिलेखात नकर होते.
शिवाय जस केलेल्य माल ज्या वेळेत अमीन असेल त्या वेळेत सन १८२० च्या का-
यदा ५, इंग्लीश दिवाणी कोर्टाकडून जमीन करण्याविषयीचे नियम त्या कलेक्टराच्या
बाबिलेखाच्या हुकुमाने घालण्या जरीस लागू असत. इतकी ते ठराव रद्द केले आहेत.
व अशा प्रकारे हात घालण्यास ठेगिना कोर्टाकडून पनाई जाऊ आहे. (पि.प्र. १५८)

३५०. एकाद्या कमिटीच्या अन्तर्गत वास्तव्याच्या मोगवट्याच्या दहापिढींनी
कमिटीच्या अन्तर्गत वास्तव्याच्या मोगवट्याच्या दहापिढींनी, याने सांगितलेल्या त्या माहिती-
येच्या विषयी हटे.

संख्या भगर ज्या दुसऱ्या काळकारण्या अधिकारचे
 पूर्वीत तो वाढवा; विषय कोसेल त्याला त्या संख्याचा व्हास करणाऱ्या अन्-
 त्यार आहे; आणि त्याविषयाच्या मोठ्यात्वाचा हक्क सावरण करून कोणाचा
 आहे, भगर अमुक मनुष्याचा आहे, भगर मनुष्याच्या अमुक वर्गाचा आहे
 असे त्या मासिधेताच्या भगर दुसऱ्या काळकारण्या मळरेल भागें, तर त्या
 विषयाचे पहिवाटीचा केवळ माझाच हक्क आहे असेल हाचा सांगणाऱ्या मनुष्य
 तरा पहिवाटीचा मायला हक्क आहे असा कोण कोर्ताचा निघाका मिळवी
 वरीत, साधारण सर्वे जोर्तात, भगर त्या अमुक मनुष्याचा, भगर मनुष्यांच्या

त्या अथुक्त वर्गास, जसे वसेल तसे सुवा. कळज तो निवच त्याने आपल्या अधिकातीत वेळ नये, अगर ठेवू नये, असा हुकूम करण्याचा धनन्याय त्याला आहे. परंतु तो विद्वत् वर्गास मजिने भोक्तास खाण्याजोगा असला, तर खासाच्या फुकट सारखेच्या पूर्वी तीन मजिन्यांच्या भांत नेहमीचा भोगवटा होला नसल्यास, किंवा विशेष समयी भोगवटा करण्याजोगा विद्वत् असला, तर किर्पास काही त्या काळाच्या भागल्या जवळच्या विशेष समयी भोगवटा होला नसल्यास, मागे मीमितकेच्या माजिजेताने अगर दुसऱ्या कामगाराने तसा हुकूम करू नये.

१. रखाच्या दहाच्या कामात जरी कोकाची स्वसत्ता मोडत नसली तरी माजिजेताने हात घातला असता ह्या कलमाप्रमाणे दणकत होत नाही. (क. हा. को. भा. १ पृ. १४)

२. कोणी मनुष्य सर्व कोकाची आपणा येण्याचा रस्ता बंद करील तर त्याची तमाचीम माजिजेताने क. १२० प्रमाणे न करितां क. १०४ प्रमाणे करावी. (क. हा. को. भा. १ पृ. १४)

३. तंट्याचा शिव धर्मजिवित आहे-किंवा कोकाच्या एका मनुष्याचा किंवा एका मनुष्याच्या उपयोगी पडण्यासारखा आहे असे पुराव्यावरून द्यावीत शास्यधिकार माजिजेताने ह्या कलमाप्रमाणे दणकीस करितां येत नाही. (क. हा. को. भा. १ पृ. १४)

४. त्या येथील काही कोकाचे पाणी बाह्य होतें ती येथी बंद केल्यावरल्या तंट्याचा निकाल ह्या कलमाप्रमाणे होत नाही. (क. हा. को. भा. १ पृ. १८)

५. एका मनुष्यास घरात येण्यास व घरातून बाहेर जाण्यास दुसरा मार्ग असल्यामुळे माजिजेताने त्याची एक हाट जी दुसऱ्याच्या मजिगीतून जाते तिचा उपयोग करण्यास हुकूम करू नये. ह्या रस्ता क. १२० प्रमाणे उपयोगी केव्हा होता ह्याची चौकशी करून ठरवून करणे माजिजेताने जरूर आहे. [उर्. दि. भा. १ पृ. १४]

१२१. कलेक्टर अगर कलेक्टराचा अधिकार खासविणारा मनुष्य अगर अधिकार भाग देविण् वीर देविण् कोर्त द्याच्या अधिकारास ही बाब लागू होण्या कथिद्वारास ही बाब लागू नाही.

सन १८९४ चा पुर्व अक्ट ५ व सन १८९९ चा अक्ट २ पहा.

अथ सदील मुंवरं न कलकला हावकोर्तापी भवेत् तर्हि भूरीबारान् आसेसर नेमण्यासिकयी निदिह्ये आदेत. ते ठराव व्या प्रसंगी भूरीबारोपी नमि कलेकटराने आसेसरण्या पाद्रीत घातकीं लपसतील त्या प्रसंगी बरोबर आदेत, परंतु नेम्या भूरीबाराने नांम कलेकटराने आसे- सरण्या पाद्रीत घातले नसेल तेव्हां त्या भूरीबाराला सेलान जगजात आसेसर नेमजे हे कसे कायदेशिर होते व्याधिची भयाप कधी ठराव जलोज नाहीं. (संपकार)

१२६. राणी साहेबांची प्रजा आज्ञाविनारा गाहीं घत्ता कोणी युरोपियन
 मनुष्य अकारण लोकांची नी- घनर कोणी अमेरिकन, ह्या देशांवाकर अग्नर दुःख-
 कळी लोप्यकरितां हुरी करी त्या मनुष्यांबरोबर त्यांचेर क्रियांर हाकी असून त्या-
 असावी.
 या अग्नर त्यांची लेखन कोर्तावुहें बीकळी करावयाची ती जुरी करून केळी
 वाहिजे. आणि त्या युरोपियनाची अग्नर अमेरिकनाची लष्का असल्यास, तरी
 जुरी करवेळ तर त्या जुरीमध्ये निदाव निमे तरी असावी युरोपियन अग्नर
 अमेरिकन असावे; नव ते युरोपियन रांणी साहेबांची प्रजा आज्ञाविनारे असोत
 रंजु अग्नर नसोत. परंतु ज्या विभ्यांत सर्व अकरापांची

अथवा त्या अथवा त्याची चौकशी आढळल्याची यादी त्या प्रकारच्या सर्व अथवा त्याची चौकशी करी करून करावी, असा राज्याच्या सरकाराचे हुकूम देऊन देऊन, तर त्या मिळालेल्या दुरोपयोगाची अंदाज अमेरिकेच्याची दुरी अथवा त्याची चौकशी करी करून करावी.

१. क. १४९ पृष्ठा. क. हा. कोतवी असा इकूम केला आहे की ज्या खटण्यात काय कल्याणप्राणें मुरी नेशापाची त्यांत मज्जानें जे मुरीदार कोतवीत इतर असतीक त्यांची नांवे प्रेमीत लिहावी. नंतर क. १४९ प्रमाणें विव्या टाकून उपाची नांवे निघ-
रीक त्याच्या नांवांवर खुणा कराव्या. हे सांगव प्रोसिदिगांत दाखल केले पाहिजेत.
क. १४३ प्रमाणें कोणा मुरीदारावरक तकार बान्यास तकार वेणारचें नांव, तकारीचा
अकार व त्यावर कोतवीचा ठराव ही लिहून ठेवावी; व त्याच कारावाच्या लागीं खटव्या-
चा शेवट बान्यावर मुरा जो अखेर ठराव करीक तो लिहावा. (क. हा. को. सरक्यू.
पृ. ४ सन. १८६९)

१२५. सूरी व कटिहा सेवान कोरांफुं जी चौकसी करायपाणी, ती सोन
जेवन कोरं व-महेर हा- किंवा अधिक आसेपर, कोरांफुं सधावर दपून ये-
ई चौकसी.
इव, त्याच्या मदतीने केमी पाहिजे. प्रत्येक आसेप-
न आपला अधिकप्राप्त तोंडाचे सायाबा, व तो कोरांफुं डिहून ठेवावा; तरी इतर
प्राप्तपाणी तो केवळ यत्नावेच केला पाहिजे.
१. आसेपरच्या अधिकप्राप्ती करणे आसेपराप निवृत्त, कार्यरत, अधिकार, वि-

जून ठेकिय एहिजे: . ५ तालुकीं बजाने आसल ठरान लिहल. (क. हा. को. सरकपुर नं. ४ सन १८९५ व क. हा. को. घा. १. २. २१ की. ठ.)

२. ज्या वेळेस आरोपित गुन्हा कबूल करील त्या वेळेस आसतरांची घरी घेण्या कारण नाही. (क. हा. को. घा. ५ की. ठ. पत्र नंबर २ व पो. न. हा. को. ता. २७ सप्टेंबर व ता. १८ ऑक्टोबर सन १८९२)

३. क. १२९ आकरील डीप नं. १ ची पहा.

४. आसतरांची आरोपितावर गुन्हा झाली नाही असे घटले तरी त्यावर शासित करण्याचा अधिकार सेवान बज्जास आहे. कारण हा करमाण्या उत्तराधिकार असेर निकाल करण्याचा अधिकार सर्वोच्च देशान कोर्ताकडे आहे. (पो. न. हा. को. ता. १७ नोवेंबरी सन १८९२)

१९५. कलम १२१ हात समितेच्या प्रकारच्या जोकांतील नव्हे असा हजर मनुष्याची चौकशी कर कोना मनुष्याची चौकशी जुरी कडून सेवान को-आकरिता जुरी करी भलाही. तांपुढें करावयाची असली, तर ज्या मनुष्यावर कि-बांद झाली त्याची हच्छा असल्यास जुरीतने निदान निमे तरी भसामी त्या हीवीं प्रकाशितून मिराळे भसावे.

१९६. कलम १२१ हात समितेच्या प्रकारच्या जोकांतका नव्हे असा कलम ३२३ हात समिते-कोर्णी मनुष्य आणि त्या कडमात समितेच्या प्र-कारांतला एक व मानला न-वे भसा एक भस दोषी मनुष्या-कर मिळून चार्ज झाल भसली, ह-दोषावर मिळून चार्ज होऊन सेवान कोर्तापुढें त्या-री करी भसली.

ची चौकशी करावयाची असतां, जित निदान असे तरी युरोपियन अगर अमेरिकन भसाची माहेत भसी जुरी कडून माही चौकशी कराची असे त्या प्रकाशितका मनुष्य भणेऊ, तर त्या प्रकाशितका को नव्हे त्याची हच्छा असल्यास त्याची चौकशी मिराली कराची.

१९७. जुरी कडून सेवान कोर्तापुढें चौकशी करावयाच्या त्यांतील जुरीत-जुरीमध्ये दिरी भसामी पांच मनुष्ये भसावीं, किंवा पांचाहून कमी नाहीं भ-भसलीत.

महाहून सभिक नाही, बरी जी विषम संख्या हकाया विशेष मिळ्यास अगर त्या जिम्मावधील कांहीं विशेष प्रकारच्या भवपाभास लागू भसा साधारण हुकूम त्या हकाव्याचे सरकार कडून ठरवीत ज्या संकमेचे भसावे.

१. बंगाल सरकाराने जूजिले सात भसने खेस ठरान केला आहे. (बंगाल सरकाराच्या हुकूम नं. १९७६ हा. २८ डिसेंबर सन १८९१)

पक्षी पादिके, प्राणि जलक १२३ कांठ लोकांसे ले रेन प्रका
प्राणितके भवेत् त्यापिनि कोर्ति जलप्राणितके कोपत्ता प्रकाशितता भवे
होती निदिने पादिके.

१. कलसे १९३ क-३३४-बकन मेहदे लोक राज्यवाले अमलीक से फेरी
कदन बाकी त्या हसीत राहकसे के लवक लोक अमलीक त्या सर्वांची नावे आसेसहस्र
किवा भूतीवास्या बाकीह कलेक्टरने हकल करणी असे वाटते. क. ३३५ प्रमा
ने आस माफी केली आहे त्या लोकांनी माफी पत्रित्वाशिवाय कलेक्टरने त्यांची ना
वरीतून गाह नयेत. (मि. ६.३.१९३)

३३०. मागे सांगितलेल्या मंडळानुसार शहर दुसऱ्या कामगारांच्या कसे
 वाढ करणे. शिवाय शिवाण्या भागिलेताच्या कोठाच्या
 मराठे आणि मुसल विभागणी कोठांच्या मराठे, आणि यादीत लिहिलेले मनुष्य ज्या
 एका गांवाच्या अंगर ज्या अनेक गांवांच्या नजीक अंगर त्यांच्या शेजारी राहून
 असतील त्या एका गांवात अंगर अनेक गांवात, एकाद्या प्रसिद्ध ठिकाणी, त्या
 यादीच्या नकला ठेकविल्या जाविजेत; आणि, या यादीविरयी कोणास तक्रार
 करायचाची असल्यास, अमुक वेळेस अमुक ठिकाणी जिन्याचा कलेक्टर
 अंगर कलेक्टराचा अधिकार चालविल्यास दुसरा कामगार, जसें असेल तसें
 ती तक्रार देऊन येऊन द्याय जरीत, याती नोंदिस प्रत्येक नकलेच्या जागी
 मोडली पाहिजे.

३३१. नेटिरीमज्ये सांगितलेल्या वेळेस व शिकणीं मार्गे सांगितलेल्या
यादीची तपासणी. कलेक्टरांने अगर हुसच्या कामगारानें यादीची तपासणी
केली पाहिजे, आणि ती याद हुसच्या होण्याचें ज्या मनुष्यांस अगर
आहे त्यांचीं कांढां तक्रारी होण्यास त्या ऐकून घेतल्या पाहिजेत आणि ती
मनुष्य सुरीतता असामी होण्यास अगर आसेसर होण्यास लायक नाहीं असे
त्यास घाटेल त्या मनुष्याचें नांव किंवा जुमिरीस असामी अगर आसेसर
होण्याविषयी ज्या मनुष्याने आपणास कलम ३१५ यावरून माफी करून
घेतली असेल त्या मनुष्याचें नांव यादीतून काढून टाकलें पाहिजे. आणि जो
मनुष्य सुरीतता असामी होण्यास अगर आसेसर होण्यास लायक असून
त्याचें नांव यादीत नाहीं, त्याचें नांव त्याने दाखल केलें पाहिजे.

याने सांगितलेल्या कनेक्शनने आपा दुसऱ्या कामगाराने तपासलेल्या
यादीच्या नकलेवर आपली चर्चा करून ती नकल सेवान कोर्टाकडे पाठविणे
पाहिजे.

ती याद तयार करताना व तिथी तयार करताना मागे साक्षितकेव्या कोडे-
बतरानें अगर पुस्तका कायदातानें कांही चुकून देला तर तो सेवकचा
समजावा.

१. कोणा मनुष्याने नान आलेखराण्या यादीतून काढून टाकण्याचा अधिकार तेशान
अज्ञात नाही. फलेकतरास पात्र आहे. नावायक मनुष्य यादीत अशतील तर त्या-
विषयी चौकशीच्या वेळी तजवीज ठेवने तेव्हा अज्ञातच्या हद्दीत आहे. (टवाभु-
कर स्टेटमेंट न. हा. को. सम १८६४)

११२. तरी तयार केलेली व तयारलेली याद प्रति वर्षी निदान एक वेळ
कासीची पुनः तयारकी. तरी किठून तयारलेली पाहिजे; आणि ती किठून
तयारलेली याद नवी याद आहे अशी समजली पाहिजे; आणि एवढ्या यादी
विषयी जे नियम ह्या भाकतात साक्षितके आहेत ते सर्व नियम ह्या नव्या
यादीला लागू आहेत.

१. क. ३२९ भारतीय टीप नं. १ ची पहा.

११३. ह्या भाकतात पुढें ज्यास धनवाद लिहिले आहेत ते जेरीज काढून
जुरीतले असावी. एकवीस वर्षांहून अधिक आणि सात्र वर्षांहून कमी
वयाचे जे पुरुष सेवान कोर्ताच्या अधिकाराच्या हद्दीत राहत अशतील ते सर्व
जुरीतले असावी होण्यास आणि असेसर होण्यास लायक आहेत, असें सम-
जले पाहिजे; आणि त्याप्रमाणें ते समन्सास पात्र आहेत.

११४. तेशान कोर्तापुढें चौकशी करावयाच्या त्यांत जुरीतले असावी हो-
णार्याची. पण्यास अगर असेसर होण्यास कांहीं निहिलेले म-
नुष्य गैरलायक आहेत, अजणे.

त्या कोर्तात अगर त्या कोर्ताच्या ताब्यांत कांही चुका अगर काम ग्याला
आहे ते.

पोलिताचें काम करणारे मनुष्य, अगर पोळित कामाविषयी ज्यास कांही
अधिकार आहे ते.

सरकाराविरुद्ध केलेला एकादा अपराध, किंवा ज्यामुळे ते जुरीचे असावी
होण्यास नावायक असें फलेकतरास वाटतें तसा कोणताही ठरावीचा अगर
दुसरा एकादा अपराध, ज्या मनुष्यावर साबित झाला आहे ते.

ते काम करिता येणार नाही एतके शरीरानें अगर मानानें विकल आहेत ते.
विशिष्टक किंवा एरवी ज्यांचा संसाराची काळें वाचनें सोडिले आहे ते.

१. एकीक किंवा मुक्तवार हाय जुरीदार किंवा असेसर नेमण्यास इतकत नाही.

सेवान्नास सेवान्नास कोर्तात दुष्याचें काम मरती. (क. हा. को. भा. को. व. न. १) परंतु दुसरे कोर्ता मिळण्यासारखे अंतर्वास बकील लोकांनी नहि दाखल करूनये. (प्रो. म. त. को. ता. २२ फेब्रुवारी सन १८६९)

१३५. जुरीतील असाही अगर भासेसर होण्याविषयी माफी मागिं ति मरती. दिलेल्या मनुष्यास माघे, अणजे;

असल आणि म्यायसंबंधी दुसरे कायदा.

काजीच्या वसुलाचे व जकातीचे कमिशनर आणि कलेक्टर.

जकातीच्या आत्मांतील शिबेंतिव सविस्तर (मैर कायद्याचे कामाचा प्रतिबंध करणे) यांत छान्नेने सर्व मनुष्य.

सरकारी कामांमुळे म्याज माफी असाही असे कलेक्टरास योग्य वाटेक असे काजीच्या वसूल जमा करणारे सर्व लोक.

बापकिन (सरकारी पाद्री) व धर्माच्या कामांमधील दुसरे लोक.

सध्दरी आत्मांतील सर्व लोक.

पाद्रीय आणि वैद्यकीय कामे उघडणें व नेहमी करणारे दुसरे लोक.

टपालचे कारे आणि इनेकविध तेडिमाफ कारे जाते (जिजेच्या योगाने जातमी पाठविण्याचे कारे), हांतील मनुष्य.

भाषभाषण्या चर्चांमध्ये उपाध्यायें काय वास्तविक करित आहेत ते.

(वादशाही सनदेने स्थापिलेली मागील अशां जी दिवाणी अदालतीची कोर्ते त्यांतील काम आणण्याची रीत सोपी करण्याविषयी) सन १८५९चा आक्त पक्ष हांतील कनम २२ हाच्या नियमांच्या आधारेने मागील कोर्तात वरीर होण्याविषयी सरकारने म्यास माफी दिनी यसेल ते.

या कळमानें दिलेली माफी हा एक एक माघे, त्याचा मालक त्या कामा माफी मिळाले आहे इकाचा उपयोग करी अगर न करी. जुरीतला म्याने त्या माफी म्याने वातलेच असाही अगर भासेसर होण्याविषयी त्याची जुरी यसेली, तर हा कळमानें त्याला मालावकी येते असे समजु नये.

१३६. सेवान भरण्याकरिता जी वेळ नेमिली यसेल तिच्या पूर्वी प्रायः जुरीच्या असाहीत कोर्ते निदान तीन दिवस तरी, त्या सेवानामध्ये जुरी करण करण भाषावे.

करून करावयाच्या चीकवा करिता त्या तपासले जायतील मनुष्यांचीं शितील मनुष्ये जाणतील असे सेवान कोर्तास वाटेक तितक्या मनुष्यास समस्त करून आणण्याविषयी माजिखेतास त्या कोर्ताने हुकूम करावा. त्या सेवानांत ज्या कोमत्याही अदल्याची चीकवा

आपणाची त्या महत्त्वात शिक्कीं यनुयें कागतीक त्यांच्या मुबटीकून शक्ती
 कारित इतकीं यनुयें बोझाचितीं पाहिजेत. त्या यार्दीचिज अस्सासोपेकीं
 जडा यतिन्यांच्या अत ज्यांनीं हें काम केळें माहे त्यांजिबाय पाहिजेत
 शिक्कीं यनुयें सिनायबायोमीं भलतीं, तर हें काम केळेंगे बेरीज कडून
 कोण कोण हो कायून आणावे हें उतर कोतांत नांवाच्या चिट्या टाकून
 उरविळें पाहिजे, भायि पाकिजेताक हो हुकूम आणायचा त्यांत त्यांचीं नांयें
 लिहिनी पाहिजेत.

१. भुरीदाराने पिंपळ जवळपास सवक करताने म्हणून सेसन जमाने मिळत नाही. सोलापूर स्थिते पाहिले असे नाही. जवळचे ज्या मन्निसेलास बोरपूर, असेक त्याच ठिकाणे. (प्र. म. स. को. वा. १५ मार्च सन १८९९)

२. सेशनल चौकशी होणाऱ्या खटभ्यासाठी नितके अवकाश असतील त्याच्या दुपट-
जसेसर पोलाकणे ह्या कलमावरून अवकाश नाही. परंतु सेशन कोर्ताने जरूर असतील
नितके अवकाश एके खटभ्यास हवे असतील त्याच्या दुपट कोलवाये. (व्याख्यात्मक स्टेट-
मेंट म. हा. को. ता. १९ एप्रिल सन १९६४)

१३७. मुर्तिपूजा मसामीला मकर भासेसराळा करायार्चे इराक सभन्स
समन्व दत्तें करारे १६ दत्तें लेखी भसारें; आभि, मुर्तिपूजा मसामी होण्या-
वशात.

કરિતાં, અમર માસેસર હોળ્યાકરિતાં, અમુક વેગેસ
અમુક વિકાળીં દર્શનિ સ્થાને, અસે સ્વાંત નિશ્ચાને. તેં સમન્સ અમર ત્યાષી
ચકન જુડીલીઅ અસામી હોનાન્ના અમર માસેસર હોનાન્ના કુદ દરલક
મનુન્યાવર વસાવિની વામિમે. જ્યા મહુળ્યાસ સમન્સ કેમેં હો અપળ્યા
વેહમી રાહળ્યાધ્યા ટિકળીં દર્શનિ ગસલા, જર ત્યાધ્યા કુદુંગાંતકા ત્યાધ્યા
જરીં રાહળ્યાદા કોળીં વાળતા પુરુષ અસેક ત્યાધ્યા ગપક ત્યા મનુન્યાકરિતાં
તેં સમન્સ હેળ્યાધ્યા અમત્યાર માથે,

१. ई कलम् ४ का पुनर्जात कलम् १४६६ वा माकट ४ कलम् १०
 बचन पंजाब पेशीत मुकम कोलोन तथा कलम् १४६६ वा माकट ४ कलम् १०
 के लिये आहत. (पि. ३. १६५.)

११८. सेवान कोर्तापुर्णें बीकानी सेवानाकृतिं कार कटनी जमन्याकुलें
 मुर्तागिह भमानी भवर भाल- मुर्तागिह जमन्याकुलें भगर मासेसपुर्णें एकाज
 कर माणी दुसरी जमान समस्त जमानाका जमन्याकुलें इतिहास हाकणें जम
 कवन भाकण्याविशीं बीकानी जमन्याकुलें

रहेल भसें केव्हां होईल तेव्हां किंवा कळार पडेल
 तेव्हां कळार ३३.५ वाईट लांशितलेल्या लेव्हेरिवाला इत्यादी पैकीं जायतेही

सोनी, अगर आसेसर, हास समस्त अल्प आयन्याविषयी हुकुम करणया अन्वयार त्या कोर्ताला आहे.

१. कलम ३३७ हावरील टीप नंबर १ ची पहा.

३३९. जुरीतील असामी अगर आसेसर होण्याकरितां म्हाला समस्त जुरीतील असामी अगर आसे- रावयाचें तो सरकारी कामगार असला, तर ज्या सर होण्याविषयी सरकारी काम- जातफिसाचे तो काम करित आहे त्या जातफिसाच्या मुख्य कामगाराच्या द्वारेनें स्वाक्षरे सें समस्त पाठविलें पाहिजे, आणि, तो मनुष्य जुरीतला असामी अगर आसेसर म्हाला तर सरकारीच्या कामास इरकत होईल असें त्या मुख्य कामगारानें कलविन्यावरून, त्या कोर्ताच्या नदरेस पाहें तसे, हजीर होण्याची माफी त्या मनुष्यास देण्याचा अन्वयार त्या कोर्ताला आहे.

१. कलम ३३७ हावरील टीप १ नंबरची पहा.

३४०. योग्य कारण असलें, तर जुरीतला कोणताही असामी, अगर आ- जुरीतला असला अगर आसे- सेसर, हास हजीर होण्याची माफी देण्याचा अन्वयार त्या कोर्ताला आहे. त्या सेशन कोर्तास आहे.

१. कलम ३३७ हावरील टीप नंबर १ ची पहा.

३४१. प्रत्येक सेशनच्या वेळेस त्या त्या सेशनांत जुरीतील असामी अगर आसेसर म्हालेच्या मनुष्याच्या नांवाची याद कोर्तास पाठविली पाहिजे. ही याद कलम ३३३ हाच्या अन्वये जुरीतील असामी आणि आसेसर हांच्या तपासून तयार केलेल्या यादी वरीवर ठेविली पाहिजे. त्या तपासलेल्या यादीच्या जागवर हा कलमाच्या अन्वये तयार केलेल्या यादीतील प्रत्येक नांवाविषयी कांही चूण केली पाहिजे.

३४२. जुरी करून चौकशी करावयाची असेल तेव्हां, चौकशी सुरू हो- जुरीतील असामी पिवा टां- ण्याचे वेळेस जुरीतले असामी होण्याकरितां सम- न देण्याविषयी. न्हावरून ते मनुष्य हजीर झाले त्यांतून, चिट्ठा हाकून त्या जुरीत चौकशियाचे असामी निवडून घेतले पाहिजेत. आसेसरा- आसेसर असामी निवडून घेतले असा मन्दीने चौकशी करावयाची असली तर आ- सेसर होण्याकरितां समन्सावरून हजीर झालेल्या मनुष्यांतून त्या चौकशीमार्फत आपणास मदत करावयाकरितां मन्दीने होव अगर अधिक मनुष्य निवडून घेतले पाहिजे.

१. कलम ३२६ प्रमाणे जी जुरी भरवावची ती काही भरवावी आनदल क. ३४०

क. ३४० (क. ३२६)

१४३. मूली करून चौकशी करायवाची सेवा चौकशी सुट होण्याचे जुरीस असावीचा गरिबी. अगोदर जुरीसाल असावीची नविं भोवने पुकारि-
असे पुकाराची पाहिजे.

मी वाहिजेत. आणि प्रत्येक असावी हजीर हान्या-
कर, या असावीकरून जुडी चौकशी होण्याविषयी जुडी काही तक्रार आहे
की काय, असे ज्या मनुष्याकर फिराद हाकी त्यास विचारिते पाहिजे, मग
त्या असावीविषयी ज्या मनुष्याकर फिराद हाकी त्यास, अगर सरकारी वकि-
लास, अगर अदले वाकविण्याकरिता येवलेल्या दुसऱ्या मनुष्यास, कोणतीही
तक्रारी.

तक्रार सांगण्याचा असाधार आहे. तक्रार कोणी
सांगितल्यास तिची कारनेही सांगितली पाहिजेत. कोणत्याही असावीविषयी
कोणी तक्रार सांगितली असता, ती तक्रार योग्य आहे की नाही ह्याचा
ठराव कोर्ताने करावा, आणि कोर्त ठराव करीत तो रोवट्या. कोर्ताने
तक्रार मान्य केली, तर त्या असावीच्या ठिकाणी जुरीसाल असावी होण्या-
करिता समन्सावकून, हजीर होलेला दुसरा कोणी असावी घेतला पाहिजे.
जर तसा कोणी असावी हजीर नसेल, तर ज्याचे नांव जुरीसाल असावीच्या
पार्श्वी आहे, अगर जुरीसाल असावी होण्यास आपक आहे असे कोर्तास
पाटने, तसा कोणी मनुष्य कोर्तास हजीर असेल तो, त्याविषयी कोणी तक्र-
ार केली नसल्यास, अगर केली तर ती न मानल्यास घेतला पाहिजे.

१. क. १२३ ह्यातील टीप नंबर १ ची पहा.

२. असेसर किंवा जुरीदार हात आपण देण्याविषयी कोठे ठराव दिसत नाही.
(म. हा. को. ता. २ फेब्रुवारी सन १८९२) कलकत्त्याकडेही जुरीस किंवा असेसरास
आपण अगर प्रतिष्ठा देण्याची वाहिवाट नसून तसे करण्याची वा आपणाने नसर
वाही असे मुंबई हा. को. ने ठरविले आहे. (मु. हा. को. वा. ३ फो. ट. ५. ५९)

३. जुरीदार किंवा असेसर कोर्त किती अदल्याची चौकशी करावी अगोदर क.
१४३ पहा.

१४४. तक्रार सांगण्याची जी कायने काही ठिकाणी आहे त्यातील
तक्रारीची कारने. एखाद्या अपराधाकरून सांगितलेली तक्रार, कोर्ताची
जासरी होण्यासारखा पुरावा हान्यास, मानिती पाहिजे.

(१) कलम ३१४ ह्यात सांगितलेले माळायकीचे काही कारण.

(२) ज्या अपराधाचा चार्ज झाला त्या अपराधाने ज्या मनुष्याचे नुकसान
झाले अगर ज्याचे नुकसान करण्याचा प्रयत्न झाला अदल्यास त्याची,
अगर ज्याच्या फिरादी करून चौकशी सुट झाली त्याची, अगर ज्या

मनुष्यावर किर्याद काढी त्यासी, अताराचें अगर धन्याचें अगर बाका-
राचें नातें असणें, किंवा भाड्यानें घर अगर सान्यानें जमीन दिव्या
अगर घेतल्याकडून मालकानें अगर कुलाचें नातें असणें किंवा तशा
मनुष्यांपैकीं कोणापासून वेतव घेऊन त्याचें काम करीत असणें, किंवा
कोणत्याही दिवाणी मुकदम्यांत तशा मनुष्यांपैकीं कोणत्याही मनुष्या
विरुद्ध वादी अगर प्रतिवादी असणें, किंवा तशा मनुष्यांपैकीं कोणा
वर ह्यानें कांहीं फौजदारी जटण्यांत किर्याद केळी होती, अगर तशा
मनुष्यांपैकीं कोणीं घाबर किर्याद केळी होती असें असणें.

(१) ज्या गोष्टीनें तशा मनुष्यांपैकीं कोणाविषयीं घाब्या मनांत वांढरें
किंवा कोणाकडे ह्याचा ओढा, असेल असें कोर्तास वाटतें तशी को-
णतीही गोष्ट असणें.

३४५. ज्या भाषेंत साक्ष व्हावयाची, अगर ज्या भाषेंत सिवा तजुमा
ज्या भाषेनें साक्ष घ्यावयाची अ- व्हावयाचा, ती भाषा ज्या मनुष्यास भाशीत नाहीं
अगर ज्या भाषेन किंवा तजुमा भाष- तशा मनुष्यास आज्ञानें कुरीत घेऊं नये.
वाचा ती भाषा कुरीतील असावीस
मधील असली पाहिजे.

३४६. जुरीनें आपल्यांपैकीं कोणा एकाला मुख्य नेमिलें पाहिजे. जो
जुरीतील मुख्य.

मुख्य नेमिला याचें काम जुरीच्या वादविवादाच्या
वेजेस देखरेख ठेवणें, आणि खाज्जाविषयीं जुरी जो ठराव करील तो तज्ज्ञास
सांगणें, आणि जुरीला जो कांहीं मजकूर कोर्ताकडून विचारून घ्यावयाचा
तो कोर्तास विचारणें, हें आहे. मुख्य कोण नेमाचा ह्याविषयीं बहुतांशी
समति होत नाहीं असें असल्यास, कोर्तानें मुख्य नेमिला पाहिजे.

३४७. ज्या मनुष्यावर किर्यादी घाब्या आहेत त्यांपैकीं कोर्तास योग्य वा
कोण जुरी अगर नेच असेकर टेल तितक्या मनुष्यांची चीकशी, कोणीं तकरा
कोण एकामागून एक भज्जा अनेक न मागितल्यास, एकामागून एक करण्याचा अर्थ
अपराधीची चीकशी करव्याना
असतार आहे.

त्यास त्याच जुरीला आहे, अगर चीकशीमध्यें मदत
करण्याचा अर्थ त्याच असेसरांस आहे.

३४८. खाज्जांत लिहिलेला अपराध ज्या स्थळीं घाला असें म्हणतात त्या
जुरीकडून अगर पासेसपंड- स्थळाची, किंवा चीकशीच्या मुद्याची एखादी गोष्ट
बून पाहना.

ज्यांत घाली तशा दुसऱ्या कोणत्याही स्थळाची, पण
जुरी जुरीनें अगर असेसरांनीं करायची हें योग्य व सोयीवार आहे, असें कोर्तास
कोटेन, तेव्हां तसें करण्याविषयीं कोर्तानें हुकूम करावा; आणि कोर्तास
कोणा कामनाघनें त्या जुरीला असल्या असेसपंडा आपल्या दिमर्सीस घेऊन

जवळ एकरुप त्या स्थळी नेहें पाहिजे; आणि कोर्तनें नेमलेल्या मनुष्यानें तें एकरुप त्यास दाखविणें पाहिजे. अशा कायद्याच्या दिवसीस ते आदेश त्यानें त्या भूरीपैकी कोणती, अगर त्या आसेसरापैकी कोणती, दुसऱ्या बाबेरच्या मनुष्यास बोळूं देऊं नये, अगर कोनत्याही प्रकारचा संबंध देणूं देऊं नये. यादनी संज्यावर त्यानें जसमेंच त्यास कोर्तास करत नेहें पाहिजे.

१. एका संज्ञेनें नज्मानें क. १४८ वरि सांगितलेल्या तज्मिनीन करितां आसेसरास त्या ठिकाणीं गुन्हा घडला होता तें ठिकाण पाहण्यास व आपल्या नरोवर साक्षीदार घेऊन जाऊन अवश्य पाहण्यास आदेशित तेथें नेला होता त्याच्या समक्ष तोंडीं पुसतकस करूनपास सांगितले ही गोष्ट कलकत्ता हायकोर्तनें नापसंत केळी. क. हा. को. ८. १९.

१४९. कोनत्या एकाद्या घटण्यांत अशा मनुष्यावर किर्याद घाली त्याचा अग-
कलम ३२३ च्या अन्वये क. अशा मनुष्यावर किर्याद घाली त्यापैकी कोणाच्या, ह्या
दाखल्या तुरीकरितां असला
खेळानुन आणण्याची व त्याची
अड करणाची रीत. आकसांतील कलम ३२३ च्या अन्वये
केलेल्या तुरीनें त्याची चौकशी करावी असा हक
आहे, तथा घटण्याची चौकशी घ्यावयाची तेव्हा त्या चौकशी करिज तुरीना
वितके असामी एकरुप लाबतील तितके असामी कलम ३२३ च्यांत सांगित-
लेल्या ठोकपैकी, त्या जिम्माच्या तुरीच्या घारीवर त्या ठोकपैकीं तितक्यांचीं
जांभें असल्यास, कलम ३२३ च्यांत सांगितलेल्या रीतीनें त्या घटण्याची चौकशी
करावयाकरितां नेमलेल्या दिवसापूर्वीं निदान तीन दिवस तरी समस्त कलम
आणण्याविषयीं तेचान कोर्तनें हुकूम केला पाहिजे. त्या सेराचांत तुरी कलम
चौकरा करायच्या त्याकरिज तयासलेल्या घाईशील मनुष्यांपैकीं तितके एकरुप
मनुष्य समस्त कलम सोळाविले असल्यास, तितके एकरुप ठोकली त्याच रीतीनें
समस्त कलम आणण्याविषयीं त्याच वेळेस कोर्तनें हुकूम केला पाहिजे. ज्यांनीं
तथा मधिन्यांच्या मांत वें काम केळें आहे त्याविषय पाहिजेत तितके मनुष्य
मिळाययाजोगे असले, तर ते येरीस कलम कोन कोन घेतातून आनाचे वें
जांवाच्या वितपा टाकून ठरविळें पाहिजे. एकरुप अशा मनुष्यांचीं जांभें
विषाळीं त्यांतून तुरीमध्यें जे वताचे ते कलम ३४९ च्यांत सांगितल्या रीती-
प्रमाणें जांवाच्या वितपा टाकून जो पर्वत कलम ३२३ च्यांत सांगितलेल्या
ठोकपैकीं तितके मनुष्य असाने तितके, अगर विजरील तितके विजत तों
पर्वत काडीत जांभें. तुरीत असामी घेणाऱ्या दुसऱ्या मनुष्याविषयीं अशा
तकरारी संज्याचा अधिकार आहे त्या तकरारी सांगण्याचा अधिकार
त्या असामीविषयीं आहे. कलम ३२३ च्यांत सांगितलेल्या ठोकपैकीं

जुरीसितके असाही असावे सितके न भिजाले, तर ज्या मनुष्यावर किर्याद झाली त्याची जुरी असल्यास, असेलत्याच्या मरतीने जरवात त्याची चौकशी करावी; नाही तर मागे सांगितलेल्या रीतीने भिजालेकी जुरी करून त्याची चौकशी करावी.

३५०. जुरी करून चौकशीची जटल्याची चौकशी चालली असता, उराव होण्याची त्या जुरीको उराव होण्यापूर्वी कोणत्याही वेळेस कोणत्याही कोणी अकामी तो बोटही पाह. जुरत्या कारणानुळे चौकशी पुरी होई पर्यंत हजीर राहण्यास जुरीसल्या कोणा असाहीला अडवण पडेल, किंवा जुरीतील कोणी असाही गिरहजोर घाला असून त्याला हजीर होणे भाग पाडवत नाही असे असल्यास, नवा एक असाही त्या जुरीस हाकल केला पाहिजे, किंवा ती जुरी काढून नवी जुरी केली पाहिजे; आणि ह्यांपैकी कोणतेही केले तरी शारभापासून फिरून चौकशी केली पाहिजे.

१. कायदेशीर सक्तेक्षेत्र जुरीदार हजर राहून नाही तर त्यास किती बंड करावा हे क. ३५४ ह्यात सांगितले आहे.

३५१. जुरी करून कोणाची चौकशी चालली असता, ज्या मनुष्याचा बिलक्षण मनुष्याचा संमते या किर्याद झाली त्याने तो अपराध केला, असा उराव दिजे त्याहून कमी मनुष्यांच्या संमतीने अपराध केलाचा उराव ह्या आकटांतील करून ३२८ ह्यात बहुमत होण्यास जितक्या मनुष्यांची संमति पाहिजे असा सांगितले आहे त्याहून कमी मनुष्यांच्या संमतीने घाब्यास, किंवा ज्या मनुष्यावर किर्याद झाली त्याने तो अपराध केला नाही, असा उराव बहुमताविषयी त्या कर सात सांगितलेल्या संकल्पेच्या संमतीपेक्षा कमी संकल्पेच्या संमतीने घाब्यास ती जुरी काढून टाकिली पाहिजे; आणि अगदी मज्या असाहीची दुसरी जुरी करून त्याची पुनः चौकशी केली पाहिजे; आणि ती नवी चौकशी होण्यास ज्या मनुष्यावर किर्याद झाली त्याला कैदेस फिरून परत पाठविले पाहिजे अगर हजीर होण्याविषयी आमीन वेळून सोडले पाहिजे. जुरी करून नवी चौकशी चालली असता, ज्या मनुष्यावर किर्याद झाली त्याने तो अपराध केला, असा उराव मागे सांगितलेल्या संकल्पेच्या संमतीने व हाऊ, तर त्याने अपराध केला नाही असा उराव कोतने केला पाहिजे.

१. क. ३२८ प्रमाणे जुरीदारांचे कायदेशीर बहुमत हे सार्वत्रिक लिहिल्याप्रमाणे करावे. जेव्हा जुरीदार पाच असतील तेव्हा चौघांचे बहुमत समजवे, पाच असल्या आचार्ये बहुमत समजवे; आणि नऊ असतील तेव्हा पाचचे बहुमत समजवे.

२. वाचणील एक सदसविषया अभिप्रायनमून हुकमा सदराच्या कल्लि अभिप्रायंत आरोपितास दोषी ठरवले असेल तर तो अभिप्राय मान्य केला पाहिजे. (क. हा. को. व्हा. १ को. प. नं. १३)

३५२. चौकशी संपल्यावर आणि ह्या भावतांतील कलम ३८२ च्यांत सांगितल्याप्रमाणे झालेल्या तार्क्षिण्या सारांश जज्जानें सांगितल्यावर, कसा ठराव करावा ह्याचा विचार करवाकरितां एकदां ठिकाणीं जाण्याचा अखत्यार जुरीला आहे. व त्या जुरीपैकीं कोणत्याही असामींनीं कोण्याचा हातू न देवें अगर कोणत्याही प्रकारचा संबंध ठेवूं न देवें हें काम कोर्तांनींल कोणा कामगारानें आहे. आपला ठराव सांगण्यास जुरी तयार झाली तरजे सर्वांचें एकमत आहे कीं नाहीं असें जज्जानें जुरीला विचारिलें पाहिजे; आणि सर्वांचें एकमत नाहीं, असें मुख्यानें अगर तोर्तील कोणत्याही असामीनें छटलें, तर आपली विचार करवाकरितां जावें असा जुरीला हुकूम कोणत्याचा अखत्यार त्या जज्जानें आहे. जज्जानें योग्य वाटेल तितक्या घेताची मुदत संपल्यावर, सर्वांचें एकमत नाहीं असें जुरीतील मुख्यानें अगर कोणत्याही असामीनें छटलें, तर आपला ठराव सांगण्याचा अखत्यार जुरीला आहे.

१. जर आरोपित गुन्हा कबूल करील तर जुरीचा अभिप्राय घेण्याची जरूर नाहीं. (क. हा. को. व्हा. ६ को. प. नं. १)

२. एका खुनाच्या खटल्यांत जुरीनें असा अभिप्राय दिला कीं, आरोपितानें नंदी घोंस ह्या नांवच्या मनुष्यास ठार मारले सावरल काहीं संशय नाहीं. नंदीघोंस यानें आरोपितास राम येण्यासारखे काहीं केले होते असेही वारंट नाहीं; तथापि नंदीघोंसास तारण्यांत आरोपिताचा काहीं उपयोग होता असें नाहीं सबब आरोपितानें खून केला असेल असा अभिप्राय माहीं. सेवान अज्जानें हा अभिप्राय नाकबूल करून जुरीस पुनः विचार करण्याविषयी सूचना केली. पुढें जुरीनें खून केला असा अभिप्राय दिला. (क. हा. को. व्हा. १ व. ५०) खुनाच्या एका खटल्यांत जुरीनें आरोपितावर चोरीचा गुन्हा झालेला आहे म्हणून अभिप्राय दिला. झालेल्या पुराव्यावरून गुन्हा जवरी चोरीचा आहे असें जज्जानें झटलें त्यावरून जज्जानें पुनः विचार करण्याविषयी जुरीस सांगितलें. ही बहिषाट गैर झाली सबब एकंदर खटला रद्द करून पुनः चौकशी करण्याचा हायकोर्तानें हुकूम केला. कारण झालेल्या गुन्हा चोरीचा आहे किंवा जवरी चोरीचा आहे हें पुराव्याप्रमाणें ठरले आहे, आणि जो पुरावा नमूद झाला त्यावर ठरावला ठेवावा किंवा न ठेवावा हा अधिकार जुरीकडे आहे. त्यांस जवरीचा प्रकार ल

रा न बटल्यावळून मुसत्या चोरीचा गुन्हा शाकीत म्हणून त्यांनी ठरविले तो त्या ठराव जज्जाने कबूल करावयाचा होता. (क. हा. को. न्हा. २४. १३)

३. एका जुरीने एका आरोपितास चार्जच्या पहिल्या सदराविषयी निर्दोषी ठरवून दुसऱ्या सदराविषयी गुन्हेगार ठरविले. सेशन जज्जाने जुरीस पुनः विचार करण्यास सांगितले. झालून त्यांनी आरोपितास पहिल्या सदराविषयी गुन्हेगार ठरविले. त्या कास क. हा. कोर्ताने असे ठरविले की, असे करण्यास जज्जाने अधिकार नाही. प्रथम जुरीने अभिप्राय दिला तोच लिहून घेऊन सेशन जज्जाने कैदीस शिक्षा द्यावयाची होती. (क. हा. को. न्हा. ७४. २२)

४. जरी जज्जाने अभिप्राय जुरीच्या अभिप्रायापासून भिन्न असेल तरी आरोपितास कमी शिक्षा देणे न्यायाचे होणार नाही. कारण तसे केल्याने जुरीचा अभिप्राय निरुपेक्ष केल्यासारखे होतें. ज्या गुन्हाविषयी आरोपित अपराधी आहे असे जुरी ठरवील त्या गुन्हास जिल्हा जज्जानेच मते योग्य शिक्षा असेल ती त्याने त्यास दिली पाहिजे किंवा क. ५४ प्रमाणे सरकारास हुकूम देण्याकरिता विशेष रीतीने लिहून पाठविले पाहिजे. (क. हा. को. न्हा. ३ कौ. प. नं. १२)

५. पुराव्यावरून काय शाबीद झाले हे जुरीने सांगितले पाहिजे. पुराव्यात ज्या गोष्टी शाब्दात असतील त्या मात्र जज्जाने त्यास समजून द्याव्या; आणि मग पुराव्यात आलेल्या गोष्टीवरून शाबिदी होते किंवा नाही हे पाहणे जुरीदारांकडे आहे. (पो. म. हा. को. ता. २२ आगष्ट सन १८६२)

३५३. आसेसराच्या मदतीने कोणत्याही बटल्याची चौकशी चालली असे आसेसराच्या कोणत्याही सतां, ठराव होण्याविषयी कोणत्याही वेळेस, कोणत्याही ठरावावर कोणत्याही पुराव्या कारणांमुळे चौकशी पुरी होई तोंपर्यंत हजीर राहण्यास कोणत्याही आसेसराला बडचन पडेन, तर राहिलेल्या दुसऱ्या आसेसराच्या अगर आसेसरांच्या मदतीने ती चौकशी चालली पाहिजे. चौकशी पुरी होई तोंपर्यंत सर्व आसेसरांस हजीर राहण्यास बडचन पडेन, तर ती चौकशी बंद करून नव्या आसेसरांच्या मदतीने नवी चौकशी केली पाहिजे.

३५४. जुरीतील अमाजी होण्याकरिता अगर आसेसर होण्याकरिता कोणत्याही अमाजी अगर आसेसर मनुष्याला सभ्यतास घालें असून, त्याला कायदेशीर सर हजेर न लावण्यात येईल. हरकत नसता तो सभ्यतास लिहिल्याप्रमाणे हजीर न होईल किंवा हजीर झाल्यावर कोर्ताच्या परवानगीबाहेर निघून जाईल, तर त्यास गंभिर रुपयांवरून अधिक नवीं अशा दंडाचा हुकूम करण्याचा अजत्या त्या सेवान कोर्तास आहे. आणि तो दंड हुकूम करणाऱ्या कोर्ताच्या अधिक

कोणत्या तरी त्या असावीचा अगर त्या आलेसराचा जो कोणी संगत आज सापडेळ तो जप्त करून व मिळून विध्याची माजिसेताने बसूल केला जाडिजे; व तरी जमी व विकरी करून तो बंड बसूल होत नाहीं मसं अस-
ल्यास, त्या असावीस अगर आलेसरास दिवानी तुहंयांत पंधरा दिवस पर्यंत अगर पंधरा दिवसांच्या आंत तो बंड करून देई पर्यंत फिर करण्याचा अव-
सर आहे.

१. असेसरापासून बंड घेण्याचा हुकूम केला असता त्या हुकुमावर मधील चालणार नाही. घंडाचा हुकूम झाल्यावरही न घेण्याचे असेसर योग्य कारण दाखविल तर जजाने त्या हुकुमाचा पुनः विचार करणार. (क. श. को. भा. ८१. ८१)

बाब २४.

मद्रास इलाख्यांतील ताब्यांतले जज आणि प्रिन्सिपाल
सदरअमीन खांविषयी.

२५५. मद्रास इलाख्यांतले ताब्यांतील जज आणि प्रिन्सिपाल सदरअ-
मीन खांस त्या वेळेस बाबू भरा कोणत्याही का-
मान सदरअमीन खांचा फौजदारी
कारण्याची चौकशी करण्याविषयी मद्रास फौजदारी कटण्यांची चौकशी करण्याचा जो
व मित्रा हेण्याविषयी अधिकार. अधिकार मिळाला असेल तो विदुस्थानच्या अपरा-
ध्यास शिक्षा करण्याविषयी कार्यवाही लाविले नियमांच्या अन्वये त्या आकारण्या
आधाराने चालविण्याचा अधिकार त्यांस आहे. आणि माजिसेताचा अधि-
कार चालविणाऱ्या कामगारास मित्रा हेण्याविषयी जो अधिकार त्या आ-
ख्यांत दिला आहे तो त्यांचा आहे.

१. सकारिनेट जजाने आपल्यापुढे चाललेल्या विचणी कजना कहीनाद्वारा नेकल
असून त्यास कोणी अटपळा केव्हास त्या अटपळा करणारास सकारिनेट जज शिक्षा
होऊं सकत करी. तर त्याने ज्या माजिसेतास अधिकार आहे अशा माजिसेताकडे त्या
अटपळा करणाऱ्या मनुष्यास पाठविले पाहिजे. (फो. द. स. को. भा. १५ कोडुमरी
बन १८१९)

२५६. मद्रास इलाख्यांतले वरिष्ठा आणि व तुलना करीजे ताब्यांतील
कोणता सदरअमीन चौकशी माजिसेत खांनीं ज्या अपराधांची चौकशी करण्या-
कार्याकरिता पाठविल्या जा अधिकार-
ताब्यांतील माजिसेतास आहे. या अधिकार सेवन कोर्तास मात्र आहे तथा अथ-

जटल्यांत ज्या मास्तीदाराने मास दिली असेल तथा कोणत्याही साक्षीदारास जमत बोलावून त्याची सवाली देण्याचा, भजत्वार त्याचा आहे, आणि कोणी मवा साक्षीपुण्याची मागण्याचा अगर देण्याचा भजत्वार त्याचा आहे.

३५८. माजिस्तेतापुढे जटल्यांची चौकशी पाठविण्याविषयी ह्या बाबतांत नात्यातील जबर आणि प्रिन्सिपल-जे नियम सांगितले आहेत ते नियम मद्रास इला-क्यास सदरभमिनास द्याव्यात. ते नियम मद्रास इला-क्यांतल्या ताब्यांतील जज्यापुढे अगर प्रिन्सिपल सदरभमिनापुढे चौकशी होण्याकरिता पाठविण्यात येतील. त्या ताब्यांतील जज्यापुढे अगर प्रिन्सिपल सदरभमिनांनी चालविली पाहिजे. एखाद्या जटल्याची चौकशी चालली असून जी शिक्षा देण्याचा अधिकार ताब्यांतील जज्यांस अगर प्रिन्सिपल सदरभमिनांस आहे तीहून मोठ्या शिक्षेस लायक असा अपराध ज्या मनुष्यावर किर्याद द्यावी त्याने केला असेल, असा झालेल्या साक्षी पुराव्यावरून अनुमान करण्यास आधार असला, तर ते जटलें सेवान कोर्ताकडे पाठविण्याचा भजत्वार त्या ताब्यांतील जज्यांस आणि प्रिन्सिपल सदरभमिनांस आहे.

ही सगळी बाब मद्रास इलाक्यास लागू आहे.

बाब २५.

सेवान कोर्तापुढे चौकशी.

३५९. ह्या बाबतांतील कलम १७२ ह्यांत सांगितलेले अपराध खेरीज अवल चौकशीने कोर्त ह्या ना. करून, अवल चौकशीचे कोर्त ह्या नात्याने सेवान कोर्ताने सेवान कोर्ताने करवण्याची कोर्ताने, ह्या बाबतांत अगर दुसऱ्या कोणत्याही कायद्यांत त्या माजिस्तेतास अगर दुसऱ्या कामगारास सेवान कोर्ताकडे जट-ली पाठविण्याचा अधिकार मुद्रास दिला असेल त्या माजिस्तेताने अगर दुसऱ्या कामगाराने चार्ज करून पाठविण्याबाबून कोणत्याही अपराधाची चौकशी करूं नये.

१. मद्रास इलाक्या खेरीज सर्व हिंदुस्थानांत माजिस्तेत किंवा सहाईनेट माजिस्तेत मास सेवान कोर्ताकडे खटली कमिट करूं शकतात. परंतु सहाईनेट माजिस्तेतास खटली कमि-ट करण्यास सरकारहून अधिकार मिळाला पाहिजे. (प्रे. ३. १७४)

१. एक खोटा कागद केव्याचा मोकरमा सेशन कोर्तात आला. तो खोटा कागद ज्या दिवशी खटल्यांत नमूद झाला होता त्या खटल्याबद्दल अपील दिवशीत चालले होते. त्या अपिलाचा निकाल होईपर्यंत मगमाने आपल्याकडील खटला तहकूब केला. कलकत्ता हायकोर्टाने ठराविले की ही वाढवाट बरोबर नाही. सेशनांत खटला अग्न्य मसता झाले तो कमिट केला त्याला कायदाप्रमाणे कमिट करण्याचा अधिकार आहे किंवा नाही एमटेंच सेशन कोर्तास पाहणे आहे. (क. हा. को. नं. १७० सन १८६९)

२. सेशन मगमाने चौकशीस आरंभ करून ती संपण्याच्या पूर्वीच राजीनामा देऊन गेल्या तर त्या जाग्यावर नेमलेल्या मनुष्यास ती चौकशी पुढे चालविता येत नाही. तर त्याने पुनः पहिल्यापासून चौकशी केली पाहिजे. (सदरलेंट रिपोर्ट सन १८६४ पृ. ३९.)

३६९. चौकशी सुरू करण्याकरिता कोर्ट तयार झाल्यावर, ज्या मनुष्यावर चौकशी सुरू होणे. किर्याद घाली त्यास कोर्तापुढे घाणिले पाहिजे, चा-
असून हाणवून त्याचा भयं त्याला समजाविला पाहिजे, आणि, चाज्यांत सांगितलेला अपराध तूं करून करितोस किंवा मागी चौकशी करा असे तूंच म्हणजे आहे? असे त्याला विचारिले पाहिजे. ज्या मनुष्यावर किर्याद घाली ती जर झणेल की, मी तो अपराध केला, तर हें त्याचें झणणें लिहून ठेविले पाहिजे, आणि त्यावरून त्या मनुष्यावर अपराध शाबूत झाल्याचा ठराव करण्याचा अखत्यार आहे.

१. कलम ३९४ व त्याखाली लिहिलेली प्रो. म. हा. को. ता. २७ सप्टेंबर व ता. १८ ऑक्टोबर सन १८६२ ही पहा.

२. कैदीने मुन्हा कबूल केव्याम आसेसराचा अभिप्राय किंवा जुरीदारांचे मत घेण्याची गरज नाही. (क. हा. को. नं. ५ को. प. २ व नं. ६ को. प. १) परंतु कधी कधी चौकशी चालविण्याची गरज पडेल. उदाहरण. कोणी एकमेकां विरुद्ध असे दोन मजकूर संगितल्यावरून त्यास कैद केला असेल आणि तो एक मजकूर खोटा सांगितल्या असे कबूल कसेल तर खटला चालविणे जरूर आहे. कारण फदायित् दोन्ही मजकूर खोटे असतील. द्वास्तक- एक मजकूर खोटा आहे असे त्याने कबूल केले तरी त्यास दुसऱ्या मजकुराबद्दल सोडून देणे वाजवी नाही. क. ३६९ प्रमाणे कोर्तास अधिकार आहे म्हणून त्याची चौकशी करावी. (क. हा. को. नं. ८ को. प. नं. ६)

३. सेशन कोर्तात सरकारी प्रसिद्धीमुद्राने कसम काढून घेण्याविषयी ह्या कायद्यांत कोठेही नियम संगितला नाही. परंतु तथा अधिकार इतर देशांच्या कोर्तांत नेहमी आहे. व ह्या बाबतीत क. हा. कोर्ताने नं. १२९ ता. १९ मार्च सन १८६६

तेजी सेशन जज्जास पर लिहिले आहे. त्यात असे लिहिले आहे की, कैदीवर दोन गुन्ह्यांचा चार्ज असून तो लव्हान गुन्ह्याचा चार्ज कबूल करितो व मोठ्या गुन्ह्याचा चार्ज नाकबूल करितो. असे झाल्यावर तेन्नाच्यावर लहान गुन्ह्यावरल शिशा देऊन मोठ्या गुन्ह्यावरल सरकारी वकिलास चार्ज काढून घेऊ देणे बरोबर नाही. केल्याची चौकशी करून कैदीवर पुरता पुरावा नसला तर त्यास सोडून द्यावे. कारण चार्जविषयी कैदीने कबूल किंवा नाकबूलपणाचा जबाब दिल्यावर मग सरकारी वकिलास केल्या काढून घेण्याविषयी अधिकार राहात नाही. (क. हा. को. व्हा. ५ पी. ए. ४. ४)

४. सरकारी प्रासिक्चुराने काढित होऊन आलेल्या कप्पात आरोपितावर कांहींच चार्ज झालीत होण्यासारखा नाही असे वाटल्यास त्याप्रमाणे सेशन जज्जाची खात्री करून देऊन सरकारतर्फे पुरावा देण्याचे नाकबूल करावे. आणि मग सेशन जज्जाने असेस रांचा किंवा जुरीदारांचा अभिप्राय घेऊन सरकारी वकिलाच्या नेलण्याचा सारांश आपल्या जजमेंटात लिहून क. ३८० प्रमाणे आरोपितास गुन्ह्यांतून मुक्त केल्याचा ठराव लिहावा. त्याप्रमाणे वगैरे कित्येक निरुद्धांत परिघाट झालेले. ती सदरिल नं. ३ चे पत्राच्या टिपेवरून पाहतां बरोबर आहे असे दिसते.

५. आरोपिताने गुन्हा कबूल केल्यावर सरकारतर्फे पुरावा घेण्याची नेशन कांतीस जरूर नाही. (क. हा. को. नं. ३५९ सन १८६२) परंतु सेशन जज्जास योग्य वाटेल तर त्याने पुरावा घेण्यास हरकत नाही. (क. हा. को. नं. ८१० सन १८६३)

६. आरोपिताने गुन्हा केल्या नाही असा जबाब दिल्यावरून चौकशी सुरू झाल्यावर आरंभीच आरोपितास कोर्टाने पुरावित करूनये. (आप्रा व्हा. ३ नं. ८५)

३६३. ज्या मनुष्यावर फिर्याद झाली तो कांहींच न झालेला अगर माझी कांतीच न झालेला अगर चौक- चौकरी करा असे झालेला तर कोर्टाने जरूर अगर कांती करा झालेला तर. धासेसर निवडून घेऊन त्या वाटल्याचे चौकरीचे काम चालविले पाहिजे.

३६४. माजिस्तेनापुढे व्हावयाच्या चौकरीत फिर्यादी व ज्यावर फिर्याद झाली तो व साक्षीदार यांस पुरावित करून त्यांचे जबाब अगर जबाब्या घेण्याविषयी, साक्षी लिहून ठेवण्याच्या रीतीविषयी, साक्षीतील चुकी काढणे, साक्षीवर शेर लिहिणे, व साक्षीचा अर्थ सांगणे, यांविषयी या वाक्यातील कलमे १९५, १९६, १९७, १९८, १९९, आणि २०० हात सांगितलेले नियम त्या वाक्याच्या अन्वये सेशन कोर्टापुढे व्हावयाच्या चौकरीत लागू आहेत.

१. आरोपिताच्या दिनेप्ताचा मतलब व त्याने जे काही मज केले असून कोर्ताने जायंजूर केले असतील ते सर्व कायदा बाबत घाले पाहिजेत. (मुं. हा. को. ता. २६ मध्ये नवंबर सन १८६३)

२. कलमें १९५, १९६ व त्यामधील टिपा पहा.

३. एका खटल्यांत साक्षी पत्रांकडून आरोपित ओळखिले. नंतर त्या साक्षी दा-
तांनी दुसऱ्या खटल्यांत ह्या खटल्यांतील आरोपित हजर नसतां ह्या नवाऱ्या दिव्या
होत्या त्या बाबून दाखल केला. आरोपिताच्या समक्ष नवाऱ्या ह्याच्या नव्हत्या. ह्या
मुळे शिसा रद्द करून पुनः चौकशी करण्याचा हा. को. ने हुकूम दिला. (क. हा.
को. ता. ९ फेब्रुवारी स. १८६३)

३६५. कोणा साक्षीदाराचा कोणी प्रश्न केला असून त्याचे उत्तर देण्यास
कोणी साक्षीदार साक्ष देण्या- सो नाकडून होईल, आणि नाकडून होण्याविषयी
कोणी नाकडून होण्यास त्यात
होई करण्याचा भयंकार आहे. कोणी योग्य कारण न दाखवील, तर जी बाजवी मुद्दत
कोर्तास योग्य वाटेक त्या मुद्दतीपर्यंत त्या साक्षीदारास कैद करण्याचा
भयंकार त्या कोर्तास आहे. जर साक्ष देण्याविषयी हरम्याव तो कबूल
झाला, तर बाकीची कैद माफ केली पाहिजे. आणि तो साक्षीदार ससाच
नाकडून राहील, तर ह्या भाकडांतील कलम १६३ ह्यातील नियमाप्रमाणे
त्याचा वर्तविण्याचा भयंकार कोर्ताचा आहे.

१. कलम १९२ ह्यामधील टीप नं. १ ची पहा.

२. ह्या कायद्याचे कलम २०३ व त्या ह्याकडील टीप नं. १ ची व कलम २०५
ही पहा.

३६६. ज्या अनुषंगाने किर्पाव हाकी त्याच्या माजिचेतापुढे पुरातीस कळून
जावपर किर्पाव हाकी त्याच्या
माजिचेतापुढे पुरातीस कळून
देतले जबाब चौकशीच्या निमित्त
पुराव्यास ध्यावे. जे जबाब घेतले असतील ते चौकशीच्या वेळेस
पुराव्यास घेतले पाहिजेत, त्या जबाबीवर माजि-
चेताच्या सहीनिशीच्या जरेपनाविषयी रोप आहे
तो प्रथम दर्शनी त्या जबाबीला पुरातें प्रमाण समजावें, आणि त्या रोप्या
त्या जबाबीला पहाय. काळां जी माजिचेताची सही आहे ती करी नार्ही,
असा संघास शरण्याचे कारण कोर्तास न दिसल्यास, त्या सहीचा पुरावा न
मागता तो रोप जप मानडा पाहिजे.

१. ह्या कलमांत संगितल्याप्रमाणे माजिचेताने आरोपिताचा मजबूत घेऊन त्यावर
जपल्ली सही केली नव्हती सनन तो मजबूत कलकत्ता हायकोर्ताने पुराव्यास घेतला
जाही. आम्हागेंच मुंबई हायकोर्ताचेही मत आहे. (मि. द. १७७)

१. आरोपिताने मानिल्लेतापुटे कबुलावत केली असून सेशन कोर्तापुटे कबुलावत नाकबूल केली तरी ती त्याने मानिल्लेतापुटे आपखुर्चीने केली व लगेच अग्रे अशी सेशन कोर्ताची खात्री झाल्यास तेवज्वावरून शाबूत करण्यास हरकत नाही (क. हा. को. न्हा. १ प. ८१) व (क. हा. को. न्हा. ७ प. ४१) कबुलावतीच फकतरी पुरावा असणेची मजुरी नाही. (क. हा. को. न्हा. १ प. ७०)

२. आरोपिताने मानिल्लेतापुटे दिलेली नकली जुलूमार्ने किच भितीने तशी लिहिलेली अशी प्रकारची सबब सांगून ती सेशन कोर्तापुटे नाकबूल केल्यास ते त्याने कोणत्याने लोटे आहे असे झडत झाल्यावरून ती नकली पुराव्यात घेता वेगार नाही. (क. हा. को. न्हा. १ प. ४. १)

१६७. जटण्याचा सरा निकाल ग्हाबयाकरिता भयक्या मनुष्याची साक्ष घ्याची साक्ष भरवक आहे अवश्यक आहे, यसे कोर्तास वाटलें असतां, चौकशी मनुष्याला समस्त करून आल्याचा बळभार कोर्तास आहे. चौकशी कोणत्याही पर्यायास त्या मनुष्यास समस्त करून आणून त्याची साक्ष घेण्याचा भयत्यार त्याला आहे. साक्ष घ्यायकारिता समस्त करून आणलेला नाही, तर एखादी कोर्तात आला आहे अशा मनुष्याचीही साक्ष घेण्याचा भयत्यार कोर्तास आहे.

१. ज्या जागावरून मानिल्लेताने सेशन कोर्तात चौकशी होण्याकरिता आरोपितास पाठविलें असेल तो कज्या मानिल्लेताकडे परत चौकशीस पाठविण्याचा ह्या कलमावरून अधिकार येत नाही. (क. हा. को. न्हा. ८ पी. प. नं. २३)

२. जुडिशियल कमिशन पंचाब व अफगा सहर कोर्त हांना असे ठराविले आहे की मानिल्लेताकडून कमिट झालेल्या खटल्यात एखाद्या गोष्टीवरून चौकशी होणे राहिले आहे ती न्याया असे सेशन कोर्तास वाटल्यास ती चौकशी करण्याविषयी कोर्ताने मानिल्लेतास हुकूम करावा. सेशन कोर्ताने नवीन साक्षीदार घेणे झाल्यास त्यास परमार्थ समस्त कराने किच कमिट करणाऱ्या मानिल्लेताच्या मार्कत कराने. परंतु मानिल्लेताच्या मार्कत समस्त करणे ह्या मार्ग बरा दिसतो. (मि. ४, १७८)

३. ह्या कलमावरून वाटेल त्या साक्षीदारास समस्त करून आणून त्याची व कोर्तात हजर असलेल्या माणसाची साक्ष घेण्याचा अधिकार दिला आहे. तरी अशा साक्षी कोर्त स्वतः होऊन ज्या घेईल त्याला उलटपालट सवाल करण्याचा अधिकार आरोपितास आहे किंवा नाही. अशी कदाचित् होका येईल. कारण कोर्ताकडून साक्षीदारास जे प्रश्न घाळण्यास येतात त्यांवर दोन्ही पक्षाकरास विचारण्याचा अधिकार नसतो असा नियम आहे. पण ह्या प्रसंगां आरोपितास उलट पालट सवाल करण्याचा अधिकार आहे.

४. सरकारतर्फे काही ग्यास्त पुरावा देणे असेल तर ह्या कलमामार्फे कोर्ताची परवानगी घेऊन दिला पाहिजे. कोर्ताच्या विचाराम अग्यास कबूल करील. पण १७५ कलमामार्फे कोर्तात इतर असलेले कोणतेही मागसाचे सात ग्याचे नक्ष पूर्वी माजिस्त्रेतास लिहून दिले नाही अशा मनुष्याची घेतली पाहिजे असे आरोपित कोर्तास कळवील तर घेतलीच पाहिजे. समन्स करविणे असग्यास माघ कोर्ताच्या विचाराम आहे.

५. क. २२२ ह्यात लिहिलेला मुचलका घालाची जमी करून अंमलात आणावा. ह्या कलमाच्या अधाराने सेशन कोर्ताने माझीदारांस समन्स करावी. कोर्तात सात वेण्यास साक्षीदार इतर होऊ शकत नाही अशी सेशन कोर्ताची खात्री झाल्यास त्या साक्षीदारांची माजिस्त्रेतापुढे झालेली जवानी पुराव्यांत दाखल करण्याविषयी क. २६९ ह्यात मागितले आहे. (प्रो. म. हा. को. ता. १६ डिसेंबर सन १८६४)

६. माजिस्त्रेताने पाठविलेल्या पुराव्याविषाय आणवो कोणाची साक्ष घेणे जरूर वाटल्यास ह्या कलमाच्या अधारे कोर्तात घेतली पाहिजे. (प्रो. म. हा. को. ता. १४ डिसेंबर सन १८६१)

३६८. सिविल सर्व्हिस, सगळे सिविल आल्याचा दाखल, अगर दुसरा कोणाच्या सक्षीदार घाला कोर्तात घेत ह्याची साक्ष माजिस्त्रेताने घेऊन त्या तबानीवर रीतीप्रमाणे सहीनिशी अरेपणाचा रोग लिहिला असल्यास, ती जवानी कोर्ताने प्रथम दर्जनी पुराव्यास घेतली पाहिजे. परंतु त्या सिविल आल्याच्या दाखलास अगर त्यादुसऱ्या वैद्यांस समन्स करून जाणण्याविषयी कोर्तास पुरतें कारण दिसलें, तर त्यास समन्स करण्याचा मजतयार कोर्तास आहे.

१. दाखल ह्याने दिलेले सगटिकिकिट ही त्याची साक्ष नाही समन्स सेशन जजाने पुराव्यांत दाखल करूनये. त्याच्या साक्षीची जरूरी असेल तर त्यास समन्स करून साक्ष घ्यावी. (प्रो. म. हा. को. ता. ४ दिजेंबर सन १८६५)

२. जर सरकारतर्फे वैद्याची जवानी पुराव्यांत देणे असेल तर ती अग्रोपिताचे डिफेन्स सुरू होण्यापूर्वी दाखल करून कोर्तात वाचली पाहिजे. पूर्वीच्या तपासाच्या काळातून काढून चौकशीच्या काळात दाखल केली पाहिजे. (क. हा. को. सरम्पु. नं. ११ सन १८६७)

३. वैद्याचा रिपोर्ट हा कायदेशीर पुरावा होत नाही, त्याची संपदेवर जवानी घेतली पाहिजे. (क. हा. को. व्हा. ६ को. प. नं. ३)

४. पीनलकोडच्या सेलच्या नावेत जे गुन्हे घडिलेले आहेत तसे खटले सेवान्तर कमिट करण्याच्या पूर्वी डाक्टरची जवानी माजिस्तेताने भरव्य घेतली पाहिजे. कारण सेवान्तर खटला गेल्यावर अजारापुढे, मरणापुढे किंवा एखाद्या जबर कारणापुढे डाक्टरची साक्ष सेवान्तर कोर्तात होण्यास हरकत झाल्यास गुन्हेगार कदाचित सुटून जाण्याचा संभव आहे. (क. हा. को. न्हा. २ फौ. प. नं. ६)

३६९. कोणा साक्षीदाराची साक्ष ज्या मनुष्यावर फिर्याद घाळी त्याचे समक्ष सधोदाराची जवानी माजिस्तेताने घेऊन त्या जवानीवर आपला सहीनिशी या खरेपणाविषयी शेरा लिहिता असता तो साक्षीदार मयस झाला असल्यास किंवा कोणत्याही पुरत्या कारणापुढे तो हजीर करवत नाही अशी कोर्ताची जातरी झाल्यास, ती जवानी पुराव्यास देण्याचा मजबूतार आहे.

१. साक्षीदार अजारी असल्यास त्याची जवानी कमिट करणारे माजिस्तेतापुढे झालेला दाखल करता येणार नाही. (कलम ३७७ बरौल टीप नं ५ ची पहा)

२. ह्या कलमाप्रमाणे जवानी दाखल होणे ती माजिस्तेतापुढे आरोपितासमक्ष झालेली पाहिजे, न तीवर माजिस्तेताने सहीनिशी खरेपणाचा शेरा लिहिणे तो आरोपिताच्या समक्ष लिहिला पाहिजे. त्यास क. १८२ प्रमाणे नेमलेल्या मुकदाराच्या समक्ष जवानी घाळी असेल तर ती ह्या कलमाप्रमाणे दाखल होण्याची. मि. वेस्ट साहेब पानी ह्या कलमाच्या टीपेत शंका दर्शविली आहे. पण मल्ल नाठते की तशी शंका घेण्याचे काही कारण नाही. कारण क. १८२ हात असे शब्द आहेत की, आरोपितास आपल्या तर्फे सर्व काय चालविण्यास योग्य अधिकार दिलेल्या मुकदाराच्या मार्फत हजर राहण्याची परवानगी देण्यास कोर्तास अधिकार आहे. त्यास योग्य मुकदारात जे काम केले किंवा जे त्यापुढे झाले ते समक्ष आरोपिताने केले किंवा त्याच्यासमक्ष झाले असेच मानिले पाहिजे. आता सहीनिशी खरेपणाचा शेरा पत्र माजिस्तेत लोक बहुधा आरोपितासमक्ष लिहीत नाहीत काही ठिकाणी ह्या शेऱ्याचे नमुने तयार करून ठेविले आहेत न काही ठिकाणी शिरस्तेदार कोर्ताचे काम आटोपल्यावर नंतर हे शेरे लिहून माजिस्तेताच्या सहा घेतात; त्यास ही बाबिनाट अगदी गैर कायदा आहे. जवानी पुढे झाली म्हणजे आरोपितास वाचून दाखलून त्याने कबूल केली म्हणजे त्याच्या समक्ष सहीनिशी खरेपणाचा शेरा माजिस्तेताने आपल्या हातने लिहिला. असे न होईल तर ती जवानी ह्या कलमाप्रमाणे इतक्याच काळाने पुराव्यास घेता येणार नाही.

३. इतक्याच्या खरे झालेल्या जवानीविषयी सन १८५९ चा जलस नं १०० कलम ३ पहा.

३. माफी दिलेल्या साक्षीदाराच्या साक्षीस प्रत्यंतर नसेल तर त्याच्या साक्षीवर भरंवशा ठेवण्यास मीति आहे असे मज्जाने जुरीदारांस सांगितल्यामुळे जुरीने त्या कामात जो अभिप्राय दिला तो हायकोर्टाने रद्द केला. (क. हा. को. व्हा. १ प्र. १७ ता. ९ जुलै सन १८६५)

५. कमिट करणाऱ्या माजिलेतापुढे साक्षीदाराची जबानी घाली असून तो पुढे कोणत्या ठिकाणी राहतो ह्याचा पत्ता न लागेल तर त्याची झालेली जबानी ह्या कलमाप्रमाणे दाखल करावी. (क. हा. को. व्हा. १० फौ. प. नं. १०१४ पान ३ ता. २५ जुलै सन १८६८)

६. कोणा साक्षीदाराची जबानी माजिलेतापुढे घाली असून पुढे तो अतिशय अमांही असल्यामुळे किंवा नेण्यामुळे त्यास कोडतापुढे आणता येत नसेल तर मात्र त्याची माजिलेतापुढे झालेली जबानी पुराव्यात घेता येईल. (प्रो. न. स. को. ता. ५ जुलै सन १८६९)

७. ह्या कलमांत लिहिल्याप्रमाणे गैरहजर साक्षीदाराची जबानी दाखल करणे ती कारवाय अस्सीचे प्रसंगी कोर्टाने दाखल करावी. मोठ्या गुन्द्याच्या खटल्यांत उपयोगी साक्षीदार गैरहजर असल्यास तो हजर होईपर्यंत खटला तहकून करामा हे बरे विसेत. (क. हा. को. व्हा. १ फौ. प. नं. ६)

८. साक्षीदाराच्या गैर हजिरीस बाजनी कारण असले पाहिजे; त्यामुळे त्यास येण्यास कोणतेही तऱ्हेने अशक्य असले पाहिजे. कोणी एखादा पोलीस इन्स्पेक्टर दुसऱ्या महत्त्वाच्या कामांत गुंतला आहे हे गैर हजिरीस पुरेसे कारण होत नाही. जर चौकशीच्या नेमलेल्या दिवशी त्याच्याने हजर होऊन नसेल आणि त्याची सात अगस्त असेल तर चौकशी तहकून ठेविली पाहिजे. (क. हा. को. व्हा. १ फौ. प. नं. १४) बाजनी पयल केले असताही साक्षीदार कोर्टापुढे आणता येत नाही असे असल्याशिवाय त्याची माजिलेतापुढे झालेली जबानी चेसन कोर्टांत पुराव्यास घेण्यास लायक होत नाही. चौकशी करून त्याच्या गैर हजिरीस पुरते कारण होत किंवा नाही ह्या विषयीचा पुरावा घ्यावा. हा पुरावा कठिणरीत्या इतर पुराव्याप्रमाणे दाखल केला पाहिजे. (क. हा. को. व्हा. १ प्र. ८३ व क. हा. को. व्हा. ७ प्र. ११४)

९. सदरील कलमांत लिहिल्याप्रमाणे फिर्दादी हा साक्षीदार समजला पाहिजे. (क. हा. को. व्हा. ३ फौ. प. नं. १८) माजिलेतापुढे साक्षीदाराची झालेली जबानी जर चेसन कोर्टापुढे पुराव्यांत कबूल केली असेल तर आरोपिताचे व्हिकेन्स मुक्त होण्यापूर्वी ती वाचली पाहिजे; व पूर्वीच्या तपासाच्या कागदांतून काढून ती चौकशीच्या कागदांत दाखल केली पाहिजे. (क. हा. को. सरन्यु. नं. ११ सन १८६७)

३७०. रसायन परीक्षारी जटन्यायां चौकशी वाळडी असता, किंवा त्या रसायन शास्त्राच्या आधाराने चौकशीच्या पूर्वी करावयाचा जो तपास तो वाळडी परीक्षा करवाऱ्याचा रिपोर्ट पुरा-असता, रसायन शास्त्राच्या आधाराने परीक्षा करणाऱ्या सरकारी कामगार घाऊकडे परीक्षा करून अगर मूलतत्वांचे शोध करून रिपोर्ट करावयाकरिता काही पदार्थ अगर काही वस्तु रितीप्रमाणे पाठविण्याकरून, त्या पदार्थाविषयी अगर त्या वस्तुविषयी त्याने केलेला रिपोर्ट त्या मजकुराचा काही दस्तऐवज, यावर त्या परीक्षा करणाऱ्याची सही असल्यास, चौकशीच्या वेळेस सेवान कोर्ताने पुराव्यास घेतला पाहिजे. आणि तो दस्तऐवज असा आहे त्याविषयी संशय करण्यास कोर्ताला कारण न दिसल्यास, त्या सहीचा, अगर त्या अनुव्याज तो जुदा आहे त्या गोष्टीला प्रमाण नको.

१. जर रसायन शास्त्राधारे परीक्षा करण्याच्या सरकारी अंमलदाराचा रिपोर्ट सध्या काढतच पुराव्यात दाखल झाला असेल तर अग्रोपिठाचा डिप्लोमा सुरू होण्यापूर्वी तो वाचला पाहिजे. व पुढीलच तपासाचे कागदांतून काढून तो चौकशीच्या कागदात दाखल केला पाहिजे. (क. हा. फो. सर्व्व. नं. ११ वन १८६७)

३७१. मयत मनुष्याने जिथेत संसतां केलेला प्रकार लिहून घेतला असो
मरणोत्पन्न शास्त्राच्या अनुसार असो व ज्या मनुष्यावर फिर्याद घाली त्याच्या
एवढा.

समझ तो केला असो अगर नसो तो इकरार त्याने केला
त्या वेळेस बरा होण्याची भाशा मरी त्यास बीसी तरी कदाचित मरण होऊ
नये असे त्याला वाटत होते असे भक्तों तर तो इकरार गुणव्यास देण्या
असतार पाहे.

१. सन १८९६ चा आकत नं. ९ क. २९ हें ह्या कलमावरून रर होतें. जी मनुष्य मराठ्यास टेंकला आहे त्याची जबाबी घेण्याच्या अर्थी हूं आतां बहुत काय मरणील असें तुला वाटतें कीं काय ? हें मानिलेतांने त्यास निचारार्थ. [क. हा. को. व्हा. ३ की. प. नं. १] परंतु अतोपिताच्या समक्ष ही जबाबी घाली असल्यास हें प्रश्न केला नाही तरी चिता नाही. कलम ३६९ यवार्थे ही जबाबी पुराव्यांत घेतली येईल. (क. हा. को. व्हा. ४ की. प. नं. ३) एका मनुष्यास बरी जखम लागून तो अतां लोकर भरणार म्हणून मानिलेतांने त्याची जबाबी घेतली. नंतर महा राजांनी तो मनुष्य घेला. ही जबाबी पुराव्यांत दाखल करावी. कारण जबाबी दिल्यास तो इतक्या लोकर घेला तेव्हा जबाबी घेते वेळीं आपण लोकर भरणार असे त्याला वाटत असेल पाहिजे. (आद्य स. को. हा. १९ नेबर १८९३)

३. आरोपित पूर्वी गुन्हांत आला होता किंवा नाही ह्याच्या निघणी पुरावा देणे तो कोर्टाने आरोपितास चालव्या कप्पात गुन्हेगार आहे असे ठरविण्यानंतर व विशेषा करार समजण्यापूर्वी पुरावा दिला पाहिजे. इतरथास तसा पुरावा देण्यास अधिकार नाही. (क. हा. को. ध. ३४. १८)

४. केव्हा केव्हा माजिलेकत जी कप्पा कापिट करितात त्यात आरोपितावर गुन्हा हावीत होण्यासएखा निलकूल पुरावा नसतो. असे सज्जान कोर्तास व गव्हर्नमेंट प्रासि क्यूटरास कप्पाचे कागद हातात घेतल्यानंतरावर आदते किंवा एकाच कप्पात दोन खास असामीवर खोटवा साक्षीचा आरोप येतो आणि ते सर्व खटले सैजानांत आल्यावर एक कप्पा जर सुटला तर बाकीच्या कप्पात तोच पुरावा असल्यामुळे ते कप्पाे चालविणे हा व्यर्थ परिश्रम मात्र होतो. तर यथा प्रसंगी कप्पा काटून घेण्याचा अधिकार निर्यापतेतील कोर्ताचे व हायकोर्ताचे अवल मोकदमे तपासणाऱ्या कोर्ताच्या शाखेप्रमाणे ह्या कायद्यांत नियम असणे भागरी-जडूर होते. परंतु तसा नियम नसल्यामुळे अद्या प्रसंगी आरोपितास क. १६२ प्रमाणे चार्ज बांधून दाखविण्यावर त्याने नाकबूल केल्यास प्रासिक्चूटराने आरोपितावर गुन्हा हावीत होण्यासारखा पुरावा नाही असे कोर्तास सुचवत. आणि नेतर तो अभिप्राय कोर्तास पैसेत वाटल्यास आरोपितास प्रासिक्चूटर पुरावा देत नाही ह्या कारणाने सोडून देण्याविषयी कोर्ताने आरोपाराचे मत घेऊन ठराव करावा हा मार्ग बरा दिसतो. व ह्या प्रमाणेच मे. रिनी साहेब कोणजे सैजान मज्जादी नाहिबट आहे.

१७३. खटले चालविणाऱ्याच्या तर्फेच काय पुरे साध्यावर व ज्या मनुष्या-
कावर फिर्याद घाली त्याचा वर फिर्याद घाली त्याच्या कडचा साक्षी पुरावा
पुरविस करून जबाब केव्हा काय.
असल्यास तो संपल्यावर थापणास योग्य वाटेल तो
सवाल ज्या मनुष्यावर फिर्याद घाली त्याला करण्याचा अवतार कोर्ताला आहे.

सदर प्रकारचे सवालांचा माव देणे हे ज्या मनुष्यावर फिर्याद घाली त्या
मनुष्याच्या सुतोवर आहे. आणि सदर प्रकारचे सवालांचा माव ज्या
मनुष्यावर फिर्याद घाली त्याने दिव्यावर त्याला अगर त्याच्या बंकिजाला
अगर त्याच्या भुवत्याला कीर्तास त्याबाबत बटुकून बोलण्याला अवतार
आहे.

कलम २०४ हातील ठराव या कलमाचे पायावरून पुरविसी करून जबाब
जेण्यांत येतील त्यास लागू होतील.

१. आरोपितास जे सवाल पातले अवतील ते व त्याने जी उत्तरे दिली असतील
ती सर्व जज्जाने लिहून उवाडा. (मात्रा घ. की. तरक्यु. नं. ६ पन १८६३)

२. सेशन कोर्तास आरोपितास सक्तीने ठळठापालट घालून करण्याचा अधिकार नाही. हा अधिकार आरोपिताकडून अपघ्न्यावर गुन्हा दाखिल होण्यामुळे पत्रकून काढून घेण्याकरिता दिल्या नाही. परंतु पुराव्यात त्या गोष्टी आरोपिताच्या विरुद्ध साबित झाल्या असतील त्याची बाबची कारणे त्याकडून घेऊन घेण्याकरिता दिला आहे.

३. क. २४४ बळून सेशन कोर्तास चौकशीच्या कोणत्याही वेळी याच नदलण्याचा किंवा दुरस्त होण्याचा अधिकार आहे.

४. कलमें २४६, २४७, २४९ ही पहा.

५. ह्या कलमप्रमाणे आरोपिताचा जबाब घेण्याची नक्कर वाटल्यास कोणत्या वेळेस त्याचा ह्याविषयी सदरील कलमांत लिहिले आहे त्याकडे फार लक्ष द्यावे. एके काळात अजूनने सरकार तर्फे सर्व साक्षी होण्यापूर्वी आरोपिताचा जबाब घेतला पावुळे व दुसरे काही कारणाबळून हायकोर्टाने कैदीस सोडून दिले. (मु. हा. को. नं. ३, सी. ठ. ड. ५९)

३७४. ज्या मनुष्यावर किर्दाह झाली त्याला अगर त्याच्या वकिलाला यावर किर्दाह झाली त्याने अगर त्याच्या मुकत्यागाला जटले याकडिपाण्या-कोर्तास इटकून कैदीस सोडवे.

ज्या तर्फेचें काम संपल्यावर किंवा आपल्याकडचा साक्षी पुरावा झाल्यावर जेव्हा त्याची मुरी असेल तेव्हा कोर्तास इटकून सोडण्याचा अधिकार आहे.

१. "मुकत्याग" ह्या शब्दाचा संबंध कलम ४३२ कडे आहे. त्या कलमांत असा ठराव केला आहे की, श्रीमदारी कोर्तास ज्या मनुष्यावर गुन्हाचा आरोप असेल त्याला आपला बचाव करण्याकरिता वकील किंवा कायदेशीर मुकत्याग नेमण्याचा अधिकार आहे. तो जर वकील किंवा सन १८६५ च्या भाकत १० प्रमाणे योग्य मुकत्याग नसेल तर त्याला नेमण्यास कोर्ताची परवानगी घेणे जरूर आहे.

३७५. ज्या मनुष्यावर किर्दाह झाली त्याला, आपण त्याचे नांव पूर्वी यावर किर्दाह झाली त्याकड- सांगितले नाही असा कोर्ता साक्षीदारा हजीर अस- चा साक्षीदार.

म्हणजे, त्याची साक्ष घेण्याविषयी परवानगी दिली पाहिजे; परंतु ह्या भाकतांतून कलम २४६ ह्यांत लिहिलेले कारणाखेरीज ज्या माजिस्ट्रेटाने चौकशी होण्याकरिता त्याला कैद करून पाठविले अगर त्यापासून जाहीर घेऊन सोडिले त्याबळून दिनेच्या यादीतील साक्षीदारा-शिवाय दुसऱ्या कोणा साक्षीदारास सलग्न करून आपणविषयाचा त्याचा हक्क नाही.

२. माजिस्ट्रेटाने पूर्वीच्या तक्रारच्या वेळी साक्षीदारांच्या जबाब्या लिहून ठेविल्या असून त्या सेशन जज्मास मुलास लागू नाहीत किंवा कर्णेपकर्णी आहेत असा वाट-

तील तर लिहून ठेवण्याची सक्ती नाही. जर साक्षीदार घेण्याविषयी भरोषिताने भ्रम
कोला असून तो भर्ज कोर्ताने नागंजूर कोला असेल तर गरिष्ठ कोर्ताकडे अपील सादर
असता त्याची त्याची होण्याजोगे नागंमुरीची कारणे जज्जाने आपल्या ठरानात रजि
लिहून ठेविली पाहिजेत, (क. द. को. न्या. १ पी. प. नं. १२)

३७६. स्या मनुष्यादर किंवाद काकी त्याच्या तर्केशा काही वासी पुण
मनुजर डरभाविनी बदले कात्यास किंवा त्याका कोतर्न केनेल्या सवाला
याविनात्याचा दह.

जवाब त्याने दिव्यास, प्रत्युत्तर करण्याचा इरा
 य्याने काळविनायास भगत जटर्ले काळविण्याविषयी तो बळीब किंवा मु
 त्वावर भसेल त्यास धारे.

१. कलम ३७४ छाबरील टीप मेबर १ ची पहा.

६७७. पुढच्या वेळेपर्यंत चौकशी तहकूब ठेवावी असें कोर्ताच्या विचारात
पुढच्या वेळेपर्यंत तहकूब ठेवणे. माझे असता, वेळोवेळी चौकशी तहकूब ठेवण्याचा
सल्ल्याह कोर्ताला आहे.

१. बीकशी तहकूय केली असता ज्या जग्गानें बीकशी चालविली होती तो जाग सोडून जाईल तर त्याचरा जाग्यावर येणाऱ्या जग्गानें पुनः नवीन बीकशी केली पाहिजे. (सवलर्ड रिपोर्ट पृ. ३९ सन १८६४)

२. चौकड़ी चाली अमता कोणी और किवा असेसर गैरहजर राहील तर त्या नवल काय तजवीज करावी, हे कलमें १५० व १५१ द्वारे सांगितले आहे.

१. क. हा. कोर्टाने असा ठराव केला आहे की, या दिवाणी मोकदमात नवाज दस्तऐवज चालविण्याबाबत आरोपितावर चार्ज असेल त्या मोकदम्यामधील अपिलचा निकाल होईपर्यंत तौजदारी मोकदमा तहकूब ठेवणे सेशन जज्मास अडसर नाही असा अंमलबजावणी खटला समिटी केला असेल त्यास कायदाप्रमाणे चौकशी करण्यात अतिकार होता किना नाही इतके पाहणे अस आहे. (क. हा. को. नं. १७० स. १८११) पीनलकोर्टचे कलम १९३ प्रमाणे समजून ठमजून सोडा घुरावा देण्यात करण्यास सदर हा. कोर्टाने असाच ठराव केला आहे.

३. कलम ३३८ पढ़ा.

૧. સાસીવાદ બજારી અમેલ તર બાણિ ત્વાની સાથ ઘેળે જરૂર થાટલ તર કન
તદકુન ઠેવાયા. (ક. ઘ. કો. સરકાર, નં. ૧૨ સન ૧૮૬૬ તા. ૬ જાનેવારી)

३७८. कुरी करून अगर आसेसराण्यां नवतीने एकावा सदस्याची वी
 कुरीने व आसेसराणी पुरीक करी पांढळी असून ती चीकती पुढच्या वेळेपर्यंत
 चौकतीच्या वेळेस झोर असतं तहकब ठेविली असता, त्या पुढच्या वेळेच्या चौक

कीस व चौकशी संपे पर्यंत पुढच्या हरएक चौकशीस जुरीने अगर भासेल-
तांची इतर राहिले पाहिजे. आणि कायदेशीर इतर नसतां जुरीतला कोणी
बसामी अगर कोणी भासेल तसा इतर न बोरें, तर या भावतांतील
कलम ३५४ यांत सांगितलेल्या दंडास तो पात्र होईल, व त्या कलमांत सां-
गितलेल्या रीतीने तो दंड बसू न देता पाहिजे.

१. कलम ३५०/३५१ पहा.

२. कलम ३७७ मधील टीप नं. १ची पहा.

३७९. जुरी करून घटल्याची चौकशी चालली असता, अथवा पक्षांच्या
दुर्गत्या वगैरेविषयी साक्षीपुत्राच्या सापेक्ष जज्जाने समितला पाहिजे,
आणि मग चाजोविषयी जो ठराव आपण केला तो जुरीने समितला पाहिजे,
सुरीला जज्जाने केलेले व्याख्यान लिहून घटल्याच्या दप्तरांत ठेविले पाहिजे.
जुरी केव्हाचून त्या चौकशी होतात त्यांत जज्जाने कोणत्या भाषाराबद्दल
ठराव केला हे लिहून दप्तरांत ठेविले पाहिजे.

३७९. अ. सेवान कोर्तापुढे चौकशी चालली असेल त्यांत एकेच मनुष्या-
अनेक चाजोपेकी एका चाजोत वर एकाहून अधिक चाजें ठेवले असतील तेव्हां त्या-
अपराध कोर्तास घाला झगडे व-
कोरे चाजें काढून घेते. तुन एकाहून अधिक चाजोत अपराध शारीत झाला
झगडे वाकी राहिलेला चाजें किंवा वाकी राहिलेले चाजें काढून घेण्याचा
अवस्थार सरकारी वकिलास अगर कटजे चालविणारे इतर अमळदारास को-
र्ताचे अनुमतने आहे किंवा त्या चाजोपेकी वाकी राहिलेले चाजोची अगर
चाजोची चौकशी आपले स्वतः पडकूय करण्याचा अवस्थार त्या कोर्तास
आहे.

१. कलम ३९९ मधील टीप नं. १ची पहा.

२. कलम ३९९ पहा.

३. जुरीस दिलेले व्याख्यान लिहून ठेवते सज्जी जुरीच्या अभिप्रायाची आपला
अभिप्राय मिळतो किंवा कसे हे जज्जाने लिहून ठेवावे. (क. हा. आ. ७ वू. ६ को. ठ.)

४. जेव्हा कोरीवर विजकूल पुरावा असेल तेव्हा जज्जाने त्याची गुन्हातून सोडून
देण्याविषयी जुरीस सांगे. कोरी गुन्हेगार आहे किंवा नाही हे ठरविण्यास समि-
तने. (क. हा. आ. आ. ७ वू. १९)

५. भासेलानीं धमकण अभिप्राय कोरा असे जज्जाने त्यास सुचवू नये. (क. हा.
आ. आ. १०-को. व. वू. २)

६. एका दिवसापेक्षा अग्लि दिवस कम्प्या चालला तर जुरीस कोर्टून ठेवावे कि कुनै आविषय कत मुर्दाको हापकोटाउ (जुने सुमीय कोर्ट) घोर अपराधावे कम्प्या जुरीस कोर्टून ठेवपाची बहिषाट आहे; न ज्ञातण अपराधावे कम्प्या तशी बहिषाट नाही. (मु. हा. को. आ. १ मु. १० को. ठ.) मग ह्य कम्प्यात आविषय कहींच नियम नाही सम सवरील नियम हकते लागू नाही.

७. कैदीवर गुन्हा शक्तीद नाही असे ठरवामर मान खाला गुन्हातून मुक्त केला आहे अना ठरव कोर्टाने करावा. आरोपिताने गुन्हा केला नाही अशावरल जुरीस अभिप्राय घेवपापूर्वी आरोपितास एक जजाने सोदून दिले. ह्य कापी क. हा. को. टोने असा ठरव केला की ही बहिषाट नरोबर नाही. (क. हा. को. न. १२८ स. १८९२)

८. सेवान मग्याने प्रत्येक कैदीवर पुरावा किती व कवा झाला आहे हे सर्व नरोबर जुरीस सांगवे. हे किती नारकारने सांगवे हे प्रत्येक खटल्याच्या स्वरुपावर आहे परंतु त्या पुराव्यावरून चार्जत लिहिलेली प्रत्येक गोष्ट शक्तीद होते अगर होतेही विसरु असा तो पुरावा असला पाहिजे. मग त्या पुराव्यास बळग देणे ते जुरीस सोंपवोत तपावि जजाने त्यास आपला सक्ता देवपास हरकत नाही. जजाने कैदी तर्क व कैदीच्या विरुद्ध जो पुरावा झाला सवेल-स्यवा गोकारा जुरीस सांगवा. व त्या तीस मुख्य मुख्य गोष्टी कैदीविरुद्ध कोणत्या व कैदीतर्क कोणत्या हे त्यास समजावोवो. (क. हा. को. आ. १२. ६) व (क. हा. को. आ. ६२. ७९) व (क. हा. को. आ. ८ को. प. नेबर ५.)

९. पुराव्यात लहान सहाय गोष्टीवरल सक्तीदार्जनी निरनिराळ्या मजक्या विषय करून जजाने तो पुरावा नरोबर मानूये. असे जुरीस घुबविने. त्यावर क. हा. को. टोने असे ठरविले की, असे जुरीस घुबविणे हे नरोबर आहे. (क. हा. को. आ. १२. १०)

१०. कैदीविरुद्ध पुराव्यात दुसऱ्याविरुद्ध बला विली असता वीस प्रत्येकी पुरावा नसक तर विचारविधास लेखपावलाचिरी कोका आहे हे जुरीस सेवान जजाने न घुबविणे हे फार गेद आहे. (क. हा. को. आ. १२. ८०) व (क. हा. को. आ. ६२. १०)

एका कैदीक दुसऱ्या कैदीविरुद्ध की खस विली असेल तीस प्रत्येकी पुरावा नरोबर आहे किना सक्ती ज्ञातवली जुरीस विचार करण्यस सांगणे हे नरोबर नाही. त्याने त्या कैदीविरुद्ध सास विली असेल ती सर्व पाहून ती कैदी गुन्हाच्या वेळस जमले होता किना गुन्हा झालेला त्यास म्हात होते अशावरल दुसरा पुरावा असेल तो सर्व

जुरीस समजावून देणे हे सेशन जज्जाचे काम आहे. ह्या सर्व पुराव्यावरून एका कैदीने दुसऱ्या कैदीविषय दिलेली साक्ष खरी आहे वेबदेंच दिसून उपयोग नाही. तर काही दिली पाहिजे कारण असे समजतही कैदी निरपराधी आहे असे म्हणता येईल तर ती साक्ष ह्या कैदीविषय उपयोग नाही. (क. हा. को. ध्या. १ इ. ४४)

११. जुरीस खटल्याचा गोबबारा सांगितल्या कैदी अपराधी आहे किंवा निरपराधी आहे साबितपणे सेशन जज्जाने आपले मत घातें. परंतु जुरीस असे सांगणे की, निकाल करण्याचे काम तुम्हाकडे आहे. (क. हा. को. ध्या. ७ इ. १२)

१२. जज्जाने पूर्वी झालेल्या खटल्यातील आपले व जुरीदारचे मत चालत्या खटल्यातील जुरीस घालून दाखवू नये किंवा सांगू नये; कारण असे केल्याने जुरीचे मन फिरते. (क. हा. को. ध्या. १ इ. २)

१३. कैदीस पूर्वी झालेली शिक्षा जुरीस समजून देताना सांगू नये, परंतु नवीन खटल्यात शिक्षा देते वेळी आपण तीवरून विचार करावा. (क. हा. को. ध्या. १ इ. १४)

३८०. ज्या मनुष्यावर फिर्याद झाली त्याने तो अपराध केला नाही, असा अपराध केला नाही हा बराच उराच झाल्यास, अपराध केला नाही हा उराच झाला असा अपराध झाल्यास, असे कोर्टाने ठिडकून ठेविणे पाहिजे. ज्या मनुष्यावर फिर्याद झाली त्यावर तो अपराध झालून झाल्यास, कायद्याप्रमाणे कोर्टाने त्याचा शिक्षा सांगितली पाहिजे. परंतु भरणाची शिक्षा कोर्टाने सांगितली असल्यास, सदर कोर्टाने मंजूर केल्याबद्दल तो अग्रजात आणू नये. ज्या मनुष्यावर फिर्याद झाली त्यावर ठिडकल्याच्या अपराधास शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यात ज्या अपराधास भरणाची शिक्षा सांगितली आहे तसा अपराध झालून झाला असून त्या मनुष्यास भरणाची शिक्षा न सांगता दुसरी शिक्षा कोर्ट सांगेल, तर ह्या भावतांस पुढे सांगितल्याप्रमाणे झालेल्या चौक-रातचा तक्रार विचरित झाल्याने सदर कोर्टाकडे पाठवावयाच्या त्यास "मनुष्यावर फिर्यादी झाल्या त्यास सांगितलेल्या शिक्षा" ह्या सदराव्याली कोबल्या कारणावरून भरणाची शिक्षा सांगितली नाही ती कारणे कोर्टाने ठिडकी पाहिजेत.

३८१. य. कलमें १६७, १६८, १६९, १७० व १७१ यांतील नियम याही पुराव्याचे नियम. फौजदारी कोर्टांमध्ये ह्याकड व चौक्या कोटीस त्या सर्वोस जाणू आहेत असे समजावे.

१. कलम ५९ ह्या मंडळ टीप नंबर ११ पहा.

१. सन १८६५ चा अकरा नं. १२ कलम १९ पहा.

२. कोर्तापुटे जो मुद्देनाक अकरा असेल तो त्या पोलीस ठाण्याद्वारेने अगोपित असेल त्याच्या तो स्वाधीन करावा. व त्याचे क. १२०/१२१/१२२ प्रमाणे तजवीज होण्याकरिता तो माल सिस्टिक्ट कमिश्नेताकडे पाठवावा. (मु. हा. को. पत्र नं. १५० ता. १ फेब्रुवारी सन १८६६)

३. आरोपितास वेढा सोडून दिल्या असेल तेव्हा मुद्देमाल तियावरीस होण्याचा सेवान कोर्तास अधिकार नाही. (मु. हा. को. ता. १ मार्च सन १८६७) गणेश गंगाधर आप्पा कायदा.

४. गुन्हेगारास शिक्षा द्यावी असता त्याच्या त्यास मुद्देमाल होण्याविषयीही सेवान कोर्तास अधिकार असल्याचे ह्या कायद्यांत कोठे नाही. सन सदरीक ३ च्या टिपेत लिहिल्या प्रमाणेच समीचीन केले पाहिजे.

५. ह्या कलमाप्रमाणे सोडून दिलेल्या आरोपिताच्या बांगण्या वर्तणुकीविषयी जाम मुचलका घेण्यास्तव त्यास कैदेत पाठविण्याचा सेवान कोर्तास अधिकार नाही. (मु. हा. को. ता. १४ नवंबर सन १८६२)

६. अगर गुन्हा शाहीत झाला त्याला नज्माने पोली तरी शिक्षा दिलीच पाहिजे. नुसती ताकीब देऊन सोडू नये. शिक्षा भ्रष्ट कारण्याचा अधिकार सरकारास प्राप्त आहे. (क. हा. को. नं. ५६३ सन १८६५)

७. आरोपिताने गुन्हा केला नाही असे सिद्ध झाले की कोर्तास वाटल्यास आरोपिताला सोडून दिला पाहिजे. कमिश्नेताने त्यापासून द्या वर्तणुकीचा आधीन घेण्यासाठी तो नज्माने त्यास भ्रष्टाकारून ठेवू नये. (मु. हा. को. ता. १४. ९९)

८. अगर गुन्हा शाहीत झाला त्याने चौकशी चालली असता केवळ मोहिती असेल तेवढीच शिक्षा बस आहे असे नज्माने सोडून त्यास सोडण्यास अधिकार नाही. पोली तरी शिक्षा दिलीच पाहिजे. (क. हा. को. ता. ८ फी. प. नं. ९)

९. मुरीने केलेल्या ठराव बरोबर नाही म्हणून हलकी शिक्षा देऊ नये. जो गुन्हा मुरीने शाहीत म्हणून समितीला त्याला जी पोष्य शिक्षा असेल ती दिली पाहिजे. मुरीचा अभिप्राय बरोबर नाही असे वाटल्यास शिक्षा दिव्यांतर ती कमी करण्याबद्दल सरकारास लिहिल्याविषयी हायकोर्तास रिपोर्ट करावा. (क. हा. को. नं. ६७७ सन १८६५)

१०. एका मनुष्याने आपल्या आपल्या गुण्या खून केला असे शाहीत झाले, परंतु मुरीने तिकभरोबर बाकडे नव्हते व खून करण्याच्या हेतुस आरोपिताचा काही विशेष उद्देश नव्हता. ह्या कारणास्तव सेवान नज्माने फांशीची शिक्षा ठरविली नाही. हायकोर्टाने असा ठराव केला की गुण्याखून केल्याचा खून शाहीत झाल्यावर नज्माने लिहिलेली

कारणें फांशीहून कमी शिक्षा देण्यास योग्य नाहीत. (क. हा. को. व्हा. २ फौ. प. नं. ६)
तसा खून करतांना प्रत्यक्ष पाहिल्यावरून साक्षीदार नसल्याकारणाने फांशीची शिक्षा न
देणे बरोबर नाही; कारण असा नियम केल्याने खून केल्यावरून इतर कितीही मजबूत
पुरावा झाला तरी मुद्देगारास फांशीची शिक्षा देता येणार नाही. (क. हा. को. व्हा.
२ फौ. प. नं. १९)

१२. मुरीने निकाल केलेल्या खटल्याचा तक्ता हायकोर्टाकडे जातो त्यांत प्रत्येक
खटल्यांत मुरीने दिलेला अभिप्राय नमूद झालेल्या पुराव्याप्रमाणे बरोबर होतो किंवा नाही;
व झग्याचा अभिप्राय कसा असतो हे त्यांत लिहिले पाहिजे. (क. हा. को. सर्वयु.
ता. ११ मार्च सन १८६२)

१३. कोणी मनुष्य रक्ष्याने जो येईल त्यास मारणे असे करीत धांवत असता त्याने
खून केल्याचा त्यावर चार्ज झालीत झाला आणि त्यास फांशीची शिक्षा झाली ती शिक्षा
हायकोर्टाने अशा कारणाने रद्द केली की त्या मनुष्याचे मन स्वस्थ नव्हतें, व हा खून
मुष्मा केल्या खुनापेक्षा निराळा आहे. (क. हा. को. व्हा. ८ द. ५३)

१४. एका मनुष्याने दुसरा मनुष्य हाकुन सांगण्यास आहे व हास मारिले असता
आपले अजारी मूल आहे तें वाचेल असे धावून त्या मनुष्यास मारिले आणि त्यास फां-
शीची शिक्षा झाली ती हायकोर्टाने रद्द केली; कारण अज्ञा रीतीने केलेला खून व दुसऱ्या
नॉईट उद्देशाने केलेला खून यांत भेद केला पाहिजे. आणि कायद्याने खुनाच्या कामांत
शिल्लेचे दोन प्रकार केले आहेत म्हणून अज्ञा प्रकारच्या खुनास कडक शिक्षा देऊ नये.
(क. हा. को. व्हा. ६ द. १८२) व (क. हा. को. व्हा. ७ द. १००)

१५. खून करण्याचा उद्देश नसून केवळ हतात पोटा बडगा घेऊन अभिचाराने
एकाच्यास मृत्यु प्राप्त होईल अशी जलम केली आणि त्यावर त्यास फांशीची शिक्षा मिळ-
ली ती हायकोर्टाने रद्द केली. (क. हा. को. व्हा. ५ द. २० व स्यरसंड रिपोर्ट द. ९
सन १८६४)

१६. कैदींवर गुन्हा झालीत झाला नसतां त्यावर मजबूत नहीम असल्या तर त्यापासून
ज्यागल्या वर्तणुकीचा जामीन घेण्याविषयी या कायद्यांत कोठे संशयितले नाही. (प्रो. म.
स. को. ता. १८ जानेवारी व ता. ११ मार्च सन १८६२)

१७. हॉडेयन पानल कोडांत ज्या अपराचास मरणाची शिक्षा सांगितली आहे असा
अपराध कोणी केला असून त्यास मरणाशिवाय दुसरी शिक्षा सेझन अजनां दिली असे
तां त्याने मरणाची शिक्षा न देतां दुसरी कां दिली हे हायकोर्टाकडे लिहून पाठवि-
ले पाहिजे. (प्रो. म. स. को. ता. १० जुलै सन १८६९)

बाब २६.

अपराधाविषयी ठराव, शिक्षेविषयी ठराव, व शिक्षेचा हुकूम, ह्यांविषयी.

३८१. कोजदारी कोर्तास एखाद्या घटकेच्या चौकशी संपल्यावर, ज्या शिक्षेच्या ठरावावर काय भरावे. मनुष्यावर क्रियाद साली त्यानवर तो अपराध शा-
बूत घाल्यास, शिक्षेचा ठराव करितोना कोणता अपराध त्यानवर शाबूत झाला
व हिंदुस्थानच्या अपराधांसात शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील कोणत्या
कलमा अन्वये शाबूत झाला, ते कोर्तास स्वष्ट लिहिले पाहिजे; किंवा
दोन कलमांपैकी त्या अपराधास कोणते कलम लागू आहे ह्याचा संशय आ-
ल्यास, ते कोर्तास स्वष्ट लिहिले पाहिजे; आणि त्या कायद्याच्या ७२ व्या कल-
माच्या अन्वये त्या दोहों कलमांपैकी एका कलमाप्रमाणे शिक्षेचा ठराव केला
पाहिजे.

१. पीनलकोडच कलम ७२ पहा.

२. जेव्हा मुख्य गुन्हा एकच असून पीनलकोडांतील एकापेक्षा अधिक कलमाप्रमा-
ने अधिक चार्ज ठेविले असतील व ते सर्व चार्ज शाबूत झाले तरी गुन्ह्याची शावि-
ती मुख्य व योग्य असेल त्या चार्जाविषयीच करावी. आणि त्याचप्रमाणे स्पष्ट रीतीने
फाईंडिंगमध्ये लिहावे. पीनलकोडचे क. ३२१, ३२२, ३२४ ह्या तिन्ही कलमाप्रमाणे
एकेच वेळेस घडलेल्या गोष्टीवरून तीन चार्ज ठेवून निरनिराळ्या शिक्षा दिल्या होत्या
परंतु मुंबई हायकोर्तास ३२३ कलमातील चार्जाची शिक्षा रद्द केली, कारण त्या गुन्ह्या-
चा समवेश पहिल्या दोन चार्जांत होतो. (ता. ९ मार्च सन १८६४ मुं. हा. को. रि.
च्या भिक्का ह्याच्या कथेत).

३. कलमे २२१, ४२४ ह्यांत संगितलेल्या खटल्याबद्दल फाईंडिंगचा नमुना क-
लम ३८२ रकम ५ ह्यांत संगितला आहे. कोणी साक्षिदासने नर मानिलेतापुढे
सांगितले को, खून होताना मी पाहिलं; आणि सेशन कोर्तापुढे सांगितले को, मी तसे
कधी पाहिले नाही तर त्यापैकी कोणते खोटे सांगणे आहे ह्याविषयी संशय असला
तर त्यावर बुद्ध्या खोटी सास दिल्याचा खटला करून कलम ३८२ रकम ५ ह्यांत
सांगितल्याप्रमाणे फाईंडिंग लिहावे. परंतु शिक्षा पीनलकोड क. ७२ ह्याच्या आधारे
क. २९३ ह्यांत संगितलेली राहिली. (क. हा. को. म्हा. ६ ए. ६५)

४. कोजदारी न्यायाच्या कोर्तास केलेल्या ठरावावर तपासणी नाही. परंतु ठराव
दिल्ल्या पूर्वी ठरावांत कधी चूक आहे असे कोर्तास दाखविल्यास ती चूक कोर्तास

दुरुस्त करावी, व लिहिण्यावर देखील लिहिणाऱ्या कारकुनाने काही चुका केले्या असल्यास त्या दुरुस्त कराव्या. (क. हा. को. वा. ५२. ११)

५. पोलीस अंमलदारास शिक्षा देते वेळीं मानिलेला नुस्त्या वाकरविक्रम काढण्याचा हुकूम कडून घे, कारण हा चौकशी करून केलेला ठराव होत नाही. फक्त ठराव अंमलात आणण्याचा हुकूम होतो. (क. हा. को. वा. ५२. ४)

१८२. जामी लिहिलेल्या मनुष्यांविषीं एखाद्या मनुष्याप्रमाणें, अगर त्यांतीं अपराधाविषयी ठराव व शिक्षे- का अभिप्रायाप्रमाणें, अपराधाविषयी ठराव व शिक्षे- का हुकूम मिळिते पाहिजेत.

जुरी करून केलेल्या चौकरांत;—

जुरीतील सर्व भसामींचें एक मत भसेल तेव्हां;

राणी साहेबांणीं पनें जुद्ध बाळगिलें, आणि तसें करून हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा हातींल कलम १९१ हांत ज्या अपराधास शिक्षा सांगितली आहे तसा अपराध त्यानें केला, हा चाळांत सांगितलेला अपराध पनें केला आहे, असा ठराव करण्याविषयी जुरीतील सर्वांचें एक मत आहे, आणि कोठाचा हुकूम आहे कीं, त्या वटा (येवें शिल्लेचा हुकूम असावा.)

दुसरा.—राणी साहेबांणीं पनें जुद्ध बाळगिलें, आणि तसें करून हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा हातींल कलम १९१ हांत ज्या अपराधास शिक्षा सांगितली आहे तसा अपराध त्यानें केला, हा चाळांत सांगितलेला अपराध पनें केला नाही, असा ठराव करण्याविषयी जुरीतील सर्वांचें एक मत आहे, आणि कोठाचा हुकूम आहे कीं, तो व सोडिल्ल पाहिजे.

जुरीतील सर्वांचें एक मत नाही, तरी या चाळांतील कलम १९८ हांत बहुमत होण्यास कितक्या मनुष्यांची संयति पाहिजे म्हणून मिळितें आहे कितक्याचे संयतीनें ज्या मनुष्यावर किर्याद हाजी त्यानें तो अपराध केला, असा ठराव घाला भसेल तेव्हां.

तिसरा.—मानराबळ अ. व. हिंदुस्थानच्या सरकार जनरल हाचा कौन्सिल हात कास कायद्यानें जो अधिकार मिळाला आहे तो आपल्या हुताध्या वात्यानें त्यानें वाळवूं नये, ह्याविषयी त्यास दळकिय्याच्या हद्दामनें व त्याच्या यांगावर गेला, आणि तसें करून हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा हातींल कलम १९४ हांत ज्या अपराधास शिक्षा सांगितली

भावे तसा अपराध त्याने केला, हा जागीत सांगितलेला अपराध पने केला असा ठराव जुरीतील (बहुमताची संख्या येथे सांगितली पाहिजे, पांचांपैकी चार, किंवा सातांपैकी पांच अगर सहा किंवा नव्यांपैकी सहा अगर सात अगर भाड तसें असेल तसें) इतक्यांचे संमतीने झाला, आणि कोर्टाचा हुकूम आहे कीं, त्या पत्रा (शिक्का येथे लिहिली.)

जुरीतील सर्व मनुष्यांचें एक मत नाहीं, तरी ह्या बाबतांतील कलम १२० ह्यांत बहुमत होण्यास शिक्का मनुष्यांची संमती पाहिजे म्हणून लिहिलें आहे तितक्यांचे संमतीने, ज्या मनुष्यावर फिर्याद घाली त्याने तो अपराध केला नाहीं, असा ठराव झाला असेल तेव्हां.

वक्त्या.—आनराबल अ. व. हिंदुस्थानचा गवर्नर जनरल ह्याचा कौन्सिल हार ह्यास कायद्यानें जो अधिकार मिळाला आहे तो आपल्या हुद्याच्या नात्यानें वाढवूं नये, ह्याविषयी त्यास वजविण्याच्या ठरावानें पत्त्याच्या आंगावर नेमा, आणि तसें करून हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील कलम १२४ ह्यांत ज्या अपराधास शिक्षा सांगितली आहे तसा अपराध त्यानें केला, हा जागीत सांगितलेला अपराध पनें केला नाहीं असा ठराव जुरीतील इतक्यांचे संमतीनें (जर सांगितल्याप्रमाणें बहुमताची संख्या येथे लिहिली) झाला, आणि कोर्टाचा हुकूम आहे कीं, तो प सोडिला पाहिजे.

जुरीतील सर्व मनुष्यांच्या एक मतानें किंवा ह्या बाबतांतील कलम १२५ ह्यांत बहुमत होण्यास शिक्का मनुष्यांची संमती पाहिजे म्हणून लिहिलें आहे तितक्यांचे संमतीनें, ज्या मनुष्यावर फिर्याद घाली त्यानें अपराध केला आहे परंतु जागीतील दोन सदस्यांपैकी कोणत्या सदस्याला तो अपराध येतो ह्यास संशय आहे, असा ठराव झाला असेल तेव्हां.

पंचना.—पनें थोरी केली, आणि तसें करून हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील कलम १७९ ह्यांत ज्या अपराधास शिक्षा सांगितली आहे तसा अपराध त्यानें केला, हा जागीतील पहिल्या सदस्य सांगितलेला अपराध, किंवा पनें समजायानें विश्वासघात केला, आणि तसें करून हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील कलम ४०६ ह्यांत ज्या अपराधास शिक्षा सांगितली आहे तसा अपराध त्यानें केला, हा जागीतील दुसऱ्या सदस्य सांगितलेला अपराध; पनें केला, असा ठराव जुरीतील सर्व मनुष्यांच्या संमतीनें किंवा जुरीतील इतक्यांचे (जर त्या

जाणें येथें बहुमताची संख्या मिळावी) संमतीनें झाला, आणि कोर्ताचा हुकूम आहे कीं वर सांगितलेल्या कलमाच्या नियमां अन्वये आणि हिंदुस्थानच्या अपराध्यास शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील कलम ७२ ह्यांतील नियमां अन्वये त्या पला (येथें शिक्षा मिळावी.)

ह्या भावतांतील कलम ३२८ ह्यांत बहुमत होण्यास जितक्यांची संमति पाहिजे झणून लिहिलें आहे त्याहून कमी संख्येच्या संमतीनें ज्या मनुष्यावर फिर्दाद झाली त्यानें अपराध केला, असा ठराव झाला असेल तेव्हां.

सहावा.—पुनें अमुक अपराध केला, हा चाळांत सांगितलेला अपराध पुनें केला, हा ठराव जुरीतील इतक्यांचे संमतीनें (वरच्याप्रमाणें येथें बहुमताची संख्या मिळावी) झाला, आणि कोर्ताचा हुकूम आहे कीं ती जुरी काहून टाकून नवी चौकशी झाली पाहिजे:

ह्या भावतांतील कलम ३२८ ह्यांत बहुमत होण्यास जितक्यांची संमति पाहिजे झणून लिहिलें आहे त्याहून कमी संख्येच्या संमतीनें अपराध केला नाही असा ठराव झाला असेल तेव्हां बरखा नमुना ध्यावा.

दुसऱ्यानें चौकशी चालली असतां, ह्या भावतांतील कलम ३२८ ह्यांत बहुमत होण्यास जितक्यांची संमति पाहिजे झणून लिहिलें आहे त्याहून कमी संख्येच्या संमतीनें ज्या मनुष्यावर फिर्दाद झाली त्यानें तो अपराध केला, असा ठराव झाला असेल तेव्हां.

सातवा.—पुनें अमुक अपराध केला, हा चाळांत सांगितलेला अपराध पुनें केला, असा ठराव जुरीतील इतक्यांचे संमतीनें (वर सांगितल्याप्रमाणें येथें बहुमताची संख्या मिळावी) झाला, आणि कोर्ताचा हुकूम आहे कीं फौजदारी काम चाळविण्याचे रीतीविषयी कायदा ह्यांतील कलम ३५१ ह्याच्या आधारेणें ही दुसरी चौकशी झाली, झणून तो र सोडिला पाहिजे.

आसेसरांच्या मदतीनें केलेल्या चौकशांत.

अवघा.—पुनें गर्दी करण्याचा अपराध केला, आणि तसें करून हिंदुस्थानच्या अपराध्यास शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील कलम १४७ ह्यांत ज्या अपराधास शिक्षा सांगितली आहे तसा अपराध त्यानें केला, हा चाळांत सांगितलेला अपराध पुनें केला आहे, असा ठराव आसेसरांच्या मताप्रमाणें (किंवा आसेसरांपैकी एकाच्या समर भवेकांच्या मताप्रमाणें) कोर्ताचे मत असून कोर्तानें केला आहे, आणि कोर्ताचा हुकूम आहे कीं त्या पला (शिक्षा.)

वहावा.—पुनें गर्दी करण्याचा अपराध केला, आणि तसें करून हिंदुस्थानच्या अपराध्यास शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील कलम १४७ ह्यांत ज्या

अपराधास शिक्षा सांगितली आहे तसा अपराध त्याने केला, हा चार्जात सांगितलेला अपराध पने केला नाही, असा ठराव, आसेसरांची मतांहुन कोर्टाने मत निराळे असून, कोर्टाने केला आहे, आणि कोर्टाचा हुकूम आहे की तो प सोडिला पाहिजे.

अकरावा.—पने चोरी केली, आणि तसे करून हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील कलम ३७९ ह्यांत ज्या अपराधास शिक्षा सांगितली आहे तसा अपराध त्याने केला, हा चार्जातील पहिल्या सदरांत सांगितलेला अपराध, किंवा पने अन्यायाने विश्वासघात केला, आणि तसे करून हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील कलम ४०६ ह्यांत ज्या अपराधास शिक्षा सांगितली आहे तसा अपराध त्याने केला, हा चार्जातील दुसऱ्या सदरांत सांगितलेला अपराध, पने केला, असा ठराव आसेसरांपैकी एकाच्या मताप्रमाणे कोर्टाने मत असून, कोर्टाने केला आहे, आणि कोर्टाचा हुकूम आहे की वर सांगितलेल्या कलमांतील नियमां अन्वये व हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील कलम ७९ ह्यांतील नियमां अन्वये त्या पला (शिक्षा.)

जुरी न करिता किंवा आसेसरांची मदत न घेता रीतीप्रमाणे केलेल्या चार्जाच्या चौकशांत.

बारावा.—पने चोरी केली, आणि तसे करून हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील कलम ३७९ ह्यांत ज्या अपराधास शिक्षा सांगितली आहे तसा अपराध त्याने केला, हा चार्जात सांगितलेला अपराध पने केला, असा ठराव कोर्टाने केला आहे, आणि कोर्टाचा हुकूम आहे की त्या पला (शिक्षा.)

तेरावा.—पने चोरी केली, आणि तसे करून हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील कलम ३७९ ह्यांत ज्या अपराधास शिक्षा सांगितली आहे तसा अपराध त्याने केला, हा चार्जात सांगितलेला अपराध पने केला नाही, असा ठराव कोर्टाने केला आहे, आणि कोर्टाचा हुकूम आहे की तो प सोडिला पाहिजे.

रीतीप्रमाणे चार्ज तयार केला नाही, तसा चौकशांत.

चवदावा.—पने अन्यायाची बळगोरी केली, आणि तसे करून हिंदुस्थानच्या अपराध्यांस शिक्षा करण्याविषयी कायदा ह्यांतील कलम ३५३ ह्यांत ज्या अपराधास शिक्षा सांगितली आहे तसा अपराध त्याने केला, असा ठराव कोर्टाने केला आहे, आणि कोर्टाचा हुकूम आहे की त्या पला (शिक्षा.)

वधरावा.—भागावर आल्याची फिर्याद शाबूत झाली नाही, झपाटूच पत्रे तो अपराध केला नाही, असा ठराव कोर्टाने केला आहे, आणि कोर्ताचा हुकूम आहे की तो प सोडविला पाहिजे,

१. चार्जशी व अपराधा विषयीच्या ठरावाशी मेल असावा. (क. हा. को. न्हा. २ को. प. नं. ११)

२. ठरावाचा तर्जुमा नेहमी केलेला असावा. [मु. हा. को. न्हा. १ प्र. १७]

३. कलमें ५०/५२ ही पहा.

४. सक्षीय मनुष्य बघाव्या अपराधाच्या काहीदंगात कोणते प्रकारचा अपराध आहे हे स्पष्ट लिहिले पाहिजे. [क. हा. को. न्हा. २ को. प. ११ व क. हा. को. सरक्युलर नं. १ सन १८९१]

५. जर झालेल्या पुराव्यावरून दोन अगदी पुरक पुरक गुन्हे आरोपितावर शाबीत झाले तर प्रत्येक गुन्हावरून शाबितीचा ठराव करून मुख्य गुन्हावरून भारी शिक्षा देऊन दुसऱ्या गुन्हावरून हलकी शिक्षा द्यावी किंवा वेळच नये किंवा दोन्ही गुन्हावरून भारी शिक्षा देणे वाटल्यास भारी शिक्षा द्यावी. पहिली शिक्षा संपल्यावर दुसरीस आरंभ होण्याचा ठराव करावा. उदाहरण. एका खटल्यात माराभारी, अगदीचा संभोग व अन्यायाने कैदेत ठेवणे हे गुन्हे शाबीत झाले तर त्यावरून प्रथम पुरक शिक्षा देणे योग्य होईल.

६. खटल्यात जो पुरावा झाला त्या सर्व पुराव्यावरून एक गुन्हा शाबीत झाला तर त्या गुन्हाची शाबिती लिहून त्या गुन्हावरून शिक्षा ठरवावी, आणि त्याच पुराव्याच्या काही भागावरून दुसरा गुन्हा शाबीत होत असेल व तो गुन्हा पहिल्या गुन्हाच्या आंग-मूत असेल तर दुसऱ्या गुन्हावरून चाबोत निराळे सहर केले अपल्यास गुन्हा केला नाही असा ठराव त्यावरून लिहावा. उदाहरण. एका मनुष्यावर चोरीचा व चोरीचासमल घेतल्याचा असे दोन चार्ज केले असून चोरीचा गुन्हा शाबीत झाला. तर त्यावरून शिक्षा ठरवून त्यापाशी चोरीचा असून घेतल्यावरून ठराव करण्याचे कारण नाही. (क. हा. को. सरक्युलर नं. ११ सन १८९४)

७. सेझन अज्याने काळबापाण्याची शिक्षा दिली असता त्या कायदाप्रमाणे हाय-कोर्ताच्या मंजुरीची गरज नाही. (प्रो. म. स. को. ता० ११ मार्च सन १८९१)

८. ज्या वेळेस कैदी तसेच तशीस कनूक असून सेझन अज्या त्याच्या तात्काळ दोषी ठरवितो त्या वेळेस त्याची लिहिलेले नमुने समूह पडत नाहीत. असा प्रसंगी पुढे सांगितलेल्या नमुन्याचा उपयोग करावा. “अमुक आरोपी अमुक गुन्हा केलेल्याचे कनूक करितो आणि कोर्ट हुकूम करिते.” येथे मजकूर असावा. (क. हा. को. न्हा. ८ को. प. नं. ११)

(रकम ९) !

१. पीनल कोडचे कलम ७२ पहा.

२. क. हा. कोर्ताने असा ठराव केला आहे की, ज्या कोर्टात इंडियन पीनल कोडचे एका कलमात संगितलेल्या दोन गुन्हांपैकी कोणताही एक गुन्हा केव्याचे पुराव्यावरून शाबीत होत असून कोणता गुन्हा शाबीत होतो त्याविषयी संशय असतो त्या वेळेस दोहोंपैकी कोणता एक गुन्हा केला असे ठरावांत लिहावे. उदाहरण. अ, इ ह्या मनुष्यांनी क, इ ह्या मनुष्यांस मारताना घों पाहिले असा मजकूर समजून समजून सोडा संगितल्यावरून किंवा क, इ ह्या अ, इ ने मारताना पाहिले नाही यापैकी कोणताही गुन्हा शाबीत आहे असे लिहावे. (क. हा. को. नं. १४. १५)

(रकम १०) !

१. खाली लिहिलेले नियम क. हा. कोर्ताने सरक्युलर नंबर १६ सन १८६८ च्यांत आपल्या ताब्यांतून कोर्तास जाहीर होण्याकरिता लिहिले आहे.

१. जेव्हा पुराव्यांतील सर्व गोष्टी एकाच गुन्हाचा भाग असतात त्या वेळेस ठराव लिहून त्या गुन्हावरून माग शिक्षा द्यावी आणि जर त्या गोष्टींपैकी काही गोष्टींवरून दुसरा गुन्हा होतो असे दिसते त्या वेळेस दुसऱ्या एखाद्या हलक्या गुन्हाच्या निराक्या जाबाबितीची मागवितीचा ठराव लिहावा.

२. उदाहरणार्थ. जेव्हा मुख्य गुन्हा चोरीचा असून तो पुराव्यावरून शाबीत होत असेल त्या वेळेस गुन्हेगाराच्या कबजात चोरीचा माल सांपडला ही गोष्ट मुख्य गुन्हाच्या पुराव्याचा एक भागच आहे असे समजावे. आणि चोरीचा माल कपटाने घेऊन जबल कळगण्याचे जाबाबितीची मागवितीचा ठराव लिहावा.

३. जर पुराव्यांतील काही गोष्टींवरून एक गुन्हा होत असून दुसऱ्या काही गोष्टींवरून पीनलकोडप्रमाणे दुसरा निराक्या गुन्हा होत असेल तर दोन्ही गुन्हाविषयी जाबाबितीचा ठराव लिहून मुख्य गुन्हावरून मारी शिक्षा देऊन दुसऱ्या गुन्हावरून हलकी शिक्षा द्यावी किंवा देऊ नये. अथवा अवश्य असल्यास दोन्ही गुन्हावरून मारी शिक्षा द्यावी व एक सरन्यूनतर दुसरी चालू न्यावी. ह्या कायद्याप्रमाणे एकदम चालू असणाऱ्या अथवा शिक्षा किंवा दोन तीन शिक्षा मिळून एक शिक्षा अद्या देता येत नाहीत.

४. नवीने संभोग आणि आंगावर चालून आणजे यांची शाबिती करते वेळेस व संगितल्याप्रमाणे तजवीज केली पाहिजे.

(रकम ११) !

ह्या दोन्ही नमुन्याचा उपयोग त्या वेळेस मजिस्ट्रेट १४ व्या नानेप्रमाणे चौकशी करतो त्या वेळेस करण्यात येतो.

३८३. विशेषा हुकूम मंजूर करावयाकरिता सेशन कोर्ताने एकाच नटवे
 शिसेचा हुकूम मंजूर करायचा- हेकोर्ताकडे पाठविले असता मंजुरीचा हुकूम अगर
 करिता दे कोर्ताकडे पाठविलेला शिसेचा हुसरा एकादा हुकूम हेकोर्ताने केव्हावर हेकोर्ताच्या
 नटव्यास कोर्ताने केव्हा शिसेचा हुकूम अंमलात आणवे. योग्य अधिकार्याने उगीच न लाविता हेकोर्ताच्या
 शिसेचा निशी आणि आपल्या सरकारी नात्याच्या सहीबिशी त्या हुकुमाची
 नकळ सेशन कोर्ताकडे पाठविली पाहिजे.

शिसेचा हुकूम मंजूर झाल्यास त्या तुरुंगांत कैदी ठेवला जावे तो तुरुंग
 त्या कामगाराच्या ताब्यांत जावे त्यास शिसेचा हुकूम अंमलात आणण्याविषयी
 सदर प्रकरणे कोर्ताने ताबडतोड धरत केले पाहिजे किंवा हुसरा एकादा हुकूम
 झाल्यास तो अंमलात आणविला पाहिजे.

१. या कलमाप्रमाणे वारंत जेलरकडेसच जेलरच्या नांवाने लिहिले पाहिजे. (सन
 १८९५ चा मुंबई अक्ट नं. ४ क. ११ पहा.)

२. ज्यास इतर कोर्तांनी विचाराने या संबंधाने हायकोर्ताची काम चालविण्याची
 जित जबाब २८ धात सांगितली आहे.

३. "हुसरा हुकूम" असे धात लिहिले आहे. कलमे १९१, २०० व २१०
 या कलमांत लिहिल्याप्रमाणे होणारा हुकूम समजावा.

४. काही काही ठिकाणी मानिलेताच्या ताब्यांत तुरुंग नसतो. सचब माजिलेता-
 च्या नांवाने वारंत न लिहिता ज्या अंमलदाराच्या ताब्यांत तुरुंग असेल त्याच्या नांवाने
 लिहीत जावे. (क. हा. को. सरमु. नं. १० सन १८९५) ज्या वेळेस एकाच
 मुन्हात एकाहून अधिक गुन्हेगार असून त्यास शिक्षा होते त्या वेळेस प्रत्येक गुन्हेगारा-
 कडून निरनिराळे वारंत लिहिण्याच्या कायद्यावरून सेशन मज्नास गरज नाही. सर्व
 गुन्हेगारांची नावे एकाच वारंतात लिहावी.

५. ज्या वेळेस शिक्षा झालेली लो परोदर आहे असे दिसून येईल त्या वेळेस ती नकळ-
 त होईपर्यंत शिक्षा अंमलात आणून घे. [सदरलंड रिपोर्ट सन १८९४ नं. १]

६. सेशन जमनाने मुन्हाची शिक्षा कोणत्या वेळेस व कोणत्या ठिकाणी अंमलात
 आणावयाची छात्रा ठराव करावा. व फाशी दिलेल्या मुन्हाच्या प्रेताची काय ज्य-
 नस्या करावयाची त्याविषयी हुकूम द्यावा. [क. हा. को. सन १८९३] [मि. ४. १९९]

३८४. सेशन कोर्ताने नटव्याची चौकशी केली असता आपण केलेल्या
 दाराची व शिसेचे हुकूमची उरावाची व शिसेच्या हुकुमाची नकळ ज्या जि-
 नकळ लिहिल्याचे माजिलेतास स- न्यांत चौकशी वानी त्या घिन्याचे माजिलेताकडे
 सेशन कोर्ताने पाठविले पाहिजे. लावलाची.